

Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi kansainvälisestä oikeusavusta sekä tuomioiden tunnustamisesta ja täytäntöönpanosta siviili- ja kauppaoikeuden alalla sekä eräiksi siihen liittyviksi laeiksi

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ

Esityksessä ehdotetaan säädettäväksi laki kansainvälisestä oikeusavusta sekä tuomioiden tunnustamisesta ja täytäntöönpanosta siviili- ja kauppaoikeuden alalla. Laki korvaisi Suomen ja ulkomaan viranomaisen yhteistoiminnasta oikeudenkäynnissä sekä ulkomaan tuomioistuimen päätöksen täytäntöönpanosta eräissä tapauksissa annetun lain vuodelta 1921. Esityksessä ehdotetaan myös kumottaviksi ja muutettaviksi eräitä kansainvälistä oikeusapua koskevia erillislakeja ja asetuksia.

Uusi laki sisältäisi yleiset säännökset oikeusavun antamisesta ja pyytämisestä sekä näitä täydentäviä säännöksiä esimerkiksi asiakirjojen tiedoksiannosta ja todisteiden vastaanottamisesta vieraassa valtiossa. Lakiin ehdotetaan myös otettaviksi säännökset vieraan valtion tuomioistuimen antaman tuomion tai päätöksen tunnustamisesta ja täytäntöönpanosta Suomessa.

Säännös ulkomaalaisten asianosaisten oikeudesta yleiseen oikeusapuun haettaessa vieraan valtion tuomioistuimen päätöksen määräämistä täytäntöönpanokelpoiseksi ehdotetaan siirrettäväksi oikeusapulakiin.

Uudistuksilla nykyaikaistettaisiin ja selkeytettäisiin voimassa olevaa lainsäädäntöä kansainvälisestä oikeusavusta siviili- ja kauppaoikeudellisissa asioissa.

Laki olisi toissijainen. Sitä sovellettaisiin, jollei muusta laista, Euroopan unionin lainsäädännöstä tai Suomea sitovasta kansainvälisestä sopimuksesta muuta johdu. Lain säännöksiä sovellettaisiin kuitenkin edellä mainittua lainsäädäntöä ja sopimuksia täydentävästi.

Ehdotetut lait ovat tarkoitettut tulemaan voimaan noin kolmen kuukauden kuluttua siitä, kun ne on hyväksytty ja vahvistettu.

SISÄLLYS

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ	1
SISÄLLYS	2
YLEISPERUSTELUT	4
1 JOHDANTO	4
2 NYKYTILA	4
2.1 Lainsäädäntö ja oikeuskäytäntö	4
2.1.1 Laki Suomen ja ulkomaan viranomaisen yhteistoiminnasta oikeudenkäynnissä sekä ulkomaan tuomioistuimen päätöksen täytäntöönpanosta eräissä tapauksissa	4
2.1.2 Erytyissäädökset	6
3 KANSAINVÄLINEN VERTAILU	17
3.1 EU-lainsäädäntö	17
3.1.1 Asiakirjojen tiedoksianto	17
3.1.2 Todisteiden vastaanottaminen ja vastaanottamista koskevan pyynnön esittäminen	18
3.1.3 Oikeus oikeusapuun	19
3.2 Kansainväliset sopimukset ja ulkomaiden lainsäädäntö	19
4 NYKYTILAN ARVIOINTI	19
5 ESITYKSEN TAVOITTEET JA KESKEISET EHDOTUKSET	20
5.1 Tavoitteet	20
5.2 Toteuttamisvaihtoehdot	21
5.3 Keskeiset ehdotukset	21
5.3.1 Laki kansainvälisestä oikeusavusta sekä tuomioiden tunnustamisesta ja täytäntöönpanosta siviili- ja kauppaoikeuden alalla	21
5.3.2 Muut ehdotukset	22
6 ESITYKSEN ORGANISATORISET JA TALOUDELLISET VAIKUTUKSET	22
7 ASIAN VALMISTELU	23
8 RIIPPUVUUS MUISTA ESITYKSISTÄ	24
YKSITYISKOHTAISET PERUSTELUT	25
1 LAKIEHDOTUSTEN PERUSTELUT	25
1.1 Laki kansainvälisestä oikeusavusta sekä tuomioiden tunnustamisesta ja täytäntöönpanosta siviili- ja kauppaoikeuden alalla	25
1 luku Yleiset säännökset	25
2 luku Oikeusavun antaminen	27
3 luku Oikeusavun antaminen asiakirjan tiedoksiannossa	31
4 luku Oikeusapupyynnöksi asiakirjan tiedoksi antamiseksi	33
5 luku Oikeusapu todisteiden vastaanottamisessa	34
6 luku Oikeusapupyynnöksi todisteiden vastaanottamiseksi	38
7 luku Oikeusavun antaminen muun kuin viranomaisen pyynnöstä	39
8 luku Tuomion tunnustaminen ja täytäntöönpano	40
9 luku Erinäiset säännökset	44
1.2 Laki eräille kansainvälisille elimille Suomessa annettavasta virka-avusta sekä sellaisten elinten toimivallasta annetun lain muuttamisesta	45
1.3 Laki Euroopan unionin jäsenyyteen liittyvistä oikeudenhoitoa koskevista säännöksistä annetun lain 2 §:n muuttamisesta	45
1.4 Laki oikeusapulain 3 §:n muuttamisesta	45

2	TARKEMMAT SÄÄNNÖKSET.....	45
3	VOIMAANTULO	46
	LAKIEHDOTUKSET.....	47
	1. Laki kansainvälisestä oikeusavusta sekä tuomioiden tunnustamisesta ja täytäntöönpanosta siviili- ja kauppaoikeuden alalla	47
	2. Laki eräille kansainvälisille elimille Suomessa annettavasta virka-avusta sekä sellaisten elinten toimivallasta annetun lain muuttamisesta.....	56
	3. Laki Euroopan unionin jäsenyyteen liittyvistä oikeudenhoitoa koskevista säännöksistä annetun lain 2 §:n muuttamisesta.....	57
	4. Laki oikeusapulain 3 §:n muuttamisesta.....	58
	LIITE.....	59
	RINNAKKAISTEKSTIT	59
	2. Laki eräille kansainvälisille elimille Suomessa annettavasta virka-avusta sekä sellaisten elinten toimivallasta annetun lain muuttamisesta.....	59
	3. Laki Euroopan unionin jäsenyyteen liittyvistä oikeudenhoitoa koskevista säännöksistä annetun lain 2 §:n muuttamisesta.....	61
	4. Laki oikeusapulain 3 §:n muuttamisesta.....	62
	LIITE.....	63
	ASETUSLUONNOS.....	63
	Valtioneuvoston asetus pohjoismaiden keskeisestä oikeusavusta tiedoksiannon toimittamisessa ja todistelussa annetun asetuksen 6 ja 7 §:n muuttamisesta.....	63

YLEISPERUSTELUT

1 Johdanto

Kansainvälinen oikeusapu on valtioiden viranomaisten välistä yhteistyötä asioissa, joissa prosessitoimien suorittaminen muussa kuin oikeusapua pyytävän oikeusviranomaisen sijaintivaltiossa on tarpeen. Tällaisia toimia ovat esimerkiksi haasteiden ja muiden oikeudenkäyntiin liittyvien asiakirjojen tiedoksianto, todisteiden vastaanottaminen ja tietojen hankkiminen vieraan valtion lainsäädännöstä tai oikeusjärjestyksestä.

Valtioiden välinen yhteistyö on välttämätöntä, koska tuomioistuimen toimivalta suorittaa prosessitoimia rajoittuu alueellisesti siihen valtioon, jossa tuomioistuin sijaitsee. Periaate valtion suvereniteetista estää siten tuomioistuinta suorittamasta prosessitoimia toisen valtion alueella ilman sanotun valtion suostumusta tai myötävaikutusta. Kansainvälistä oikeusapua koskevia normeja tarvitaan näin ollen sekä tilanteissa, jossa suomalaiset tuomioistuimet tarvitsevat virka-apua ulkomailta että tilanteissa, jossa ulkomainen oikeusviranomaisen kääntyy Suomen puoleen pyytäen toimenpiteiden suorittamista täällä.

Kansainvälistä oikeusapua koskevia säännöksiä tai määräyksiä on Euroopan unionin lainsäädännössä, kansainvälisissä yleissopimuksissa, yksittäisten valtioiden kanssa tehdyissä kahdensivuisissa sopimuksissa sekä kansallisessa laissa.

Suomen ja ulkomaan viranomaisen yhteistoiminnasta oikeudenkäynnissä sekä ulkomaan tuomioistuimen päätöksen täytäntöönpanosta eräissä tapauksissa annettu laki (171/1921) on Suomessa kansainväliseen oikeusapuun riita-asioissa sovellettava yleissäädos. Laki on kuitenkin vanhentunut. Myös muut oikeudenalaan kuuluvat erityissäädot ovat osin vanhentuneita sekä soveltamisalaltaan suppeita. Niiden soveltaminen on siksi hankalaa.

Eduskunta on kiinnittänyt huomiota edellä sanottuun tilanteeseen jo 1970-luvulla. Lakivaliokunta on mietinnössään LaVM 3/1976 vp todennut seuraavan: "Va-

liokunta katsoo myös aiheelliseksi todeta, että kansainvälistä oikeusapua koskeva Suomen sisäinen lainsäädäntö on osittain vanhentunutta ja puutteellista. Lukuisten muutosten ja lisäysten johdosta valtion sisäisen lainsäädännön ja sopimusten muodostama säännöskokonaisuus on vaikeasti hallittavissa joitakin poikkeuksia lukuunottamatta. Valiokunta katsoo, että mikäli Suomi liittyy keskinäistä oikeusapua rikosasioissa koskevaan eurooppalaiseen yleissopimukseen, olisi samassa yhteydessä tai ainakin pian sen jälkeen pyrittävä valmistelemaan ja toteuttamaan yhtenäiset kansainvälistä oikeusapua koskevat lait erikseen rikos- ja riita-asioita varten."

Laki kansainvälisestä oikeusavusta rikosasioissa (4/1994) annettiin vuonna 1994. Lainsäädäntö on helpottanut rikos oikeusavun antamista ja saamista ja siitä saadut käytännön kokemukset ovat olleet voittopuolisesti myönteisiä. Laki on myös helpottanut sen jälkeen hyväksytyjen uusien kansainvälisten instrumenttien voimaansaattamista Suomessa.

Riita-asioissa vastaavaa uudistusta ei ole tehty. Tässä esityksessä ehdotetaan, että säädettäisiin uusi yhtenäinen laki kansainvälisestä oikeusavusta siviili- ja kauppa oikeudellisissa asioissa.

2 Nykytila

2.1 Lainsäädäntö ja oikeuskäytäntö

2.1.1 Laki Suomen ja ulkomaan viranomaisen yhteistoiminnasta oikeudenkäynnissä sekä ulkomaan tuomioistuimen päätöksen täytäntöönpanosta eräissä tapauksissa

Lakia Suomen ja ulkomaan viranomaisen yhteistoiminnasta oikeudenkäynnissä sekä ulkomaan tuomioistuimen päätöksen täytäntöönpanosta eräissä tapauksissa (*yhteistoimintalaki*) sovelletaan riita- ja hakemusasioissa. Laissa säädetään ulkomaan viranomaiselle annettavasta virka-avusta, todistelusta ulkomaan viranomaisen edes-

sä, ulkomaan tuomioistuimen päätöksen täytäntöönpanosta sekä maksuttoman oikeudenkäynnin myöntämisestä.

Yhteistoimintalaki on aikanaan säädetty vastaamaan Haagissa vuonna 1905 tehdyn erinäisiä siviiliprosessiin kohdistuvia asioita koskevan yleissopimuksen määräyksiä (*Haagin vuoden 1905 yleissopimus*). Vaikka kysymys on ollut kansainväliseen yleissopimukseen liittyvästä lainsäädännöstä, laki säädettiin sovellettavaksi myös suhteessa sellaisiin valtioihin, jotka eivät olleet yleissopimuksen sopimuspuolia. Hallituksen esityksessä (HE 38/1920 vp) todettiin, että virka-apua riita-asioissa annetaan jo tuolloin varsin yleisesti kansainvälisen tavan mukaan sopimuksista riippumatta ja että vastakkaisesta menettelytavasta voisi joutua kärsimään sellainen Suomen kansalainen, jolla on oikeudenkäynti ulkomailla.

Yhteistoimintalain 1 luvussa säädetään ulkomaan oikeusviranomaiselle myönnettävästä virka-apusta. Luvun 1 §:n 1 momentin mukaan virka-apua on annettava, jos ulkomaan oikeusviranomainen on Suomen tuomioistuimelle tehnyt esityksen, jossa pyydetään asian selvittämistä tarkoitetaan tai muuten sen käsittelyyn kuuluvaan toimeen ryhtymistä, ja toimeen ryhtyminen on Suomessa tuomioistuimen asia eikä toimi ole Suomen oikeusjärjestyksen perusteiden vastainen.

Yhteistoimintalaissa ei yksiselitteisesti määritellä niitä toimia, joihin lakia sovelletaan. Hallituksen esityksestä käy kuitenkin ilmi, että 1 luvun säännökset ovat tarkoitettuja sovellettaviksi kirjallisen ja suullisen todistelun vastaanottamiseen sekä valanvannomiseen.

Jo tässä yhteydessä on syytä kiinnittää huomiota siihen, että todistelun vastaanottamisesta säädetään Euroopan unionin lainsäädännössä, kansainvälisissä sopimuksissa sekä muissa, kansallisissa säädöksissä. Nämä menevät kaikki yhteistoimintalain säännösten edelle. Sen seurauksena yhteistoimintalain säännöksiä todistelun vastaanottamisesta ei juuri sovelleta käytännössä.

Yhteistoimintalain mukaan virka-apua antaa yleinen alioikeus eli käräjäoikeus. Lain 2 §:n 2 momentissa säädetään pyyde-

tyn prosessitoimen suorittavasta käräjäoikeudesta. Jos toimen suorittaminen kuuluu muulle kuin pyynnön vastaanottaneelle tuomioistuimelle, pyynnön saanut tuomioistuin toimittaa sen viran puolesta oikealle tuomioistuimelle. Virka-apupyynnö on lain 10 §:n mukaan lähetettävä tuomioistuimelle ulkoasiainministeriön kautta. Jos vieraan valtion kanssa on sovittu, että sanotun valtion konsuli tai kansallinen viranomainen voi lähettää virka-apupyynnön suoraan toimivaltaiselle tuomioistuimelle, voidaan toimia myös näin.

Yhteistoimintalain 1 luvussa säädetään myös menettelystä oikeusapupyynnön täyttämiseksi. Luvussa säädetään esimerkiksi siitä, milloin todistaja voi kieltäytyä todistamasta ja valtion varoista maksettavista kuluista. Pääsääntö on, että oikeusavun antamisesta aiheutuneet kulut, mukaan lukien todistajille ja asiantuntijoille maksettava korvaus, maksetaan valtion varoista.

Yhteistoimintalain 2 luvussa säädetään todistelusta ulkomaan viranomaisen edessä. Lukua sovelletaan lain 12 §:n mukaan Suomen oikeusviranomaisten esittämiin todistelun vastaanottamista koskeviin pyyntöihin. Suomen tuomioistuin voi riitajutussa tai hakemusasiassa taikka jutussa, jossa rikoksen perusteella ajetaan itsenäistä yksityisoikeudellista kannetta, eri välipäätöksessä asianosaisen pyynnöstä sallia tai, jos asian laatu sen myöntää, omasta aloitteestaan määrätä, että määrätty todistelu tapahtuu ulkomaan viranomaisen edessä.

Jos asianosainen pyytää todistelun vastaanottamista toisessa valtiossa, hänen on maksettava siitä niin Suomessa kuin pyynnön vastaanottaneessa valtiossa aiheutuvat kustannukset. Suorituksen varmistamiseksi 2 luvussa on säännökset takauskirjan antamisesta tai tuomioistuimen arvioimien kustannusten kattavan talletuksen tekemisestä.

Jollei toisin ole pyynnön vastaanottavan valtion kanssa sovittu, todisteiden vastaanottamista koskevan pyynnön välittää ulkoasiainministeriö. Pynnön sisällöstä säädetään yhteistoimintalain 14 §:n 2 momentissa. Kun oikeusapua antanut valtio on ilmoittanut siitä aiheutuneet kulut tuomioistuimelle, valtio perii sanotut kulut todiste-

lun vastaanottamista pyytäneeltä asianosaiselta ja toimittaa rahat ulkomaan viranomaiselle.

Yhteistoimintalain 3 luvussa säädetään ulkomaan tuomioistuimen päätöksen täytäntöönpanosta eräissä tilanteissa. Säännöksiä sovelletaan vain vieraan valtion tuomioistuimen kantajaa tai väliintullutta asianosaista vastaan antamien oikeudenkäyntikulupäätösten täytäntöönpanoon Suomessa. Säännöksiä sovelletaan sopimuksen perusteella tai vastavuoroisuuden ehdolla.

Asianosainen tekee täytäntöönpanoa koskevan pyynnön käräjäoikeudelle joko suoraan tai diplomaattista tietä käyttäen. Hakemuksen sisällöstä ja liitteistä säädetään yhteistoimintalain 17 §:ssä. Käräjäoikeus ratkaisee asian asianosaisia kuulematta noudattaen soveltuvin osin mitä hakemusasian käsittelystä säädetään. Jos täytäntöönpanohakemuksen tekemisestä on aiheutunut kääntämisestä johtuvia kustannuksia, käräjäoikeus vahvistaa asianosaisen hakemuksesta kustannukset ja määrää myös ne täytäntöön pantaviksi. Asian käsittelystä tai toimituskirjasta ei peritä maksua. Käräjäoikeuden päätös voidaan heti panna täytäntöön. Päätökseen saa hakea muutosta tavanomaisin muutoksenhakekeinon.

Yhteistoimintalain 4 luvussa säädetään maksuttoman oikeudenkäynnin myöntämisestä eli oikeudesta valtion varoin kustannettavaan oikeusapuun. Yhteistoimintalain 19 §:n mukaan henkilö, jolle on oikeudenkäyntivaltiossa myönnetty oikeusapua korvauksetta tai osakorvausta vastaan, on tuomion tunnustamista tai täytäntöönpanoa koskevassa menettelyssä oikeutettu saamaan oikeusapua korvauksetta. Säännöstä sovelletaan suhteessa valtioon, jotka ovat Haagissa vuonna 1980 kansainvälisluonteisten oikeudenkäyntien helpottamisesta tehdyn yleissopimuksen (SopS 47/1988) sopimuspuolia. Laissa ei säädetä ulkomaisen asianosaisen oikeudesta yleiseen oikeusapuun. Oikeudesta yleiseen oikeusapuun säädetään oikeusapulain (257/2002) 2 §:ssä.

Toisin kuin useassa muussa valtiossa, laki ei mahdollista, että ulkomainen riita-

asian kantaja voitaisiin velvoittaa asettamaan vakuus hänelle mahdollisesti maksettaviksi tulevista oikeudenkäyntikuluista tai –maksuista (*cautio judicatum solvi*).

2.1.2 Erityissäädökset

Yleistä

Yhteistoimintalaissa säädetään ulkomaan viranomaisen pyynnöstä tehtävästä todistelun vastaanottamisesta, todistelusta ulkomaan viranomaisen edessä, oikeudenkäyntikuluja koskevan päätöksen täytäntöönpanosta ja oikeudesta oikeusapuun eräissä tapauksissa.

Lakia ei sovelleta virka-avun antamiseen asiakirjojen tiedoksiannossa, koska asiakirjojen tiedoksiannosta ei 1920-luvulla säädetty lailla vaan asetuksella, jonka antoi tasavallan presidentti. Näin ollen Haagin vuoden 1905 yleissopimuksen määräykset asiakirjojen tiedoksiannosta on aikanaan sisällytetty Suomen ja ulkomaan viranomaisten keskinäisestä oikeusavusta asiakirjoja tiedoksi annettaessa eräissä tapauksissa annettuun asetukseen (175/1923). Tämä asetus on sittemmin kumottu keskinäisestä oikeusavusta annettaessa tiedoksi asiakirjoja yksityisoikeudellisissa asioissa annetulla asetuksella (211/1982). Yhteistoimintalain ja tiedoksiantoa koskevan vuoden 1923 asetuksen säännökset ja rakenne perustuvat pääosin Haagin vuoden 1905 yleissopimukseen.

Vuonna 1954 tehty riita-asiain oikeudenkäyntiä koskeva yleissopimus (SopS 2/1957, *Haagin vuoden 1954 yleissopimus*) korvasi sopimusvaltioiden välisissä suhteissa vuoden 1905 yleissopimuksen. Sisällöllisesti vuoden 1905 ja vuoden 1954 sopimukset eivät kuitenkaan merkittävästi eroa toisistaan. Sopimuksia ryhdyttiinkin 1950-luvun jälkeen kehittämään siten, että yleissopimusten kattamista osaluista neuvoteltiin omat, soveltamisalaltaan rajoitetut yleissopimukset. Yleissopimusten 1 lukujen määräykset oikeudenkäynti- ja muiden asiakirjojen tiedoksiannosta korvattiin Haagissa vuonna 1965 oikeudenkäynti- ja muiden asiakirjojen tiedoksiannosta ulkomailta siviili- ja kauppa-

oikeudellisissa asioissa tehdyllä yleissopimuksella (SopS 51/1969, *Haagin vuoden 1965 tiedoksiantosopimus*). Samaten on korvattu 2 luvun määräykset virka-avun pyytämistä oikeudenkäynnissä Haagissa vuonna 1970 todisteiden vastaanottamisesta ulkomailla siviili- ja kauppaoikeudellisissa asioissa tehdyllä yleissopimuksella (SopS 37/1976, *Haagin vuoden 1970 todisteiden vastaanottamista koskeva sopimus*). Yleissopimusten 3, 4 ja 6 luvut vakuudenasettamisvelvollisuudesta, maksuttomasta oikeusavusta ja velkavankeudesta on korvattu vuonna 1980 kansainvälisluonteisten oikeudenkäyntien helpottamisesta tehdyllä yleissopimuksella (SopS 47/1988).

Erillissopimusten voimaansaattamisen yhteydessä on tehty muutoksia kansalliseen lainsäädäntöön.

Tiedoksianto

Tiedoksiannosta säädetään keskinäisestä oikeusavusta annettaessa tiedoksi asiakirjoja yksityisoikeudellisissa asioissa annettussa asetuksessa. Asetuksen soveltamisala on yleinen. Asetusta sovelletaan ulkomaan viranomaisen pyytäessä Suomen viranomaiselta asiakirjan tiedoksi antamista yksityisoikeudellisissa asiassa sekä Suomen viranomaisen esittäessä sellaista toimenpidettä koskevan pyynnön ulkomaan viranomaiselle, jollei pyynnön tehneen tai vastaanottavan valtion kanssa ole toisin sovittu. Asetuksessa säädetään erikseen, että pohjoismaiden välisissä suhteissa tiedoksiannon toimittamisessa on voimassa, mitä siitä on erikseen sovittu tai säädetty. Asiakirjojen tiedoksiannosta säädetään myös Euroopan unionin tasolla.

Asetuksen mukaan ulkomaisen viranomaisen pyytäessä asiakirjan tiedoksi antamista Suomessa Haagin vuoden 1965 tiedoksiantosopimuksen sopimusvaltion viranomaisen on osoitettava pyyntö oikeusministeriölle ja muiden valtioiden viranomaisten ulkoasiainministeriölle. Suomen oikeusjärjestyksen vastaisia tiedoksiantoja ei asetuksen mukaan tehdä. Asetuksessa on säännökset pyynnön sisällöstä ja liitteistä. Lisäksi siinä säädetään,

mille viranomaiselle tiedoksi annettavat asiakirjat toimitetaan. Asiakirjat toimitetaan sille käräjäoikeudelle, jonka alueella tiedoksianto on toimitettava. Jos asiakirjat on toimitettu väärälle käräjäoikeudelle, ne siirretään viran puolesta toimivaltaiselle käräjäoikeudelle. Asiakirjat annetaan tiedoksi Suomen laissa säädetyllä tavalla, jos ei ole pyydetty noudatettavaksi erityistä menettelyä. Tiedoksi annettava asiakirja on käännettävä suomeksi tai ruotsiksi, paitsi jos vastaanottaja suostuu ottamaan vieraskielisen asiakirjan vastaan tai jos katsotaan, että hän riittävästi ymmärtää asiakirjan kieltä.

Todistus toimitetusta tiedoksiannosta lähetetään ulkoasiainministeriölle tai oikeusministeriölle, jotka taas toimittavat sen eteenpäin ulkomaan viranomaiselle. Tiedoksiannosta aiheutuneet kustannukset jäävät valtion vahingoksi. Tämä ei tarkoita sitä, että valtion olisi käännettävä tiedoksi annettavat asiakirjat. Oikeakielisten käännösten toimittaminen on pyynnön esittäneen viranomaisen vastuulla siten kuin sanotussa valtiossa asiasta säädetään. Jos vastaanottava henkilö kieltäytyy ottamasta vastaan vieraskielistä asiakirjaa, tieto kieltäytymisestä ja asiakirjat palautetaan pyynnön esittäneen valtion viranomaiselle.

Asetuksessa säädetään myös tiedoksiannopyynnön esittämisestä ulkomaan viranomaiselle. Tuomioistuimien esittää oikeusapupyynnön haasteen tai kutsun tiedoksi antamiseksi ulkomailla. Aluehallintovirasto vastaa muiden asiakirjojen tiedoksiannosta koskevien pyyntöjen esittämisestä. Asetuksessa säädetään pyynnön sisällöstä ja liitteistä. Jos vastaanottava valtio on Haagin vuoden 1965 tiedoksiantosopimuksen osapuoli, pyynnöt lähetetään ulkomaille oikeusministeriön kautta. Jos kysymyksessä on muu valtio, pyyntö esitetään ulkoasiainministeriön välityksellä. Asianosainen vastaa tarvittaessa ulkomaille toimitettavien asiakirjojen kääntämisestä.

Euroopan unionissa annetut asetukset ovat jäsenvaltioissa suoraan sovellettavaa oikeutta. Oikeusavusta asiakirjojen tiedoksiannossa säädetään oikeudenkäynti- ja muiden asiakirjojen tiedoksiannosta jäsenvaltioissa siviili- tai kauppaoikeudellisissa

asioissa ('asiakirjojen tiedoksianto') ja neuvoston asetuksen (EY) N:o 1348/2000 kumoamisesta annetussa asetuksessa (EY) N:o 1393/2007 (*Euroopan unionin tiedoksiantoasetus*).

Asetus mahdollistaa useiden tiedoksiantomenetelmien käyttämisen. Asiakirja voidaan antaa tiedoksi lähetettävien ja vastaanottavien viranomaisten välityksellä, konsuliviranomaisten tai diplomaattisten edustajien välityksellä sekä postitse tai suoraan. Jäsenvaltiot ovat ilmoittaneet komissiolle hyväksymänsä tiedoksiantotavat. Suomessa lähetettävät viranomaiset ovat oikeudenkäyntiasiakirjojen osalta yleiset tuomioistuimet ja muiden kuin oikeudenkäyntiasiakirjojen tiedoksiannossa haastemiehet.

Toisessa jäsenvaltiossa tiedoksi annettavien asiakirjojen kääntämiskustannuksista vastaa asianosainen.

Käräjäoikeudet toimivat oikeusapupyynnön vastaanottavina viranomaisina. Suomi hyväksyy, että asiakirja annetaan asianomaiselle tiedoksi postitse ja myös suoran tiedoksiannon. Suora tiedoksianto tarkoittaa, että henkilö, jonka etua oikeudenkäynti koskee, lähettää tiedoksi annettavan asiakirjan suoraan tiedoksiantovaltion toimivaltaiselle viranomaiselle. Tiedot jäsenvaltioiden hyväksymistä tiedoksiantotavoista, viranomaisten yhteystiedot ja käytettävät lomakkeet ovat saatavilla komission internetsivustolla.

Euroopan unionin tiedoksiantoasetusta sovelletaan jäsenvaltioiden välisissä suhteissa Haagin tiedoksiantoa koskevien sopimusten sijaan. Pohjoismaiden välisissä suhteissa sovelletaan kuitenkin edelleen pohjoismaista sopimusta.

Suomen, Islannin, Norjan, Ruotsin ja Tanskan kesken oikeusavusta tiedoksiannon toimittamisessa ja todistelun vastaanottamisessa tehty sopimus (SopS 26/1975) on Suomessa saatettu voimaan asetuksilla 469/1975 ja 470/1975. Pohjoismaiden välisissä suhteissa toimivaltainen viranomaisn toimittaa oikeusapupyynnöt suoraan sopimusvaltion tiedoksiannosta vastaavalle viranomaiselle. Tiedoksiantopyyntö voidaan kuitenkin esimerkiksi tilanteessa, jossa ei ole tietoa tiedoksiannon vastaanottavan henkilön osoitteesta, lähettää myös

toisen pohjoismaan oikeusministeriölle. Sopimuksessa ei ole määräyksiä eikä sitä täydentävässä asetuksessa säännöksiä postitiedoksiannosta. Käytännössä muut kuin Norja hyväksyvät suoran postitiedoksiannon.

Tiedoksiantopyyntö sekä siihen liitettävä asiakirja on laadittava norjan, ruotsin tai tanskan kielellä. Tiedoksi annettava asiakirjaa ei kuitenkaan tarvitse kääntää, jos se on perusteltua oikeusturvanäkökohdat huomioon ottaen. Näin on esimerkiksi silloin, jos vastaaja on Ruotsissa asuva suomenkielinen henkilö. Se valtio, joka suorittaa tiedoksiannon, vastaa tiedoksiannosta aiheutuvista kustannuksista.

Pohjoismaisen oikeusapusetuksen mukaan yksityinen asianosainen on velvollinen maksamaan muun muassa pyynnön lähettämistä ja asiakirjojen kääntämisestä aiheutuvat kustannukset. Tämä tarkoittaa, että siviili- tai kauppaoikeudellisessa asiassa haastehakemuksen tehnyt asianosainen vastaa niistä kuluista, jotka Suomessa aiheutuvat tiedoksiantopyynnön tekemisestä. Käytännössä asianosaisen tulee maksaa asiakirjan toimittamisesta ulkomaille tiedoksiannettavaksi toimitusmaksua 60 euroa (ks. tuomioistuinten ja eräiden oikeushallintoviranomaisten suoritteista perittävistä maksuista annetun valtioneuvoston asetuksen, (1057/2013, 5 §). Maksua ei kuitenkaan peritä tuomioistuimessa käsiteltävässä asiassa, jossa peritään oikeudenkäyntimaksu tai hakemusmaksu. Asianosainen vastaa haastehakemuksen ja tarpeellisten liitteiden kääntämisestä. Tuomioistuin kuitenkin vastaa oman asiakirjatuotantonsa, esimerkiksi haasteen kääntämisestä.

Aluehallintovirasto huolehtii muun kuin oikeudenkäyntiasiakirjan tiedoksiannosta toisessa pohjoismaassa. Tiedoksiantoa pyytävä henkilö vastaa näissä asioissa tiedoksiannosta ja asiakirjan kääntämisestä aiheutuneista kustannuksista.

Todistelun vastaanottaminen

Todistelun vastaanottamisesta ja todistelun vastaanottamista koskevan oikeusapupyynnön esittämisestä säädetään yhteis-

toimintalain lisäksi erityissäädöksissä, kansainvälisissä sopimuksissa ja Euroopan unionin lainsäädännössä.

Yhteistoimintalain 1 ja 2 luvun säännökset perustuvat Haagin vuoden 1905 yleissopimuksen määräyksiin oikeusavun antamisesta todistelun vastaanottamisessa. Yhteistoimintalain todisteluun liittyviä säännöksiä ei ole käytännössä muutettu lainkaan Haagin vuoden 1954 yleissopimuksen tai edes Haagin vuoden 1970 todisteiden vastaanottamista koskevan yleissopimuksen ratifioinnin yhteydessä. Näin ollen yhteistoimintalain säännöksiä, eli käytännössä Haagin vuoden 1905 yleissopimuksessa määrättyä menettelyä, sovelletaan sellaisissa oikeusaputilanteissa, joissa ei ole todistelun vastaanottamista koskevaa sopimus- tai muuta järjestelyä voimassa Suomen ja kysymyksessä olevan vieraan valtion välillä.

Haagin vuoden 1970 todisteiden vastaanottamista koskevalla yleissopimuksella uudistettiin Haagin vuoden 1905 ja vuoden 1954 sopimusten määräyksiä. Yleissopimus saatettiin Suomessa voimaan asetuksella (574/1976). Yleissopimuksessa sopimuspuolten välinen yhteydenpito siirrettiin keskusviranomaisille. Suomessa keskusviranomaiseksi nimettiin ulkoasiainministeriö. Suomi ei hyväksynyt oikeusapupyynnön esittämistä muulla kuin Suomen virallisilla kielillä. Vuonna 1980 menettelyä koskevia säännöksiä muutettiin siten, että myös englanninkieliset oikeusapupyynnöt hyväksyttiin. Vuonna 1982 annetulla asetuksella todisteiden vastaanottamisesta ulkomailta siviili- ja kauppaoikeudellisissa asioissa koskevan yleissopimuksen soveltamisesta vuoden 1976 asetus kumottiin ja sen säännökset siirrettiin tarpeellisilta osin uuteen asetukseen. Samalla keskusviranomaiseksi säädettiin oikeusministeriö.

Muilta osin Haagin vuoden 1970 todisteiden vastaanottamista koskevan yleissopimuksen määräyksiä sovelletaan sellaisenaan.

Pyyntö todistelun vastaanottamiseksi voidaan Haagin vuoden 1970 todisteiden vastaanottamista koskevan yleissopimuksen mukaan vastaanottavan valtion viranomaisen kielen lisäksi esittää myös eng-

lanniksi taikka ranskaksi. Varauman vuoksi pyyntöä ei voi kuitenkaan Suomessa esittää ranskaksi. Samoin kuin yhteistoimintalain säännösten ja Haagin vuoden 1905 ja 1954 sopimusten määräysten mukaan pyydetty toimenpide toteutetaan noudattaen pyynnön vastaanottaneen valtion menettelysäännöksiä. Jos oikeusapua pyytävä valtio on esittänyt noudatettavaksi erityistä vastaanottavan valtion laista poikkeavaa menettelyä, voidaan siitä kuitenkin kieltäytyä vain, jos se on ristiriidassa pyynnön vastaanottaneen valtion lainsäädännön tai sisäisen oikeuskäytännön kanssa taikka käytännöllisistä syistä mahdotonta. Suomi on osaltaan ilmoittanut, ettei suostu tietäntyyppiin todistelupyyntöihin, jotka liittyvät Common Law -valtioissa käytössä olevaan niin sanottuun pre-trial discovery of documents -menettelyyn.

Yleissopimuksen mukaan henkilö voidaan pakkokeinoin velvoittaa tulemaan tuomioistuimen kuultavaksi tai muuta pyydettyä toimea täyttämään vain, jos sellaisia pakkokeinoja saa Suomen lain mukaan vastaavassa tilanteessa käyttää. Yleissopimuksessa on myös säännökset pyytävän valtion tuomarin osallistumisesta todistelun vastaanottamiseen ja todistajan oikeudesta ja velvollisuudesta kieltäytyä antamasta pyydettyä todistelua.

Oikeusavun antamisesta tai todistajille maksetuista palkkioista ei saa periä maksuja. Oikeusapua antanut valtio voi kuitenkin periä korvauksen asiantuntijalle tai tulkille maksetuista palkkiosta sekä oikeusapua pyytäneen valtion vaatiman erityismenettelyn noudattamisesta aiheutuneista erityiskustannuksista. Perustuslaillisista syistä korvauksia voi vaatia myös eräistä muista oikeusavun antamisesta aiheutuvista kustannuksista. Käytännössä säännös mahdollistaa, että esimerkiksi Yhdistynyt kuningaskunta ja Irlanti voivat vaatia oikeusapua pyytäneeltä valtiolta korvauksia todistajan kutsumisesta tuomioistuimeen aiheutuneista kuluista. Suomi ei peri tällaisia kuluja pyynnön esittäneeltä valtiolta.

Haagin vuoden 1970 todisteiden vastaanottamista koskevan yleissopimuksessa on lisäksi määräykset diplomaattisten

edustajien, konsulivirkamiesten ja erityisten toimimiesten oikeudesta tietyin edellytyksin ottaa vastaan todisteita ulkomailla vireillä olevassa asiassa.

Pohjoismainen oikeusapusopimus koskee tiedoksiannon lisäksi myös todistelun vastaanottamista. Samoin kuin tiedoksiannon viranomaisten välinen yhteydenpito tapahtuu sopimuksen mukaan suoraan ilman keskusviranomaisen välitystä. Todistelun osalta toimivaltainen viranomainen, Suomessa tuomioistuin, toimittaa oikeusapupyynnöt suoraan toisen sopimusvaltion toimivaltaiselle viranomaiselle. Sopimuksen määräyksiä täsmentävä asetus kuitenkin mahdollistaa pohjoismaiden oikeusministeriöiden käyttämisen keskusviranomaisen tavoin.

Pohjoismaisen oikeusapuasetuksen 8 §:n 1 momentin mukaan oikeusministeriö huolehtii tarvittavien asiakirjojen kääntämisestä niin oikeusapua annettaessa kuin sitä pyydettyessä. Itse todistelun vastaanottamisesta aiheutuneista kustannuksista vastaa valtio, jossa todistelu otetaan vastaan. Sanottu valtio voi kuitenkin periä asiantuntijatodistelusta tai huomattavan korkeista käännöskuluista aiheutuneita kustannuksia pyynnön esittäneeltä valtiolta.

Euroopan unionissa todistelun vastaanottamisesta säädetään neuvoston asetuksessa (EY) N:o 1206/2001 jäsenvaltioiden tuomioistuinten välisestä yhteistyöstä siviili- ja kauppaoikeudellisissa asioissa tapahtuvassa todisteiden vastaanottamisessa (*Euroopan unionin todisteluasetus*). Asetus on suoraan jäsenvaltiossa sovellettavaa lainsäädäntöä ja menee kansallisen lainsäädännön edelle.

Euroopan unionin todisteluasetusta sovelletaan siviili- ja kauppaoikeudellisissa asioissa. Jäsenvaltioiden välinen yhteydenpito on järjestetty suoran yhteyksin eli toimivaltaiset tuomioistuimet esittävät ja vastaanottavat todistelupyynnöt suoraan. Jäsenvaltioiden nimeämä keskuselin, joka Suomessa on oikeusministeriö, voi kuitenkin antaa tuomioistuimille tietoja, selvittää ongelmatilanteita ja pyynnöstä poikkeustapauksessa toimia lähettävänä viranomaisena.

Oikeusavun saamisen tehostamiseksi asetuksessa on säädetty laajamittaisesta vakiolomake- ja määräaikajärjestelmästä.

Pyyntö on esitettävä pyynnön vastaanottavan jäsenvaltion kielellä, mutta jäsenvaltioiden on lisäksi ilmoitettava yksi muu yhteisön virallinen kieli, jonka hyväksyvät pyynnön laatimiskieleksi. Suomi on ilmoittanut hyväksyvänsä englanninkieliset oikeusapupyynnöt.

Itse todistelun vastaanottamiseen liittyvät menettelysäännökset vastaavat pitkälti Haagin vuoden 1970 todisteiden vastaanottamista koskevan yleissopimuksen määräyksiä. Esimerkiksi voidaan pakkokeinoin velvoittaa henkilö tulemaan tuomioistuimen kuultavaksi tai muuta pyydettyä toimea täyttämään vain, jos sellaisia pakkokeinoja saa Suomen lain mukaan vastaanvassa tilanteessa käyttää. Todistamisesta tai vastaavasta toimesta voi kieltäytyä se, jolla kieltäytymiseen on oikeus tai velvollisuus pyynnön vastaanottaneen valtion tai pyynnön esittäneen valtion lain mukaan.

Oikeusavun antamisesta ei myöskään saa periä maksuja. Oikeusapua pyytäneitä tuomioistuinta voidaan kuitenkin pyytää korvaamaan asiantuntijalle tai tulkkille maksettuja palkkiota sekä oikeusapua pyytäneen tuomioistuimen vaatiman eritysmenettelyn noudattamisesta aiheutuneita erityiskuluja. Asianosaisten korvausvastuusta valtiota kohtaan ei asetuksessa säädetä, vaan sanottu kysymys on jätetty kansallisessa laissa säädettäväksi. Suomessa asiantuntijan kuulemista oikeusaputeitse pyytänyt asianosainen on oikeudenkäymiskaaren 17 luvun 40 §:n 2 momentin nojalla velvollinen suorittamaan asiantuntijalle maksetun korvauksen.

Haagin vuoden 1970 todisteiden vastaanottamista koskevan yleissopimuksen 26 artiklan 1 kappaleen poikkeusmääräystä, jonka mukaan korvauksia voi perustella laillisista syistä vaatia myös eräistä muista oikeusavun antamisesta aiheutuvista kustannuksista, ei ole sisällytetty asetukseen. Korvauksia todistajan kutumisesta tuomioistuimeen aiheutuneista kuluista ei näin ollen todisteluasetuksen nojalla voida pyytää oikeusapupyynnön esittäneeltä valtiolta.

(ks. EYT C-283/09 Artur Weryński v. Mediatel 4B spolka z.o.o.).

Asetus mahdollistaa lisäksi todisteiden välittömän vastaanottamisen pyynnön esittäneessä tuomioistuimessa. Todistelu otetaan tällöin vastaan ilman pyynnön vastaanottavan valtion myötävaikutusta. Todistajaa voidaan asetuksen mukaan kuulla puhelimitse tai videoneuvottelua käyttäen suoraan pyytävän tuomioistuimen istunnossa noudattaen sitä, mitä todistelusta viimeksi mainitun valtion laissa on säädetty. Välitön todisteiden vastaanottaminen on mahdollista vain, jos se voidaan suorittaa vapaaehtoiselta pohjalta pakkokeinoihin turvautumatta. Välitön todistelun vastaanottaminen edellyttää keskuselimen lupaa. Asetuksen soveltamisalaan kuuluva lupapyyntö voidaan evätä vain, jos se on pyynnön vastaanottaneen jäsenvaltion oikeuden peruseriaatteiden vastainen.

Euroopan unionin todisteluasetusta sovelletaan jäsenvaltioiden välisissä suhteissa Haagin vuoden 1954 ja vuoden 1970 yleissopimuksien sijaan. Asetusta sovelletaan myös Suomen ja Ruotsin välisissä suhteissa.

Todistelu ulkomaan viranomaisen edessä

Todistelun vastaanottamista koskevan oikeusapupyynnön esittämisestä säädetään edellisessä jaksossa selostetuissa sopimuksissa ja säädöksissä.

Haagin vuoden 1970 todisteiden vastaanottamista koskevan yleissopimuksen sopimusvaltioiden välisissä suhteissa noudatetaan sanotun sopimuksen määräyksiä sen mukaan, mitä kysymyksessä oleva valtio on niiden noudattamisesta ilmoittanut. Sopimuksen määräyksiä on selostettu edellä todistelun vastaanottamista koskevassa osiossa. Oikeusapupyynnön toimitetaan vieraan valtion keskusviranomaiselle oikeusministeriön välityksellä pyynnön vastaanottavan valtion hyväksymälle kielelle käännettynä. Valtio vastaa oikeusapupyynnön kääntämisestä ja siitä aiheutuvista kustannuksista.

Kuten edellä on todettu, pohjoismaiden välillä on voimassa pohjoismainen sopimus oikeusavusta tiedoksiannon toimitta-

misessa ja todistelussa. Oikeusministeriö huolehtii tarvittavien asiakirjojen kääntämisestä. Itse todistelun vastaanottamisesta aiheutuneista kustannuksista vastaa valtio, jossa todistelu otetaan vastaan. Sanottu valtio voi kuitenkin periä asiantuntijatodistelusta tai huomattavan korkeista käännskuluista aiheutuneita kustannuksia pyynnön esittäneeltä valtiolta.

Yksityisen asianosaisen on pohjoismaisen oikeusapuasetuksen 7 §:n mukaan korvattava tietyt esittämästään todistelupyynnöstä aiheutuneet kustannukset, esim. käännskustannukset, pyynnön esittäneelle viranomaiselle. Käännösten laatimisesta huolehtii asetuksen 8 §:n 1 momentin mukaan oikeusministeriö.

Euroopan unionin jäsenvaltioiden välisissä suhteissa sovelletaan Euroopan unionin todisteluasetusta. EU-asetusta sovelletaan myös Suomen ja Ruotsin välisissä suhteissa. Suomen ja Tanskan välisissä suhteissa sovelletaan pohjoismaista sopimusta ja sitä täydentävää asetusta.

Velvollisuus saapua vieraan valtion tuomioistuimeen

Tarvittavan todisteluaineiston saamiseksi sekä suullisuuden ja välittömyyden takaamiseksi oikeudenkäynnissä on välttämätöntä, että periaatteessa kaikilla on velvollisuus saapua kutsusta tuomioistuimeen kuultavaksi. Velvollisuuden toteutumisen varmistamiseksi useimmissa oikeusjärjestelmissä on käytettävissä pakkokeinoja. Suomessa poisjäänyt todistaja voidaan tuomita esteettömästä poissaolosta sakkoon, hänet voidaan velvoittaa saapumaan tuomioistuimeen sakon uhalla tai määrätä tuotavaksi tuomioistuimeen.

Todistajan velvollisuus saapua tuomioistuimeen kuultavaksi rajoittuu kuitenkin oikeudenkäyntivaltion alueella oleskeleviin henkilöihin. Ulkomailla oleskelevaa henkilöä ei voida käytännössä velvoittaa saapumaan tuomioistuimeen todistajaksi. Jos todistaja ei riita-asiassa saavu vapaaehtoisesti toisesta maasta tuomioistuimeen kuultavaksi, todistelu on otettava vastaan oikeusaputeitse siten kuin todistelun vastaanottamisesta on vieraan valtion kanssa sovittu

tai EU:n jäsenvaltioiden kesken siten kuin todisteluasetuksessa säädetään. Todistelupyynnön vastaanottanut valtio voi tällaisessa tilanteessa velvoittaa todistajan pakkokeinoin saapumaan kuultavaksi siten kuin pakkokeinojen käyttämisestä vastaavissa kansallisissa tilanteissa säädetään. Pakkokeinojen käyttämisestä todistelun vastaanottamisessa määrätään muun muassa Haagin vuoden 1970 todisteiden vastaanottamista koskevan yleissopimuksen 10 artiklassa ja Euroopan unionin todisteluasetuksen 13 artiklassa. Sääntö on, että pakkokeinojen ollessa tarpeen, niiden osalta sovelletaan pyynnön vastaanottaneen valtion lainsäädäntöä.

Pohjoismaiden välillä on kuitenkin voimassa edellä selostettua huomattavasti pidemmälle menevä yhdenmukainen lainsäädäntö velvollisuudesta saapua toisen pohjoismaan tuomioistuimeen. Lain (349/1975) mukaan pohjoismaassa asuva tai oleskeleva henkilö on velvollinen saapumaan toisen pohjoismaan tuomioistuimeen kuultavaksi todistajana sekä riitettävä rikosasiassa. Vastaava velvollisuus on rikosasian asianomistajalla ja asianosaisella sellaisessa riita-asiassa, jossa sovinto ei ole sallittu. Jos todistaja tai asianosainen kutsusta huolimatta jää saapumatta toisen pohjoismaan tuomioistuimeen, voidaan häntä vastaan käyttää pakkokeinoja, kuitenkin vain sakkoa tai uhkasakkoa. Todistajaa ei voida toisesta pohjoismaasta määrätä noudettavaksi. Jos todistaja on saapunut tuomioistuinvaltioon, voidaan häneen kohdistaa kaikkia sisäisen lainsäädännön säätämiä pakkokeinoja, mukaan lukien noutoa.

Asetuksessa (446/1975) säädetään korvauksen suorittamisesta toisesta pohjoismaasta Suomen tuomioistuimeen kutsutulle henkilölle. Korvaukset suoritetaan valtion varoista. Tietyissä tilanteissa asianosainen on velvollinen korvamaan valtiolle tuomioistuimeen kutsutulle henkilölle valtion varoista suoritettua korvauksen.

Todistelu oikeuden valvomista varten ulkomailla

Suomessa on voimassa laki (4/1927) todistelusta oikeuden valvomista varten ulkomailla. Kun yhteistoimintalakia sovelletaan ensisijaisesti oikeusviranomaisten esittämiin todistelupyyntöihin, todistelusta oikeuden valvomista varten ulkomailla säädettyä lakia sovelletaan yksityisen henkilön todistelua koskeviin pyyntöihin. Voidaan katsoa, että laissa säädetään kansainvälisestä todisteluun liittyvästä oikeusavusta, jota toimivaltainen viranomainen pyynnöstä antaa yksityisille henkilöille.

Lain 1 §:n mukaan henkilö, jolla on valvottavana oikeus ulkomailla, voi, jos hän Suomen lain mukaan voi vannoa valan, yleisessä alioikeudessa antaa ja valallaan oikeaksi vahvistaa kertomuksen tai ilmoituksen, joka sellaisen oikeuden toteennäyttämiseksi voi olla tarpeen.

Lain soveltaminen ei edellytä, että asiaa, jota varten kysymyksessä olevaa toimenpidettä pyydetään, on vireillä oikeudenkäynti. Lain esitöistä (HE 42/1926 vp) käy ilmi, että lakia on tarkoitettu sovellettavaksi tilanteissa, jossa henkilö tarvitsee Common Law –valtiossa, lähinnä Amerikan Yhdysvalloissa, valahtoisena tai muuten oikeaksi vahvistettua kertomuksen tai asiakirjan saadakseen esimerkiksi perintöosuutensa siellä kuolleen vainajan jälkeen, tapaturma- tai sotilaskorvauksen taikka muun vastaavan korvauksen. Näissä tilanteissa ns. affidavitit ja depositsionit voivat olla oikeuden toteennäyttämiseksi välttämättömiä.

Alun perin tarkoitettiin, että tällainen oikeus vahvistuttaa kertomus olisi vain Suomessa asuvalla henkilöllä, mutta lakiehdotusta muutettiin lakivaltio kuntakäsittelyssä (LaVM 7/1926 vp) siten, että sama oikeus annettiin myös ulkomailla asuville henkilöille.

Lain 2 §:n mukaan yksityinen henkilö riippumatta siitä, missä hänellä on asuinpaikka, saa Suomessa yleisessä alioikeudessa kuulustuttaa todistajaa oikeutensa toteennäyttämiseksi ulkomailla. Oikeudenkäynnin vireilläololla tai kuulustuttamista

pyytävän henkilön asuinvaltiolla ei ole merkitystä säännöstä sovellettaessa.

Koska valanteosta, kuulustelusta tai muusta toimituksesta on laissa tarkoitetuissa tapauksissa tehtävä toimituskirja, on se lain 5 §:n 2 momentin mukaan pyynnöstä laadittava määrättyyn muotoon tai todistettavaksi määrättyllä tavalla. Käytännössä tämä tarkoittaa, että toimituskirjan olisi täytettävä esimerkiksi affidavitille tietyssä valtiossa asetettavat muotovaatimukset.

Lain 4 §:n mukaan julkisen notaarin on pyydettyessä vahvistettava oikeaksi 1 §:ssä mainittuun tarkoitukseen tarvittavia nimikirjoituksia sekä kirjallisia todistuksia ja muita asiakirjoja. Säännös ei kuitenkaan mahdollista, että esimerkiksi lain 1 §:ssä tarkoitettuna ns. affidavitin voisi valahtoisesti vahvistaa maistraatissa. Lain 4 §:n 2 momentin mukaan valahtoinen vahvistaminen on tehtävä tuomioistuimessa. Julkinen notaari voi vain vahvistaa oikeaksi nimikirjoituksia, todistuksia ja muita asiakirjoja.

Käytännössä julkiset notaarit ovat pyynnöstä vahvistaneet oikeaksi myös affidaviteille säädettyyn muotoon laadittujen kertomusten allekirjoituksia. Sanotun oikeaksi vahvistamisen ei voida kuitenkaan katsoa rinnastuvan todistajankertomuksen tai kirjatun kertomuksen oikeellisuutta koskevan valan vastaanottamiseen. Koska kysymyksessä olevien Commom Law -valtioiden viranomaiset kuitenkin ovat katsoneet riittäväksi sen, että maistraatti on vahvistanut nimikirjoituksen ja asiakirjan oikeaksi, menettelyä on noudatettu käytännössä.

Kansainvälisluonteisten oikeudenkäyntien helpottaminen

Haagissa vuonna 1980 tehdyssä kansainvälisluonteisten oikeudenkäyntien helpottamista koskevassa yleissopimuksessa määrätään oikeudesta yleiseen oikeusapuun, oikeusapuhakemusten toimittamisesta valtiosta toiseen, oikeusavun hakemiseen liittyvien asiakirjojen kääntämisestä, vakuudenasettamisvelvollisuudesta, oikeudenkäyntikuluja ja maksuja koskevien päätösten panemisesta täytäntöön, virallisten asiakirjojen jäljennöksistä, velkavankeu-

desta ja todistajan tai asiantuntijan koskemattomuudesta (*Haagin vuoden 1980 yleissopimus*).

Kuten edellä yhteistoimintalain sisältöä koskevassa osiossa jo todetaan, yleissopimuksen määräykset oikeudenkäyntikuluja ja –maksuja koskevien päätösten täytäntöönpanemisesta on sisällytetty yhteistoimintalain 4 lukuun, eikä vastaavasti laissa ole säännöksiä vakuudenasettamisvelvollisuuksista sanottujen maksujen täytäntöönpanon turvaamiseksi. Yhteistoimintalain 3 luvun mukaan henkilö, jolle on oikeudenkäyntivaltiossa myönnetty oikeusapua korvauksetta tai osakorvausta vastaan, on tuomion tunnustamista tai täytäntöönpanoa koskevassa menettelyssä oikeutettu saamaan oikeusapua korvauksetta. Muut määräykset oikeudesta yleiseen oikeusapuun on sisällytetty oikeusapulain 2 §:n 2 momenttiin.

Erityisiä säännöksiä oikeusapua koskevien hakemusten toimittamisesta toiseen sopimusvaltioon ei ole lakiin sisällytetty, vaan tältä osin sovelletaan suoraan yleissopimuksen määräyksiä. Sama koskee hakemusten ja niiden liitteiden kääntämistä. Yleissopimuksen mukaan oikeusapuhakemukset toimitetaan ja vastaanotetaan keskusviranomaisen, Suomessa oikeusministeriön kautta. Oikeusministeriön tehtävänä on muun muassa huolehtia siitä, että hakemus ja siihen liitettävät asiakirjat on käännetty vastaanottavan valtion hyväksymälle kielelle. Lähettävä valtio vastaa kuluista. Oikeusapuhakemuksen lähettämisestä, vastaanottamisesta ja ratkaisemisesta ei saa periä maksua. Jos henkilölle on alkuperävaltiossa myönnetty maksuton oikeudenkäynti, häneltä ei saa periä maksuja tiedoksiannosta, todistelun vastaanottamisesta tai sosiaalisia olosuhteita koskevista selvityksistä, lukuun ottamatta maksuja kääntäjien ja asiantuntijoiden palkkioista.

Suomi on myös maksutonta oikeudenkäyntiä tarkoittavien hakemusten toimittamista koskevan Eurooppalaisen sopimuksen (SopS 42/1980) osapuoli. Sopimuksen soveltamisala on siten Haagin vuoden 1980 yleissopimusta laajempi, että sitä sovelletaan siviili- ja kauppaoikeudellisten asioiden lisäksi myös hallintoasiois-

sa. Oikeusapua koskevien hakemusten toimittamista koskevat määräykset vastaavat pääosin Haagin vuoden 1980 yleissopimuksen vastaavia säännöksiä.

Molempiin sopimukseen on liitetty hakemusten toimittamisessa käytettäväksi tarkoitettuja lomakemalleja.

Tuomion tunnustaminen ja täytäntöönpano

Suomessa ei lähtökohtaisesti tunnusteta tai panna täytäntöön vieraassa valtiossa annettua tuomiota, ellei toisin ole vieraan valtion kanssa sovittu. Kuten edellä on jo useaan otteeseen todettu, eräät Haagin vuoden 1980 sekä vuoden 1954 yleissopimuksen sopimusvaltioissa annetut oikeudenkäyntikuluja ja –maksuja koskevat päätökset pannaan Suomessa täytäntöön.

Euroopan unionin jäsenvaltioissa annetut siviili- ja kauppaoikeuden alaan kuuluvat tuomiot tunnustetaan ja pannaan täytäntöön siten kuin siitä on säädetty neuvoston asetuksessa (EY) N:o 44/2001 tuomioistuimen toimivallasta sekä tuomioiden tunnustamisesta ja täytäntöönpanosta siviili- ja kauppaoikeuden alalla (*Bryssel I asetus*). Bryssel I asetuksen säännöksiä on sittemmin tarkistettu ja uudelleenlaadittu Bryssel I asetus (EU 1215/2012) tulee sovellettavaksi 10 päivänä tammikuuta 2015. Ns. Luganovaltioiden (Norja, Islanti, Sveitsi) välisissä suhteissa vastaavat tuomiot tunnustetaan ja pannaan täytäntöön siten kuin siitä on määrätty vuoden 2007 yleissopimuksessa tuomioistuimen toimivallasta sekä tuomioiden tunnustamisesta ja täytäntöönpanosta siviili- ja kauppaoikeuden alalla (*Luganon vuoden 2007 yleissopimus*). Bryssel I asetuksen ja Luganon vuoden 2007 yleissopimuksen soveltamisalaan kuuluvat myös riita-asiassa annetut päätökset oikeudenkäyntikuluista ja maksuista.

Pohjoismaissa yksityisoikeudellista vaatimusta koskevat tuomiot tunnustetaan ja pannaan täytäntöön siten kuin siitä on määrätty sopimuksessa Suomen, Islannin, Norjan, Ruotsin ja Tanskan kesken yksityisoikeudellista vaatimusta koskevien tuomioiden tunnustamisesta ja täytäntöön-

panosta (SopS 56/1977). Suomessa on sopimuksen perusteella säädetty laki (588/1977) yksityisoikeudellista vaatimusta koskevien pohjoismaisten tuomioiden tunnustamisesta ja täytäntöönpanosta (*pohjoismainen tuomiolaki*). Laki on kuitenkin toissijainen suhteessa Bryssel I asetukseen ja Luganon vuoden 2007 yleissopimukseen, minkä vuoksi se tulee harvoin sovellettavaksi.

Haagissa on vuonna 2005 tehty yleissopimus oikeuspaikkasopimuksista. Yleissopimus koskee tuomioistuimen oikeuspaikkasopimuksen perusteella määräytyvää kansainvälistä toimivaltaa sekä tällaisen sopimuksen perusteella toimivaltaisen tuomioistuimen antaman tuomion tunnustamista ja täytäntöönpanoa. Yleissopimusta sovelletaan eräin rajauksin siviili- ja kauppaoikeuden alaan kuuluvissa kansainvälisissä asioissa tehtyihin yksinomaisiin oikeuspaikkasopimuksiin. Yleissopimuksen tekeminen kuuluu Euroopan unionin yksinomaisen toimivallan piiriin. Unioni on alkuvuodesta 2014 ryhtynyt toimenpiteisiin yleissopimuksen hyväksymiseksi. Kun unioni on tallettanut hyväksymisasiakirjansa Haagiin, yleissopimus tulee Suomessa voimaan ilman erillisiä voimaansaattamistoimenpiteitä siten kuin yleissopimuksessa määrätään. Yleissopimus tulee unionin jäsenvaltioiden osalta voimaan vuoden 2015 aikana. Yleissopimus on toissijainen suhteessa Bryssel I asetukseen ja Luganon vuoden 2007 yleissopimukseen.

Lakitiedustelut

Vuoden 1968 ulkomaisesta lainsäädännöstä saatavia tietoja koskevassa eurooppalaisessa yleissopimuksessa sekä siihen liittyvässä vuonna 1978 tehdyssä lisäpöytäkirjassa (SopS 58/1990) määrätään sopimusvaltioiden velvollisuudesta antaa lainsäädännöstään, oikeuskäytännöstään ja oikeusjärjestelmästäan tietoja vieraan valtion oikeusviranomaiselle. Järjestelmän soveltamisalaan kuuluvat siviili- ja kauppaoikeutta, rikosoikeutta ja prosessioikeutta koskevat selvityspyynnöt. Sopimuksessa on keskusviranomaisjärjestelmä ja Suo-

nessa keskusviranomaisena toimii oikeusministeriö.

Lakitiedustelu ja sen liitteet tulee toimittaa vastaanottavan valtion virallisella kielellä. Vastaus toimitetaan tiedusteluun vastanneen valtion kielellä, mikä käytännössä tarkoittaa sitä, että Suomesta lähetetään suomen- tai ruotsinkielisiä vastauksia. Vastaamisesta ei saa periä kuluja muuta kuin silloin, jos vastauksen on laatinut muu kuin viranomaistaho ja tiedustelun tehnyt taho on hyväksynyt siitä aiheutuvat kustannukset. Järjestelmää voidaan perustellusti pitää monimutkaisena.

Euroopan unionin jäsenvaltioiden välisissä suhteissa lainsäädäntöön ja oikeusjärjestelmään liittyvät tiedustelut toteutetaan Euroopan oikeudellinen verkoston (siviili- ja kauppaoikeudelliset asiat) kautta.

Euroopan oikeudellinen verkosto on perustettu neuvoston päätöksellä (2001/470/EY) vuonna 2001 jäsenvaltioiden välisen oikeudellisen yhteistyön parantamiseksi, yksinkertaistamiseksi ja nopeuttamiseksi. Verkosto aloitti toimintansa 1 päivänä joulukuuta 2002. Verkoston tehtäviin kuuluu muun muassa rajat ylittävien menettelyjen sujuvan etenemisen tukeminen sekä tiedon levittäminen. Jäsenvaltioiden lainsäädäntöä koskevien tiedustelujen tekeminen sähköisesti verkoston kautta on käytännössä vaivatonta.

Verkosto on myös kytketty useiden siviilioikeudellisten EU-instrumenttien käyttöönottoon sekä niiden soveltamiseen liittyvään seurantaan.

Kukin jäsenvaltio on nimennyt oman yhteysviranomaisen sekä yhteystuomareita verkoston jäseniksi. Verkostoon kuuluu jäsenenä lisäksi myös oikeudellisen alan ammattijärjestöjä kustakin jäsenvaltiosta. Verkoston jäsenet kokoontuvat säännöllisin väliajoin vaihtamaan tietoja ja kokeimuksia sekä tarkastelemaan yhteisön lainsäädännön täytäntöönpanoon liittyviä käytännöllisiä ja oikeudellisia kysymyksiä.

Oikeudellinen verkosto ylläpitää kaikille avointa verkkosivustoa, jolle on koottu laaja-alaisesti tietoa yhteisön lainsäädännöstä, jäsenvaltioiden oikeusjärjestelmistä ja siviilioikeudellisista menettelyistä jäsenvaltioissa kaikilla unionin kielillä.

Oikeusavun antaminen ylikansallisille elimille

Laissa (22/1930) säädetään eräille kansainvälisille elimille Suomessa annettavasta virka-avusta sekä sellaisten elinten toimivallasta. Lain säännöksiä täydentävät asetus (214/1930) Suomen viranomaisten eräille kansainvälisille elimille annettavasta virka-avusta sekä asetus (215/1930) siitä miten korvauksia on maksettava virka-avun antamisesta ulkomaan oikeusviranomaiselle taikka eräille kansainvälisille elimille.

Laissa (1554/1994) Euroopan unionin jäsenyyteen liittyvistä oikeudenhoitoa koskevista säännöksistä säädetään muun muassa EU:n tuomioistuimelle annettavasta kansainvälisestä oikeusavusta sekä oikeusministeriön tehtävästä yhteydenpitoviranomaisena asiassa, joka koskee yleisen oikeusavun myöntämistä EU:n tuomioistuimessa. Lain 2 §:n 1 momentin mukaan yleinen alioikeus antaa unionin tuomioistuimen pyynnöstä oikeusapua todistajien ja asiantuntijoiden kuulemiseksi taikka muiden todisteiden vastaanottamiseksi siten kuin eräille kansainvälisille elimille Suomessa annettavasta virka-avusta sekä sellaisten elinten toimivallasta annetussa laissa (22/1930) säädetään.

Laki eräille kansainvälisille elimille annettavasta virka-avusta liittyy Haagin toisessa rauhankonferenssissa vuonna 1907 tehtyihin sopimuksiin muun muassa valtioiden välisten riitaisuuksien sovinnollisesta ratkaisemisesta. Laaja sopimuskonaisuus (SopS 11/1924) muodostuu useista yleissopimuksista, joista enemmistö liittyy sodan oikeussäätöihin.

Sopimuskokonaisuuteen kuuluva yleissopimus kansainvälisten riitaisuuksien sovinnollisesta ratkaisemisesta sisältää määräyksiä erilaisista menettelytavoista, joita valtioiden tulisi ensisijaisesti käyttää saadakseen keskinäiset ristiriitaisuutensa ratkaistuksi väkivaltaan, käytännössä sotaan turvautumatta. Näitä menettelytapoja ovat hyvät palvelukset ja sovinnonvälitys, kansainvälisten tutkintakomissionien käyttäminen ja kansainvälinen välitystuomio.

Yleissopimuksen menettelyjä koskevat määräykset edellyttävät, että sovituille riita-asioiden ratkaisuelimille voidaan antaa sopimusvaltiossa virka-apua kansainvälisen oikeusavun muodossa ja että tällaisella elimellä on toimivalta itse hankkia todisteita ja selvityksiä riidan osapuolena olevassa sopimusvaltiossa.

Laissa tarkoitettuja kansainvälisiä eli ylikansallisia elimiä ovat muun muassa 1 §:ssä mainittu Pysyvä kansainvälinen tuomioistuin (sittemmin kansainvälinen tuomioistuin) sekä pysyvä välitystuomioistuin, jotka molemmat sijaitsevat Haagissa.

Kansainvälinen tuomioistuin ratkaisee oikeudellisia riita-asioita, jotka valtiot saattavat sen käsiteltäväksi kansainvälisen oikeuden nojalla. Pysyvä välitystuomioistuin tarjoaa eri menettelyjä valtioiden välisten ja valtioiden ja yksityishenkilöiden välisten riitojen sekä sellaisten riitojen ratkaisemista varten, joissa osapuolena on hallitustenvälinen järjestö. Tällaisia menettelyjä ovat muun muassa välimiesmenettely, sovittelu, tiedonkeruusta vastaavat tutkintalautakunnat ja välitysapu.

Suomi on myös tehnyt monia kahdenvälisiä sopimuksia sovittelumenettelystä sekä riitojen oikeudellisesta ja välitysoikeudellisesta ratkaisemisesta eri valtioiden kanssa (ks. esim. SopS 36/1924, 7/1925, 2/1929, 3/1929, 11/1929, 5/1930, 2/1932, 4/1933).

Haagin toisen rauhankonferenssin yhteydessä tehdyt yleissopimukset riidanratkaisua koskevine määräyksineen ja valtioiden välisten riitojen ratkaisua koskevat kahdenväliset sopimukset eivät luonteesta sijoitu siviili- ja kauppaoikeudellisia asioita koskevien oikeusapusopimusten joukkoon edes silloin, kun valtioiden välinen riita olisi luonteeltaan siviilioikeudellinen, koska riidan saattaminen riidanratkaisu- tai sovitteluelimen käsiteltäväksi perustuu kansainväliseen oikeuteen.

Yhteistoimintalakia ei näin ollen ole mahdollista suoraan soveltaa tällaiseen elimeen. Säättämällä laki eräille kansainvälisille elimille Suomessa annettavasta virka-apusta sekä sellaisten elinten toimivalta, valtioiden välinen yhteistoiminta on ulotettu koskemaan myös näitä ylikansalli-

sia elimiä. Sittemmin kansainvälinen oikeusapu on lailla Euroopan unionin jäsenyyteen liittyvistä oikeudenhoitoa koskevista säännöksistä ulotettu koskemaan myös EU-tuomioistuinta.

Kahdenväliset kansainvälistä oikeusapua koskevat sopimukset

Suomi on tehnyt useita kahdenvälisiä oikeusapusopimuksia muun muassa Yhdistyneen kuningaskunnan (SopS 3/1934), Neuvostoliiton, sittemmin Venäjän ja Ukrainan (SopS 47—48/1980, SopS 82/1994), Puolan (SopS 67—68/1981), Unkarin (SopS 39—40/1982) ja Itävallan (SopS 29/1988) kanssa.

Näistä sopimuksista keskeisin on Suomen ja Venäjän välisissä suhteissa edelleen sovellettava sopimus oikeussuojasta ja oikeusavusta siviili-, perhe- ja rikosasioissa. Muita edellä lueteltuja kahdenvälisiä oikeusapusopimuksia ei juurikaan sovelleta käytännössä, koska ne ovat tulleet myöhemmin tehtyjen monenvälisten yleissopimusten ja oikeudenalan EU-instrumenttien syrjäyttämiksi. Yhdistyneen kuningaskunnan kanssa tehtyä sopimusta sovelletaan kuitenkin eräisiin kuningaskuntaan kuuluviin alueisiin, kuten Mansaari, Bermuda ja Caymansaaret.

Venäjän kanssa tehty oikeusapusopimus sisältää määräyksiä oikeussuojasta, viranomaisten välisestä oikeusavusta, yhteydenpitojärjestyksestä, oikeusapupyynnön muodosta, pyynnön toimeenpanojärjestyksestä, asiakirjan tiedoksiannosta, todistajan ja asiantuntijan oikeudesta kieltäytyä antamasta lausuntoja, viranomaisen eteen kutsutun henkilön koskemattomuudesta, todistusten ja muiden asiakirjojen toimittamisesta, käytettävistä kielistä, tietojenvaihdosta, oikeusapukuluista, vakuusvelvoitteesta luopumisesta, sopimuspuolten kansalaisten oikeudesta yleiseen oikeusapuun sekä yleistä oikeusapua koskevan hakemuksen toimittamisesta. Sopimus sisältää lisäksi perheoikeuteen ja rikosoikeuteen liittyviä erityissäännöksiä.

Sopimuksen mukaan oikeusapupyynnön tekee aina oikeusviranomainen ja yhteydenpito tapahtuu diplomaattista tietä.

Venäjä on liittynyt Haagin vuoden 1965 tiedoksiantosopimuksen ja Haagin vuoden 1970 todisteiden vastaanottamista koskevan yleissopimuksen osapuoleksi 2000-luvulla. Kahdenvälisen oikeusapuso-
pimuksen merkitys on näin ollen vähene-
mässä.

3 Kansainvälinen vertailu

3.1 EU-lainsäädäntö

3.1.1 Asiakirjojen tiedoksianto

EU-valtioiden välillä sovelletaan Euroopan parlamentin ja neuvoston asetusta (EY) N:o 1393/2007 oikeudenkäynti- ja muiden asiakirjojen tiedoksiannosta jäsenvaltioissa siviili- tai kauppaoikeudellisissa asioissa (’asiakirjojen tiedoksianto’) ja neuvoston asetuksen (EY) N:o 1348/2000 kumoamisesta. Asetuksella on korvattu aiempi tiedoksiantoasetus N:o 1348/2000.

Ruotsiin ja Tanskaan sovelletaan kuitenkin edelleen pohjoismaista oikeusapuso-
pimusta.

Asetuksen sovellettavaksi tuleminen edellyttää, että asiakirjan vastaanottajan osoite on tiedoksiantoa koskevan pyynnön esittäjän tiedossa.

Oikeudenkäynti- ja muiden asiakirjojen tiedoksianto perustuu suoriin yhteyksiin asiakirjojen toimittamisesta ja asiakirjojen tiedoksiannosta vastaavien henkilöiden tai viranomaisten välillä. Jäsenvaltiot ovat nimenneet tätä varten tiedoksiantopyynnön lähettävät ja vastaanottavat viranomaiset. Jäsenvaltiot ovat lisäksi nimenneet keskusyksikön (jatkossa keskusviranomaisen), joka muun muassa antaa tietoja ja ratkaisee asiakirjojen toimittamiseen liittyviä ongelmia.

Tiedoksiannettavat asiakirjat voidaan toimittaa vastaanottavalle viranomaiselle millä tahansa sopivalla tavalla, edellyttäen, että asiakirjan sisältämä tieto on helposti luettavissa. Asiakirjojen mukana lähetetään lomake, jonka malli on asetuksen liitteenä. Asetuksessa säädetään myös asiakirjojen lähettämisestä konsuliviranomaisten tai diplomaattisten edustajien välityksellä.

Vastaanottajan on saatava lomake ennalta sovitulla kielellä. Lomakkeen mahdollinen käännettäminen on hakijan vastuulla. Asetuksen mukaan jäsenvaltion on ilmoitettava vähintään yksi vaihtoehtokieli lomakkeita varten. Vaihtoehtokieleksi on muissa valtioissa ilmoitettu englanti, mutta Luxemburg vaatii ranskan- tai saksankieliset lomakkeet.

Tiedoksiannettavia asiakirjoja ei lähtökohtaisesti tarvitse kääntää. Jos tiedoksiannettavaa asiakirjaa ei ole laadittu vastaanottavan jäsenvaltion virallisella tai vastaanottajan ymmärtämällä kielellä, vastaanottaja voi kuitenkin kieltäytyä vastaanottamasta sitä. Myös yritykset voivat kieltäytyä näillä perusteilla vastaanottamasta tiedoksiantoa.

Asetus sisältää useita määräaikoja tiedoksiantomenettelyn nopeuttamiseksi. Vastaanottavan viranomaisen on esimerkiksi seitsemän päivän kuluessa lähetettävä tiedoksiantoa pyytävälle viranomaiselle vastaanottotodistus ja otettava tähän yhteyttä, jos asiakirja on puutteellinen.

Asiakirjan tiedoksianto tapahtuu vastaanottavan jäsenvaltion lainsäädännön mukaisesti tai, jos mahdollista, lähettävän viranomaisen pyytämällä tavalla. Jos vastaanottava viranomainen ei ole voinut toimittaa tiedoksiantoa kuukauden kuluessa asiakirjan vastaanottamisesta, se ilmoittaa asiasta lähettävälle viranomaiselle vakio-
lomakkeella. Lähettävä viranomainen saa todistuksen, kun tiedoksianto on toteutettu.

Jos haastehakemus tai vastaava asiakirja on annettu tiedoksi, eikä vastaaja ole tullut saapuville, tuomioistuimien ei saa ratkaista asiaa yksipuolisella tuomiolla ennen kuin on selvitetty, että asiakirja on annettu tiedoksi vastaanottavan jäsenvaltion lainsäädännössä säädetyllä tavalla tai asiakirja on toimitettu jollakin muulla asetuksessa säädetyllä tavalla.

Toisesta jäsenvaltiosta tulevien oikeudenkäyntiasiakirjojen tiedoksiantaminen ei oikeuta pyynnön vastaanottanutta jäsenvaltiota perimään maksuja tai korvauksia veroista tai kustannuksista, jotka ovat aiheutuneet sen suorittamisesta toimenpiteistä. Hakijan on kuitenkin maksettava tai korvattava kustannukset, jotka aiheutuvat oi-

keusviranomaisen tai vastaanottavan jäsenvaltion lainsäädännön mukaan toimivaltaisen muun henkilön käyttämisestä tai erityisen tiedoksiantomenetelmän käyttämisestä. Viranomaisten suorittamasta asetukseen perustuvasta tiedoksiannosta peritään maksu tiedoksiannosta pyytäneeltä taholta esimerkiksi Alankomaissa (65 euroa), Belgiassa (135 euroa), Luxemburgissa (138 euroa) ja Ranskassa (50 euroa). Haastehakemuksen tai vastaavan asiakirjan tiedoksiantomaksu jää Suomessa valtion vahingoksi.

Postitiedoksianto on tiedoksiantomenetelmistä tavallisin. Asetus myös mahdollistaa, että asiakirjat lähetetään postitse suoraan vastaanottajalle kirjattuna kirjeenä vastaanottotodistusta tai vastaavaa käyttäen. Säännökset asiakirjojen käännöksistä koskevat myös postitiedoksiantoa. Jos käännöksiä ei ole, pyyntöön on liitettävä asetuksen mukainen vakiolomake kieltäytymismahdollisuudesta.

Henkilö, jonka etua oikeudenkäynti koskee, voi myös toimituttaa oikeudenkäyntiasiakirjojen tiedoksiannon suoraan vastaanottavan jäsenvaltion oikeusviranomaisten, viranomaisten tai muiden toimivaltaisten henkilöiden välityksellä edellyttäen, että suora tiedoksianto sallitaan kyseisen jäsenvaltion lainsäädännössä.

Tiedoksiantopyyntö lähetetään suoraan toisen jäsenvaltion vastaanottavalle viranomaiselle. Tiedot vastaanottavasta viranomaisesta löytyvät komission kotisivuilta.

Asetuksella on etusija suhteessa määräyksiin, jotka sisältyvät jäsenvaltioiden tekemiin kansainvälisiin sopimuksiin ja erityisesti vuoden 1965 Haagin yleissopimukseen.

3.1.2 Todisteiden vastaanottaminen ja vastaanottamista koskevan pyynnön esittäminen

Neuvoston asetus (EY) N:o 1206/2001 jäsenvaltioiden tuomioistuinten välisestä yhteistyöstä siviili- ja kauppaoikeudellisissa asioissa tapahtuvassa todisteiden vastaanottamisessa tuli täysimääräisesti voimaan 1 päivänä tammikuuta. 2004.

Yhteydenpito on järjestetty suurin yhteyksin eli toimivaltaiset tuomioistuimet esittävät ja vastaanottavat asetuksessa tarkoitettuja todistelupyynnöitä. Järjestelmää helpottaa kuitenkin keskuselinjärjestelmä. Keskuselin, joka Suomessa on oikeusministeriö, voi antaa tuomioistuimille tietoja, selvittää ongelmatilanteita ja pyynnöstä poikkeustapauksessa toimia lähettävänä viranomaisena.

Oikeusavun saamisen tehostamiseksi asetuksessa on säädetty laajamittaisesta vakiolomake- ja määräaikaajärjestelmästä.

Pyyntö todisteiden vastaanottamiseksi on esitettävä pyynnön vastaanottavan jäsenvaltion kielellä, mutta jäsenvaltioiden on ilmoitettava yksi muu yhteisön virallinen kieli, jonka ne hyväksyvät. Suomi hyväksyy englannin kielellä laaditut pyynnöt.

Itse todistelun vastaanottamiseen liittyvät menettelysäännökset vastaavat pitkälti Haagin vuoden 1970 todisteiden vastaanottamista koskevan yleissopimuksen määräyksiä. Oikeusavun antamisesta ei esimerkiksi saa periä maksuja. Oikeusapua pyytänyttä tuomioistuinta voidaan kuitenkin pyytää korvaamaan asiantuntijalle tai tulkkille maksetut palkkiot sekä oikeusapua pyytäneen tuomioistuimen pyytämän erityismenettelyn noudattamisesta aiheutuneet kulut.

Asetuksessa on myös säännökset pyynnön esittäneessä tuomioistuimessa tapahtuvasta välittömästä todisteiden vastaanottamisesta. Säännösten tarkoituksena on mahdollistaa - nykyaikaista tekniikkaa hyödyntäen - todistajan kuulemisen puhelimitse tai videokonferenssissa suoraan pyytävän tuomioistuimen istunnossa noudattaen tuomioistuinvaltion lainsäädäntöä. Lupaa on pyydettävä keskuselimeltä. Pyyntö voidaan evätä *ordre public* -perusteen nojalla.

Asetusta sovelletaan jäsenvaltioiden välisissä suhteissa Haagin vuoden 1954 ja vuoden 1970 yleissopimusten sijaan. Jäsenvaltiot voivat kuitenkin pitää voimassa nykyisiä sopimuksiaan, jos ne eivät ole ristiriidassa asetuksen säännösten kanssa.

3.1.3 Oikeus oikeusapuun

Euroopan unionin jäsenvaltioiden välillä on voimassa vuonna 2003 annettu neuvoston direktiivi 2002/8/EY oikeussuojakeinojen parantamisesta rajat ylittävissä riita-asioissa vahvistamalla oikeusapuun kyseisissä riita-asioissa liittyvät yleiset vähimmäisvaatimukset. Direktiivi ei ole voimassa suhteessa Tanskaan.

Direktiivi sisältää säännöksiä oikeudesta yleiseen oikeusapuun. Se sisältää myös säännöksiä viranomaisten välisestä oikeudellisesta yhteistyöstä sekä oikeusapuhakemusten toimittamisesta viranomaisille ja niiden käsittelystä. Direktiivin edellyttämät säännökset ovat Suomessa sisällytetty oikeusapulakiin ja oikeusavusta annettuun valtioneuvoston asetukseen (388/2002).

Oikeusapulain 2 §:n 1 momentin mukaan oikeusapua annetaan henkilölle, jolla on kotikunta Suomessa taikka koti- tai asuinpaikka toisessa Euroopan unionin jäsenvaltiossa tai Euroopan talousalueeseen kuuluvassa valtiossa. Lain 4 §:n 5 momentin mukaan oikeusavun myöntäminen toisessa Euroopan unionin jäsenvaltiossa tai Euroopan talousalueeseen kuuluvassa valtiossa vapauttaa edun saaneen henkilön ulosottomaksuista ja kuluista, jos tuomio pannaan täytäntöön Suomessa. Lain 23 §:ssä säädetään oikeusavusta ulkomailla käsiteltävissä asioissa. Pykälän 1 momentin mukaan ulkomailla käsiteltävissä asioissa oikeusapu kattaa ensisijaisesti vain oikeudellisen neuvonnan.

Oikeusapuhakemusten toimittamisesta Euroopan unionin jäsenvaltioiden välillä säädetään lain 28 a §:ssä. Oikeusapuasetuksen 19 §:n mukaan oikeusapuhakemuksia muihin Euroopan unionin jäsenvaltioihin lähettävänä viranomaisina toimivat Suomessa oikeusaputoimistot ja vastaanottavina viranomaisina Helsingin oikeusaputoimisto. Perheoikeudellisissa asioissa lähettävänä viranomaisena toimii myös oikeusministeriö. Suomi hyväksyy myös englannin kielellä laaditut oikeusapuhakemukset.

3.2 Kansainväliset sopimukset ja ulkomaiden lainsäädäntö

Keskeisiä valtioiden välistä oikeusapua koskevia yleissopimuksia on selostettu edellä lainsäädäntöä ja oikeuskäytäntöä koskevassa 2.1 jaksossa.

Muissa valtioissa on vaihtelevasti kansallista lainsäädäntöä kansainvälisestä oikeusavusta siviilioikeudellisissa asioissa. Yleensä yksittäisiä yleissopimuksia, muita kansainvälistä oikeusapua koskevia sopimuksia sekä EU-lainsäädäntöä täydentävät kansalliseen oikeudenkäyntimenettelyä koskevaan lainsäädäntöön sisällytetyt yksittäiset säännökset. Monessa valtiossa on myös kansallisia erillislakeja kansainvälisen oikeusavun eri osa-alueista, esimerkiksi todisteiden vastaanottamisesta tai asiakirjojen tiedoksiannosta. Näin on esimerkiksi Ruotsissa.

Samaten kuin Suomessa, selkeän kokonaiskuvan saaminen muiden valtioiden lainsäädännöstä on vaikeaa.

Ruotsin, Norjan ja Sveitsin kansainvälistä oikeusapua siviili- ja kauppaoikeudellisissa asioissa koskevaa lainsäädäntöä ja muita järjestelyjä on selostettu oikeusministeriön vuonna 2010 asettaman siviilioikeusaputyöryhmän mietinnössä (oikeusministeriön mietintöjä ja lausuntoja 24/2013, s. 35—42). Tähän esitykseen ei ole sen vuoksi tarkoituksenmukaista sisällyttää erillistä ulkomaiden lainsäädäntöä kuvaavaa jaksoa. Kansainvälisen vertailun osalta viitataan edellä mainittuun mietintöön.

4 Nykytilan arviointi

Voimassa oleva kansallinen lainsäädäntö kansainvälisen siviilioikeusavun alalla on pääosin valmisteltu 1920-luvulla vastatakseen sen aikaisia yleissopimuksia. Vaikka yleissopimuksia on uusittu, sisäistä lainsäädäntöä ei ole välttämättä muutettu. Nykyisin sovellettavien yleissopimusten, EU-lainsäädännön ja yhteistoimintalain väliset erot ovat tämän vuoksi merkittävät. Lisäksi sisäisen lainsäädännön, sopimusten ja EU-lainsäädännön muodostama säännöskokonaisuus on tullut vaikeasti hallittavaksi.

Eduskunta on jo 1970-luvulla kiinnittänyt huomiota kansainvälistä oikeusapua koskevan lainsäädännön puutteellisuuksiin. Rikosasioiden osalta säädettiin kansainvälisestä oikeusavusta rikosasioissa annettu laki, joka tuli voimaan 15 päivänä tammi-kuuta 1994. Siviilioikeudellisten asioiden osalta tilanne ei ole selkeytynyt, vaan pikemminkin muuttunut entistä vaikeammin hallittavaksi.

Yhteiskunta on etenkin viime vuosikymmenen aikana huomattavasti kansainvälistynyt. Kansainvälisiä yleissopimuksia ja muita instrumentteja on tullut lisää. Myös kansainvälisiä liittyviä omaavat tuomioistuinasiat ovat lisääntyneet. Koska kansainvälistä oikeusapua koskevien säännösten käyttötarve on lisääntynyt, olisi syytä selvittää ja johdonmukaistaa kansallista säännöstöä siten, että siitä olisi lainkäyttäjälle todellista lisäarvoa.

Viranomaisten välisen oikeusavun pyytäminen ja antaminen oikeudenkäyntiin liittyvissä asioissa kytkeytyy voimassa olevaan oikeudenkäyntijärjestelmään. Suomessa oikeudenkäyntimenettelyä riitaasioissa muutettiin merkittävästi 1990-luvulla. Monet sitä ennen annetut oikeusapua koskevat säädökset liittyvät kuitenkin tavalla tai toisella uudistusta edeltävään menettelyyn. Esimerkiksi pohjoismaista oikeusapusopimusta täydentävän asetuksen kulu- ja kustannusvastuuta koskevat säännökset ovat epäselvät ja osin ristiriitaiset, ja niitä voi olla vaikea hahmottaa nykyisen oikeudenkäyntimenettelyä koskevan lainsäädännön valossa. Uudistaminen olisi myös tältä osin tarpeellista.

Kuten edellä on selostettu, kansainvälisestä oikeusavun menettelysäännöistä ja yksityiskohdista siviilioikeudellisissa asioissa säädetään ja määrätään muun muassa Euroopan unionin sisäisissä säädöksissä ja muissa kansainvälisissä instrumenteissa. Siviilioikeuden alalla suurin osa kansainvälisestä normistosta tulee nykyään Euroopan unionista. Valtioiden välisissä suhteissa on aina noudatettava sitä järjestelmää, johon juuri kysymyksessä olevan valtion kanssa on sitouduttu. Järjestelmää tai sen moniportaisuutta ei siksi ole mahdollista muuttaa kansallisin toimenpitein. Nykyisiä kan-

sallisia säännöksiä olisi kuitenkin tarpeen päivittää ja systematisoida uudelleen siten, että järjestelmä paremmin vastaisi lainkäyttäjän tarpeita. Kansallisen lainsäädännön tulisi myös tarvittaessa täydentää kansainvälisiä sopimuksia ja EU-lainsäädäntöä ja tukea niiden soveltamista.

5 Esityksen tavoitteet ja keskeiset ehdotukset

5.1 Tavoitteet

Uudistuksen tavoitteena on saattaa voimaan nykyaikainen, yhtenäinen ja lainkäytön käytännön tarpeista lähtevä laki kansainvälisestä oikeusavusta siviili- ja kaupaoikeuden alalla.

Laki korvaisi muun muassa Suomen ja ulkomaan viranomaisen yhteistoiminnasta oikeudenkäynnissä sekä ulkomaan tuomioistuimen päätöksen täytäntöönpanosta eräissä tapauksissa annetun lain vuodelta 1921. Lailla kumottaisiin tarpeettomina eräitä kansainvälistä oikeusapua koskevia erillislakeja ja -asetuksia.

Kansainvälistä oikeusapua koskevaan lakiin otettaisiin yleisten säännösten lisäksi yksityiskohtaiset säännökset haasteiden ja asiakirjojen tiedoksiannosta ja todisteiden vastaanottamisesta.

Kulu-, kustannus- ja toimenpidevastuista säädettäisiin mahdollisimman selkeästi.

Lakiin otettaisiin selventävä säännös, jossa nimenomaisesti todettaisiin, että vieraan valtion tuomioistuimen antama tuomio tai päätös tunnustetaan ja pannaan täytäntöön Suomessa vain, jos siitä on erikseen säädetty laissa tai sovittu vieraan valtion kanssa. Lakiin sisällytettäisiin säännökset tuomion tunnustamista ja täytäntöönpanoa koskevassa asiassa noudatettava menettelystä.

Säännöstöä sovellettaisiin asettamatta vastavuoroisuutta oikeusavun antamisen edellytykseksi.

Oikeusavun muotovaatimuksia kevennettäisiin vastaamaan nykyaikaista viestintätekniikkaa. Laissa mahdollistettaisiin, että vieraan valtion viranomaisen pääsääntöisesti voisi olla suoraan yhteydessä oikeusapua antavaan Suomen viranomaiseen.

Vastaavasti Suomen tuomioistuimet ja muut viranomaiset voisivat olla suoraan yhteydessä vastaaviin vieraan valtion viranomaisiin, jos vieraan valtion oikeusjärjestelmä tämän sallii. Keskusviranomaisena toimisi oikeusministeriö.

Lainsäädäntö täydentäisi ja tukisi kansainvälisten sopimusten ja EU-lainsäädännön soveltamista.

5.2 Toteuttamisvaihtoehdot

Kansainväliseen oikeusapuun siviili- ja kauppaoikeudellisissa asioissa sovellettava lainsäädäntö on vanhentunutta ja fragmentaarisista. Uudistuksen tavoitteet eivät olisi toteutettavissa tarkistamalla nykyisiä säädöksiä.

5.3 Keskeiset ehdotukset

5.3.1 Laki kansainvälisestä oikeusavusta sekä tuomioiden tunnustamisesta ja täytäntöönpanosta siviili- ja kauppaoikeuden alalla

Esityksessä ehdotetaan säädettäväksi uusi laki kansainvälisestä oikeusavusta sekä tuomioiden tunnustamisesta ja täytäntöönpanosta siviili- ja kauppaoikeuden alalla. Lailla korvattaisiin nykyinen laki Suomen ja ulkomaan viranomaisten yhteistoiminnasta oikeudenkäynnissä sekä ulkomaan tuomioistuimen päätöksen täytäntöönpanosta eräissä tapauksissa, laki todistelusta oikeuden valvomista varten ulkomaalla, asetus Suomen viranomaisten erälle kansainvälisille elimille annettavasta virkaavusta, asetus siitä, miten korvauksia on maksettava asioissa, jotka koskevat virkaavun antamista ulkomaan oikeusviranomaisille taikka erälle kansainvälisille elimille sekä asetus maksuttoman oikeudenkäynnin myöntämisestä eräissä tapauksissa. Edellä luetellut säädökset kumottaisiin. Kumottavien lakien ja asetusten säännökset siirrettäisiin tarpeellisilta osin uuteen lakiin.

Lakia valmisteltaessa on hyödynnetty voimassa olevissa kansainvälisissä sopimuksissa ja EU-lainsäädännössä hyviksi havaittuja järjestelyjä. Näin ollen samanta-

paisia menettelyjä voitaisiin kansallisen lain nojalla noudattaa myös suhteissa valtioihin, joiden kanssa Suomella ei ole voimassa erityisiä oikeusapua koskevia järjestelyjä.

Lakiehdotukseen on otettu säännökset siitä, millaisin edellytyksin ja millaista menettelyä noudattaen Suomen tuomioistuimet ja muut toimivaltaiset viranomaiset antavat vieraan valtion viranomaisen tekemän oikeusapupyynnön perusteella oikeusapua yksittäisen siviili- tai kauppaoikeuden alaan kuuluvan asian käsittelyä varten.

Lakiehdotukseen on myös otettu säännökset oikeusapupyynnön tekemisestä vieraalle valtiolle, kun oikeusapua tarvitaan Suomessa yksityisoikeudellisen asian käsittelyä varten. Oikeusapupyynnön vieraalle valtiolle voisi lakiehdotuksen mukaan tehdä oikeusministeriö, tuomioistuin tai muu pääasiassa toimivaltainen oikeusviranomainen.

Lakia sovellettaisiin siviili- ja kauppaoikeudellisissa asioissa. Määritelmä olisi tarkoitettu tulkittavaksi laajasti. Soveltamisalaan kuuluisivat kaikki yksityisoikeudelliset asiat, mukaan lukien esimerkiksi perhe- ja perintöoikeudelliset asiat. Merkitystä ei olisi sillä, käsitelläänkö asia tuomioistuimessa riita-asia- tai oikeudenkäyntimenettelyssä tai hakemusasioihin sovellettavassa menettelyssä tai rikosprosessin yhteydessä. Kansainvälisestä oikeusavusta rikosasioissa annettua lakia sovelletaan lakia edeltäneen hallituksen esityksen HE 61/1993 vp mukaan (HE 61/1993 s. 15) myös yksityisoikeudellisiin vaatimuksiin, jotka on esitetty rikosasian käsittelyssä. Lait olisivat tältä osin soveltamisalaltaan päällekkäiset. Se, kumpaa lakia näissä tilanteissa sovellettaisiin oikeusapua pyydetäessä tai annettaessa, määräytyisi tarkoituksenmukaisuusharkinnan perusteella.

Yksityisoikeudellisen asian käsittelyyn katsotaan liittyvän kaikki ne oikeusapupyynnössä esitetyt toimenpiteet, jotka ovat tarpeen kysymyksessä olevan asian käsittelyä varten vieraassa valtiossa, joka pyytää Suomelta oikeusapua, taikka asian käsittelyä varten Suomessa, kun Suomen oikeus-

viranomaiset pyytävät oikeusapua vieraalta valtiolta.

Laissa ei olisi tyhjentävästi lueteltu niitä toimenpiteitä, joihin Suomessa voidaan vieraan valtion esittämän pyynnön perusteella ryhtyä. Lakiehdotuksen pääperiaatteena on, että pyydettyä oikeusapua annetaan, jollei sille ole laissa säädettyä estettä. Vieraan valtion esittämä pyyntö pyritään mahdollisuuksien mukaan täyttämään Suomen oikeusjärjestyksen asettamissa rajoissa silloinkin, kun vieraan valtion pyytämä toimenpide kokonaan tai osaksi poikkeaa niistä periaatteista, joita yksityisoikeudellisen asian käsittelyssä Suomessa noudatetaan.

Laki sisältäisi säännökset oikeusapupyynnön vastaanottavista ja lähettävistä viranomaisista, muoto- ja kielivaatimuksista sekä käännösvelvoitteista. Laki sisältäisi myös säännökset pyynnön toimeenpanoon sovellettavista menettelyistä.

Vieraan valtion viranomaisen esittämän oikeusapupyynnön toimeenpanosta aiheutuneista kustannuksista, esimerkiksi viranomaisten suorittamista toimenpiteistä sekä todistajille, asiantuntijoille taikka asianomistajille maksetuista kulukorvauksista ei pääsäännön mukaan perittäisi korvausta pyynnön tehneeltä valtiolta.

Laki sisältäisi erityissäännöksiä asiakirjan tiedoksiannosta ja todistelun vastaanottamisesta. Säännökset eivät sanottavasti muuttaisi vallitsevaa oikeustilaa. Eräitä tarkennuksia on kuitenkin ehdotettu tehtäväksi. Lakiin ehdotetaan esimerkiksi otettavaksi nimenomainen säännös tuomioistuimeen todistelutarkoituksessa kutsutun henkilön oikeudesta kieltäytyä esittämästä asiakirjaa tai esinettä. Säännöksen mukaan pyydetystä toimesta on oikeus kieltäytyä, jos siihen on oikeus tai velvollisuus Suomen tai pyynnön esittäneen valtion lain mukaan. Tuomioistuimeen kutsutun henkilön kieltäytymisoikeus olisi näin ollen sama kuin todistajalla tai asiantuntijalla.

Laki sisältäisi myös säännöksiä, jotka koskevat kansainvälistä oikeusapua tilanteissa, joissa oikeusapua pyytävä taho ei ole viranomainen. Lisäksi laissa säädettäisiin vieraan valtion tuomioistuimen anta-

man tuomion tai päätöksen tunnustamisesta ja täytäntöönpanosta Suomessa.

5.3.2 Muut ehdotukset

Ehdotetun kansainvälistä oikeusapua siviili- ja kauppaoikeudellisissa asioissa koskevan yleislain lisäksi ehdotukseen sisältyy ehdotukset muutoksiksi kolmeen muuhun lakiin.

Lisäksi Pohjoismaiden kesken tehdyn yksityisoikeudellista vaatimusta koskevien tuomioiden tunnustamista ja täytäntöönpanoa tarkoittavan sopimuksen eräiden määräysten hyväksymisestä ja sopimuksen soveltamisesta annetun lain 2 § ehdotetaan kumottavaksi.

Muutokset ovat lähinnä yhteistoimintalain kumoamisesta seuraavia teknisiä muutoksia sekä uuden lain myötä tarpeettomaksi käyvien säännösten poistamista. Lakeihin on tehty myös vähäisiä kielellisiä tarkistuksia.

Yhteistoimintalain säännös ulkomaalaisten asianosaisten oikeudesta yleiseen oikeusapuun haettaessa ulkomaisen tuomion tai päätöksen määräämistä täytäntöönpanokelpoiseksi ehdotetaan siirrettäväksi oikeusapulakiin.

6 Esityksen organisatoriset ja taloudelliset vaikutukset

Lain voimaansaattamisella ei ole organisatorisia tai henkilöstövaikutuksia. Lakiehdotuksessa ehdotettu järjestelmä kansainvälisen oikeusavun antamisesta ja oikeusavun pyytämisestä selkeyttäisi lakiehdotuksen alaan kuuluvan kansainvälisen oikeusavun osalta noudatettavaa menettelyä. Tämä sekä asianosaisten ja valtion välisen kuluvastuun selkeyttäminen siten, että kustannusten kantaminen oikeusavun pyytämisestä kuuluisi nykyistä selkeämmin asianosaiselle, voidaan arvioida johtavan jossakin määrin kustannussäästöihin, varsinkin ottaen huomioon, että tästä kuluvastuusta ei lähtökohtaisesti ole säädetty kansainvälisissä yhteistyöinstrumenteissa ja ehdotetun lain säännökset tulisivat tältä osin täydentämään sanottuja instrumentteja. Nämä mahdolliset kustannussäästöt ei-

vät kuitenkin ole täsmällisesti arvioitavissa.

7 Asian valmistelu

Oikeusministeriö asetti 12 päivänä loka-kuuta 2010 työryhmän, jonka tehtäväksi annettiin laatia ehdotus laiksi kansainvälisestä oikeusavusta siviili- ja kauppaoikeudellisissa asioissa. Uuden lain olisi korvattava vuodelta 1921 olevan lain Suomen ja ulkomaan viranomaisen yhteistoiminnasta oikeudenkäynnissä sekä ulkomaan tuomioistuimen päätöksen täytäntöönpanosta eräissä tapauksissa.

Työryhmän tehtävänä oli myös yleisemmin nykyaikaistaa ja selkeyttää alan lainsäädäntöä. Työryhmän oli lisäksi harkittava asianmukainen säädöstaso sekä tarvetta korvata tiettyjä voimassa olevia asetustasoisia säännöksiä lainsäädännöllä.

Työryhmässä olivat edustettuina Helsingin hovioikeus, Helsingin kärjäoikeus, Suomen Asianajajaliitto ja oikeusministeriö. Työryhmä luovutti mietintönsä 3 päivänä toukokuuta 2013.

Ehdotuksessa esitettiin säädettäväksi uusi laki kansainvälisestä oikeusavusta siviili- ja kauppaoikeudellisissa asioissa. Laki Suomen ja ulkomaan viranomaisen yhteistoiminnasta oikeudenkäynnissä sekä ulkomaan tuomioistuimen päätöksen täytäntöönpanosta eräissä tapauksissa ehdotettiin kumottavaksi. Työryhmä ehdotti myös kumottavaksi tai muutettavaksi useita kansainvälistä oikeusapua koskevia erillislakeja ja asetuksia.

Lakiin kansainvälisestä oikeusavusta siviili- ja kauppaoikeudellisissa asioissa ehdotettiin sisällytettäväksi yleiset säännökset oikeusavun antamisesta ja pyytämisestä sekä säännökset asiakirjojen tiedoksiantosta ja todisteiden vastaanottamisesta vieraassa valtiossa. Työryhmä ehdotti lisäksi, että lakiin otetaan yleinen säännös vieraan valtion tuomioistuimen antaman tuomion tai päätöksen tunnustamisesta ja täytäntöönpanosta Suomessa. Säännöksen mukaan tuomio tai päätös tunnustettaisiin ja pantaisiin täytäntöön Suomessa vain, jos siitä on erikseen sovittu tai lailla säädetty. Säännöksen merkitys olisi informatiivinen.

Oikeusministeriö pyysi työryhmän mietinnön sisältämistä ehdotuksista lausunnon yhteensä 34 eri viranomaiselta, järjestöltä ja asiantuntijalta. Tähän esitykseen sisältyvät ehdotukset on valmisteltu oikeusministeriössä virkatyönä työryhmämietinnön ja siitä saadun lausuntopalautteen pohjalta.

Lausuntopalaute oli varsin suppea. Lausunnonantajista kolme (Eduskunnan oikeusasiamies, Helsingin hovioikeus ja Vaasan hovioikeus) ilmoitti, etteivät anna asiassa lausuntoa. Yksitoista (11) lausunnonantajaa (Valtioneuvoston oikeuskansleri, Ulkoasiainministeriö, Vantaan kärjäoikeus, Etelä-Suomen aluehallintovirasto, Itä-Suomen aluehallintovirasto, Lounais-Suomen aluehallintovirasto, Akava ja Suomen tuomariliitto, Elinkeinoelämän keskusliitto EK, Finanssialan keskusliitto FK ja Suomen Asianajajaliitto) ilmoitti, ettei heillä ole mietinnöstä lausuttavaa tai puoltavansa mietintöä.

Kaikki ehdotuksesta lausuneet puolsivat uuden yleisesti sovellettavan lain säätämistä ja vanhentuneen lainsäädännön kumoamista. Eräät lausunnonantajat esittivät tehtäväksi vähäisiä muutoksia tai tarkistuksia yksittäisiin pykäliin.

Länsi- ja Sisä-Suomen aluehallintovirasto vastusti oikeudenkäyntiin liittymättömiä asiakirjojen tiedoksiannon siirtämistä aluehallintovirastoilta kärjäoikeuksiin. Etelä-Suomen, Itä-Suomen ja Lounais-Suomen aluehallintovirastot kuitenkin puolsivat ehdotusta, minkä vuoksi työryhmän ehdotus sisältyy hallituksen esitykseen.

Pohjois-Suomen ja Helsingin maistraatit katsoivat, että kärjätuomareiden ja julkisten notaareiden välistä työnjakoa todistusten ja muiden asiakirjojen vahvistamisessa olisi selkeytettävä.

Professori Ulla Liukkonen katsoi, että laissa tulisi pyrkiä johdonmukaisempaan terminologiaan ja säännöksissä noudattaa enemmän Euroopan unionin lainsäädännössä käytettyä käsitteistöä. Lisäksi hän piti ulkomaisen tuomion tunnustamista ja täytäntöönpanoa koskevan sääntelyn sisällyttämistä kansainvälisen oikeusavun alaan ongelmallisena.

Lausuntopalautteen johdosta yksittäisiä säännöksiä on eräiltä osin täsmennetty. Käräjätuomareiden ja julkisten notaareiden välistä työnjakoa koskevaa säännöstä on muutettu siten, että se olisi johdonmukainen julkisesta notaarista annetun lain (420/2014) vastaavan säännöksen kanssa. Lisäksi lain otsikkoa on muutettu siten, että siinä nimenomaisesti mainittaisiin lain koskevan myös tuomioiden tunnustamista ja täytäntöönpanoa.

Lahden oikeusaputoimisto suhtautui varauksellisesti oikeusapulain kotikunta – käsitteen muuttamiseen koti- tai asuinpaikaksi. Oikeusaputoimisto piti muutoksen vaikutusten ennakoimista vaikeana. Myös

Helsingin oikeusaputoimisto suhtautui ehdotettuun muutokseen varauksellisesti. Annetun palautteen perusteella edellä sanottua muutosta oikeusapulakiin ei hallituksen esityksessä ehdoteta tehtäväksi.

8 Riippuvuus muista esityksistä

Todistelua yleisissä tuomioistuimissa koskevassa hallituksen esityksessä (HE 46/2014 vp) on esitetty, että todistajan ja asiantuntijan valasta luovuttaisiin siten, että valan sijaan annettaisiin vakuutus. Jatkovalmistelussa on huolehdittava siitä, että esitysten johdosta säädettävät lait ovat keskenään johdonmukaiset.

YKSITYISKOHTAISET PERUSTELUT

1 Lakiehdotusten perustelut

1.1 Laki kansainvälisestä oikeusavusta sekä tuomioiden tunnustamisesta ja täytäntöönpanosta siviili- ja kauppaoikeuden alalla

1 luku Yleiset säännökset

1 §. *Soveltamisala.* Pykälän 1 momentissa säädettäisiin lain soveltamisalasta. Soveltamisalan määritelmä olisi hyvin yleinen. Lakia sovellettaisiin kansainväliseen oikeusapuun sekä tuomioiden tunnustamiseen ja täytäntöönpanoon siviili- ja kauppaoikeuden alalla.

Kansainvälisen oikeusavun käsitteestä ei ole tarkkaa ja vakiintunutta määritelmää. Yleensä kansainvälisen oikeusavun piiriin luetaan sellaiset toimenpiteet, joihin oikeusviranomaiset toisen valtion viranomaisen pyynnöstä ryhtyvät mainitussa valtiossa viireillä olevaa tai viireille tulevaa oikeudenkäyntiä tai oikeudellisen asian hoitamista varten. Kansainvälisen oikeusavun antaminen ja saaminen on siis lähtökohtaisesti viranomaisten välistä yhteistyötä.

Kansainvälisen oikeusavun alaan katsotaan kuuluvan lähinnä haasteiden ja asiakirjojen tiedoksianto ja todisteiden vastaanotto vieraassa valtiossa sekä tietojen hankkiminen vieraan valtion lainsäädännöstä tai oikeusjärjestyksestä.

Hieman laajemmin tulkittuna kuuluvat myös eräät ulkomaalaisten asianosaisten asemaan oikeudenkäynnissä vaikuttavat oikeudelliset tekijät kansainvälisen oikeusavun piiriin. Tällaisia tekijöitä ovat esimerkiksi oikeus yleiseen oikeusapuun ja mahdollisuus osallistua asianosaisena oikeudenkäyntiin ilman erillisen vakuuden asettamista.

Myös oikeus saada vieraassa valtiossa annettu tuomio tunnustetuksi ja pantavaksi täytäntöön voidaan katsoa olevan osa sellaista kansainvälistä yhteistyötä, joka on käsitettä hieman venyttäen luokiteltavissa kansainväliseksi oikeusavuksi. Selvyyden vuoksi momentissa kuitenkin mainittaisiin erikseen, et-

tä tuomion tunnustaminen ja täytäntöönpano kuuluu lain soveltamisalaan.

Kuten edellä on jo todettu, kansainvälinen oikeusapu on lähtökohtaisesti viranomaisten välistä yhteistyötä. Oikeusapua pyydettyä ja annettaessa viranomaiset tekevät keskenään yhteistyötä ja asianosaiset toimivat viranomaisten välityksellä.

Tietyissä asioissa, esimerkiksi tuomion täytäntöönpanossa, yleisen oikeusavun saamisessa ja todisteiden vastaanottamisessa muuta kuin tuomioistuinasiaa varten, ulkomailla pysyvästi asuva henkilö voi olla suoraan yhteydessä Suomen toimivaltaiseen viranomaiseen.

Kansainvälisen oikeusavun käsitettä on lakiehdotuksessa tarkoitettu tulkittavaksi mahdollisemman laajasti. Näin ollen kaikki edellä sanottu kansainvälisen oikeusapuun kuuluvat tehtävät ja oikeudet kuuluisivat lain soveltamisalaan.

Lakia sovellettaisiin siviili- ja kauppaoikeudellisissa asioissa. Myös tämä määritelmä olisi tarkoitettu tulkittavaksi laajasti. Soveltamisalaan kuuluisivat kaikki yksityisoikeudelliset asiat, mukaan lukien esimerkiksi perhe- ja perintöoikeudelliset asiat. Merkitystä ei olisi sillä, käsitelläänkö asia tuomioistuimessa riita-asian oikeudenkäyntimenettelyssä tai hakemusasioihin sovellettavassa menettelyssä tahi rikosprosessin yhteydessä. Näin ollen uuden lain ja yhteistoimintalain soveltamisala olisi sama.

Pykälän 2 momentti täsmentäisi esimerkki-tyyppisen luettelon kautta lain soveltamisalaa. Momentin 1 kohdassa todettaisiin kansainväliseen oikeusapuun kuuluvan oikeudenkäynti- tai muiden asiakirjojen tiedoksianto. Asiakirjojen tiedoksiantoa voidaankin pitää keskeisimpänä osana kansainvälistä oikeusapua.

Momentin 2 kohdassa mainittaisiin todistajien ja asiantuntijoiden sekä asianosaisten kuuleminen, asiantuntijalausuntojen hankkiminen, katselmusten toimittaminen, asiakirjojen ja esinetodisteiden hankkiminen sekä muiden todisteiden ja selvitysten vastaanot-

taminen ja toimittaminen siviili- ja kauppaoikeudellisen asian käsittelyä varten.

Momentin 3 kohdan mukaan kansainväliseen oikeusapuun kuuluisi lakia sovellettaessa myös muu siviili- ja kauppaoikeudellisen asian käsittelyyn tarvittava oikeusapu. Säännös mahdollistaisi kansainvälisen oikeusavun laajan soveltamisen ilman, että harvemmin sovellettaviksi tulevia oikeusavun muotoja olisi tarpeen luetteloida. Esimerkiksi tietojen pyytäminen ja antaminen lain ja oikeusjärjestyksen sisällöstä olisi tällaista muuta siviili- ja kauppaoikeudellisen asian käsittelyä varten tarvittavaa oikeusapua. Myös yleistä oikeusapua koskevan hakemuksen välittäminen kuuluisi lain tullessa sovellettavaksi kansainvälisen oikeusavun piiriin.

Pykälän 3 momentissa todettaisiin lain toisijaisuus. Laki tulisi sovellettavaksi, jollei muusta laista, Euroopan unionin lainsäädännöstä tai Suomea sitovasta kansainvälisestä sopimuksesta muuta johdu. Lakia sovellettaisiin siis viime kädessä, kun muuta sovellettavaa säädöstä ei ole. Kuten yleisperusteluissa on todettu, kansainvälisestä oikeusavusta on laajalti tehty yleissopimuksia, kahdenvälisiä sopimuksia ja EU-lainsäädäntöä. Perheoikeuden alalla on myös kansallista erityislainsäädäntöä, jota sovellettaisiin ensisijaisesti suhteessa nyt säädettäväksi ehdotettuun lakiin.

Laki täydentäisi muuta lainsäädäntöä ja kansainvälisiä instrumentteja, jos näissä ei olisi säädetty lain soveltamisalaan liittyvästä yksityiskohdasta. Esimerkiksi käännöskuluja koskeva säännös voisi tiettyjen sopimusten osalta täydentää sovellettavaa oikeusapujärjestelyä.

2 §. Keskusviranomaisen. Lakiehdotuksen alaan kuuluvasta kansainvälisestä oikeusavusta huolehtivana keskusviranomaisena toimisi oikeusministeriö. Tästä säädettäisiin pykälän 1 momentissa. Säännöstä sovellettaisiin esimerkiksi Euroopan unionin lainsäädäntöä ja kansainvälisiä sopimuksia täydentävästi. Jos siviili- ja kauppaoikeuden alaan sijoittuvassa yleissopimuksessa annetaan tehtäviä sopimusvaltioiden keskusviranomaisten hoidettavaksi, huolehtisi näistä tehtävistä Suomessa oikeusministeriö ilman, että asia-ta olisi säädettävä erikseen.

Keskusviranomaisen tehtävät luelteltaisiin pykälän 2 momentissa. Keskusviranomaisena oikeusministeriö ottaisi tarvittaessa vastaan vieraan valtion vastaavan keskusviranomaisen taikka muun viranomaisen sille lähettämät oikeusapupyynnöt, huolehtisi niiden täyttämisestä sekä välittäisi tarvittaessa Suomen viranomaisten tekemät oikeusapupyynnöt asianomaisille vieraan valtion viranomaisille. Lisäksi oikeusministeriö huolehtisi tarvittaessa asiakirjojen kääntämisestä siten kuin laissa säädettäisiin ja mahdollisista muista keskusviranomaisille kuuluvista tehtävistä.

Niistä tehtävistä, joita luettelossa ei ole erikseen mainittu, merkittävin olisi muiden viranomaisten ohjeistaminen ja muu neuvominen oikeusaputilanteissa. Käytännössä tämä on oikeusministeriön keskeisimpiä tehtäviä.

Tässä yhteydessä on aiheellista kiinnittää huomiota siihen, että tilanteessa, jossa valtioiden välillä ei ole voimassa virallista yhteistyöjärjestelyä, oikeusapua Suomen viranomaiselta pyydetään tai vastaavasti Suomen viranomaisen pyytää oikeusapua toiselta valtiolta lähtökohtaisesti ulkoasiainministeriön kautta eli niin sanottua diplomaattista tietä. Näissä tapauksissa ulkoasiainministeriö voi, toimittamatta pyyntöä oikeusministeriölle, toimittaa sille osoitetun pyynnön suoraan pyynnön toimeenpanevalle viranomaiselle, esimerkiksi toimivaltaiselle tuomioistuimelle. Vastaavasti oikeusapua pyytävä viranomaisen saisi toimittaa pyynnön suoraan ulkoasiainministeriölle, jos on selvää, että pyyntö on esitettävä diplomaattista tietä. Ei näet olisi tarkoituksenmukaista, että ulkoasiainministeriö ja oikeusministeriö välittäisivät pyyntöjä toisilleen tilanteessa, jossa se ei ole tarpeen.

3 §. Suomen viranomaiselle tehty oikeusapupyyntö. Pykälässä säädettäisiin tarkemmin Suomen viranomaiselle tehdyistä oikeusapupyynnöistä. Huolimatta 2 §:n keskusviranomaisjärjestelystä, olisi säännöksen 1 momentin mukaan pääsääntö, että pyyntö osoitetaan suoraan pyynnön toimeenpanevalle viranomaiselle. Esimerkiksi todisteiden vastaanottamista koskeva pyyntö osoitettaisiin käräjäoikeudelle. Kuten säännöksessä todetaan, olisi kuitenkin aina mahdollista lä-

hettää oikeusapupyynnön oikeusministeriölle, joka välittäisi sen edelleen toimeenpanevalle viranomaiselle. Tästä säädettäisiin pykälän 2 momentissa.

Vastaavasti todettaisiin pykälän 3 momentissa, että tilanteessa, jossa pyyntö on saapunut muulle kuin 1 tai 2 momentissa mainituille viranomaiselle, olisi pyyntö lähetettävä edelleen toimivaltaiselle viranomaiselle. Jos pyyntö on diplomaattista tietä tehty ulkoasiainministeriölle, välittäisi sanottu ministeriö esimerkiksi asiakirjan tiedoksiantoa koskevan pyynnön toimeenpanevalle viranomaiselle, eli käytännössä toimivaltaiselle käräjäoikeudelle.

4 §. *Oikeusapupyynnön vieraan valtion viranomaiselle.* Pykälä sisältäisi perussäännökset oikeusavun pyytämisestä sekä pyynnön välittämisestä vieraan valtion viranomaiselle.

Säännöksen 1 momentin mukaan oikeusapupyynnön vieraalle valtiolle voisi tehdä tuomioistuimien, oikeusministeriön tai muun toimivaltaisen oikeusviranomaisen. Lainkohdassa säädettäisiin nimenomaan oikeusavun pyytämisestä eikä pyynnön välittämisestä vieraalle valtiolle toimeenpanoa varten. Momentissa sallittaisiin, että myös muut pääasiassa toimivaltaiset oikeusviranomaiset kuin tuomioistuimet voisivat pyytää vieraalta valtiolta oikeusapua. Tällainen viranomaisen voisi olla esimerkiksi ulosottovirasto. Säännöksen mukaan ulosottovirasto voisi esimerkiksi pyytää ulkomaan viranomaiselta tietoa mahdollisesta sanotussa valtiossa olevasta omaisuudesta. Tämä edellyttäisi kuitenkin, että vieras valtio sallisi ulosottoviraston tekemän oikeusapupyynnön. Jos näin ei ole, ulosottoviraston olisi pyydettävä, että tuomioistuimien tai oikeusministeriön puolesta pyytäisi vieraalta valtiolta oikeusapua.

Sosiaali- tai aluehallintoviranomaiset eivät olisi lainkohdassa tarkoitettuja oikeusviranomaisia.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin pyynnön välittämistä. Suomen laissa ei ole mahdollista vierasta valtiota sitovasti säätää siitä, miten oikeusapua tulee siltä pyytää. Lähtökohta on, että oikeusapupyynnön lähetetään vieraalle valtiolle noudattaen vieraan valtion edellyttämää järjestystä sekä ottaen huomioon, mitä Suomen ja vieraan valtion välillä mahdollisesti voimassa olevissa sopi-

muksissa on määrätty. Tästä seuraa, että esimerkiksi ulosottovirasto voisi pyytää oikeusapua suoraan vieraan valtion toimeenpanevalta viranomaiselta ainoastaan siinä tapauksessa, että sanottu vieras valtio tämän sallii.

Niin sanottu kansainvälinen kohteliaisuus (*comity*) edellyttäisi useimmiten pyynnön esittämistä diplomaattista tietä käyttäen, silloin kuin oikeusavun antamisesta ei ole vieraan valtion kanssa sovittu. Asian selventämiseksi momentissa todettaisiin, että silloin, kun Suomen ja vieraan valtion välillä ei ole voimassa oikeusapupyynnön tekemistä koskevaa sopimusta, pyyntö lähetetään vieraalle valtiolle ulkoasiainministeriön välityksellä.

2 luku Oikeusavun antaminen

5 §. *Oikeusapupyynnön muoto ja sisältö.* Pykälä sisältäisi säännökset siitä, mitä vaatimuksia vieraan valtion viranomaisen Suomen viranomaisille tekemän oikeusapupyynnön tulee täyttää muotonsa ja sisältönsä osalta.

Pykälän 1 momentin mukaan oikeusapupyynnön tekemisessä ei olisi tarpeen noudattaa tiettyä laissa säädettyä muotoa. Pyyntö voisi olla kirjalliseen muotoon laaditussa asiakirjassa ja mahdollisesti sen liitteinä olevissa asiakirjoissa. Pyyntö voitaisiin, joko kokonaan tai tietyiltä osilta, tehdä myös tulostettavissa olevan sähköisen viestin muodossa, esimerkiksi sähköpostitse. Pynnön voisi myös esittää telefaxyhteyttä käyttäen. Pelkästään suullisesti esimerkiksi puhelimitse esitettyä oikeusapupyynnön ei toimeenpannaisi.

Oikeusapupyynnön ja siihen liittyvien asiakirjojen tulisi aina olla sellaisessa muodossa, että pyynnön toimeenpanemisesta huolehtivat Suomen viranomaiset voisivat pyynnön perusteella täyttää pyynnön noudattaen niitä vaatimuksia, joita Suomen laki pyynnön täyttämiseksi asettaa.

Jos oikeusapupyynnön koskisi asiakirjan, esimerkiksi haasteen, kutsun tai päätöksen tiedoksi antamista, tiedoksiantopyyntö sekä tiedoksi annettava asiakirja olisi aina toimitettava kirjallisena vastaanottavalle Suomen viranomaiselle.

Laillistamista taikka vastaavaa muodollisuutta (*apostille*) pyynnön tai siihen liittyvien asiakirjojen oikeaperäisyyden varmistami-

seksi ei lähtökohtaisesti vaadittaisi. Jos kuitenkin pyynnön taikka asiakirjan oikeaperäisyydestä tai sisällöstä jostain syystä syntyisi epäilystä, oikeusministeriön tai pyynnön toimeenpanosta vastaavan viranomaisen tulisi aina varmistua siitä, että epäily on aiheuton. Tällaisessa tilanteessa tulisi pyytää, että oikeusapupyynnön esittänyt viranomaisen asianmukaisella tavalla vahvistaisi pyynnön taikka asiakirjan oikeellisuuden tai sisällön. Esimerkiksi olisi mahdollista edellyttää, että sähköpostitse tehty oikeusapupyynnöksi laadittaisiin kirjallisesti ja toimitettaisiin vastaanotettavalle viranomaiselle postitse. Pyyntöön tai sisällön vahvistaminen olisi tällöin edellytys oikeusapupyynnön täyttämiseksi. Jos siihen olisi erityinen syy, toimivaltainen viranomaisen voisi myös vaatia asiakirjan laillistamista.

Pykälän 2 momentti sisältäisi tavanomaisen luettelon niistä tiedoista, jotka yleensä ovat oikeusapupyynnön täyttämisen kannalta tarpeen. Oikeusapupyynnön sisällytettävät tiedot riippuvat kuitenkin käytännössä siitä, mitä toimenpidettä oikeusapupyynnössä on pyydetty. Luettelossa mainittua tietoa ei siis tarvitse sisällyttää oikeusapupyynnöön, jos se olisi pyynnön toimeenpanon kannalta tarpeeton. Käytännön kannalta on luonnollisesti selkeintä, että pyynnön toimeenpanon kannalta tärkeimmät tiedot ilmenevät itse pyynnöstä. Esimerkiksi oikeusapupyynnöön liittyvän oikeudenkäynnin laatu ja kohde, eli se, onko asiassa kysymys sopimusriidasta, perheoikeudellisesta riidasta vai rikosasian käsittelyn yhteydessä ratkaistavasta vahingonkorvausvaatimuksesta, tulisi yksilöidä oikeusapupyynnössä. Kuitenkaan säännöksen mukaan ei olisi aina välttämätöntä ottaa kaikkia tarvittavia tietoja itse pyyntöön, koska ne saattavat yksittäistapauksessa käydä riittävän selvästi ilmi pyyntöön liittyvistä asiakirjoista, esimerkiksi tiedoksi annettavasta tuomioistuimen päätöksestä.

Jos oikeusapupyynnöksi koskee todisteiden vastaanottamista, 2 momentin luettelossa edellytetyt tiedot eivät lähtökohtaisesti ole riittävät pyynnön toimeenpanemiseksi. Pykälän 3 momentissa viitattaisiin siksi tällaisen oikeusapupyynnön sisällön osalta todistelun vastaanottamista koskevaan 21 §:ään. Sanotussa säännöksessä olisi mainittuna sellaiset

tiedot, jotka ovat tarpeen todistelun vastaanottamiseksi. Todistelupyynnön yhteydessä on yleensä keskeistä, että pyynnössä on riittävän selvästi ilmoitettu, mistä seikoista todistajaa tai muuta henkilöä halutaan kuulla ja tarvittaessa pyyntöön voidaan liittää myös luettelo kuultavalle esitettävistä kysymyksistä.

Kuten pykälän 4 momentista käy ilmi, pykälään otettu luettelo on lähinnä ohjeistava. Pääperiaatteena on, että oikeusapupyynnön tulee olla tehty sellaisessa muodossa ja sen sisältöisenä, että Suomen viranomaiset voivat pyynnön ja siihen liittyvien asiakirjojen perusteella harkita, kuuluuko pyyntö lain soveltamisalan piiriin ja täyttääkö se laissa oikeusavun antamiselle asetetut edellytykset, sekä että pyyntö sisältää kaikki ne tiedot, joita voidaan pitää pyynnön asianmukaisen toimeenpanon kannalta tarpeellisina.

Vieraan valtion tekemää oikeusapupyynnöä ei myöskään ole jätettävä täyttämättä, vaikka pyyntö olisikin siinä määrin puutteellinen, että pyydettyyn toimenpiteeseen ei sen johdosta voitaisi ryhtyä, taikka pyynnöstä ei kävisi edes täsmällisesti ilmi, mitä toimenpidettä on pyydetty.

Näin voisi olla esimerkiksi tilanteessa, jossa oikeusapupyynnöön ei ole sisällytetty tietoa kaikista jutun asianosaisista tai jos yhteystiedot ovat puutteelliset. Tällaisissa tapauksissa olisi pyynnön vastaanottaneen Suomen viranomaisen tai keskusviranomaisena toimivan oikeusministeriön lakiehdotuksen 7 §:n 2 momentin mukaan ilmoitettava puutteista pyynnön esittäneelle vieraan valtion viranomaiselle sekä pyydettyä tätä täydentämään pyyntöä taikka antamaan asiassa mahdollisesti tarvittavia lisäselvityksiä.

6 §. Oikeusapupyynnön kieli. Säännöksessä säädettäisiin Suomelle osoitetun oikeusapupyynnön kielivaatimuksista. Pykälän 1 momentin mukaan Suomelle osoitettu oikeusapupyynnöksi olisi tehtävä suomen, ruotsin tai englannin kielellä taikka siihen olisi liitettävä pyynnöstä käännös jollekin näistä kielistä. Pyyntöön liittyvien asiakirjojen tulisi samoin olla joko suomen, ruotsin tai englannin kielellä taikka niihin olisi liitettävä käännökset jollekin näistä kielistä, jollei laissa toisin säädettäisi. Esimerkiksi tiedoksi annettavan asiakirjan kielestä säädettäisiin erikseen lain 15 §:ssä.

Jotta pyydettyä oikeusapua voitaisiin antaa joustavasti, ehdotetaan säädettäväksi *2 momentissa*, että pyynnön toimeenpanosta huolehtiva toimivaltainen viranomaislainen voisi harkintansa mukaan täyttää oikeusapupyynnön, joka olisi tehty muulla kuin *1 momentissa* tarkoitetulla vieraalla kielellä. Säännös antaisi siten toimivaltaiselle viranomaiselle mahdollisuuden suostua panemaan toimeen myös muulla kielellä laaditun pyynnön. Velvollisuutta viranomaisella ei siihen olisi. Pyyntö täyttämisen näissä tapauksissa edellyttäisi luonnollisesti sitä, että asianomainen viranomaislainen ymmärtäisi pyynnössä käytettyä vierasta kieltä siinä määrin riittävästi, että pyyntö voidaan asianmukaisesti täyttää. Esimerkiksi viron kielellä tehty pyyntö voisi olla täytettävissä, jos toimivaltainen viranomaislainen ottaa pyynnöstä selvää. Jos kuitenkin toimivaltainen viranomaislainen ei katso voivansa toimeenpanna vironkielistä pyyntöä, viranomaislainen voisi aina edellyttää pyynnön kääntämistä suomen, ruotsin tai englannin kielelle.

Pyyntöä ei voisi täyttää, jos pyynnön täyttämiseksi olisi muu laissa säädetty este.

7 §. Oikeusapupyynnön täyttäminen. Pykälän *1 momentti* sisältäisi tavanmukaisen pääsäännön, jonka mukaan oikeusapupyyntö täytetään Suomessa Suomen lain mukaista menettelyä noudattaen. Tästä pääsäännöstä voitaisiin kuitenkin poiketa lakiehdotuksen *8 §:n* asettamissa rajoissa, minkä lisäksi tiedoksiannon toimittamisessa voitaisiin *15 §:n 1 momentin* nojalla noudattaa vastaavasti pyynnössä esitettyä erityistä menettelyä.

Pyynnön täyttämistä huolehtisi luonnollisesti se viranomaislainen, jonka toimivaltaan pyynnön täyttäminen Suomen lain mukaan kuuluu. Oikeusapupyyntö on *1 momentin* mukaan täytettävä viivymättä ja vastaavaa kiireellisyyttä on myös *2 momentin* mukaan noudatettava pyydettyä pyynnön esittänyttä viranomaisesta täydentämään pyyntöä taikka esittämään lisäselvityksiä.

Myös silloin, kun oikeusavun antaminen evätään tai pyynnön täyttäminen viivästyy, on epämisestä ilmoitettava *3 momentin* mukaan viivymättä pyynnön esittäneelle viranomaiselle.

Jos oikeusavun antaminen evätään, on pyynnön esittäneelle vieraan valtion viran-

omaiselle myös ilmoitettava se peruste, jonka nojalla oikeusapu on evätty. Tällainen peruste voi olla esimerkiksi se, että henkilö, jota pyydetään oikeusapupyynnössä kuultavaksi, on väestötietojen mukaan muuttanut maasta.

Myös oikeusavun toimeenpanon viivästyttämisestä on ilmoitettava viivymättä pyynnön esittäneelle viranomaiselle sekä ilmoitettava samalla niistä tosiasiallisista seikoista, jotka ovat olleet viivästyksen syynä, esimerkiksi siitä, että henkilöä, jolle asiakirja olisi annettava tiedoksi, ei ole annettussa määräajassa tavattu.

8 §. Oikeusapupyynnössä esitetyn erityisen menettelyn noudattaminen. Säännöksen *1 momentin* mukaan oikeusapua annettaessa voidaan noudattaa Suomen lain mukaisesta menettelystä poikkeavaa pyynnössä esitettyä erityistä muotoa tai menettelyä, jos tätä ei voitaisi pitää suoranaisesti Suomen lain vastaisena. Tämän mukaisesti esimerkiksi todistajan vakuutus voitaisiin ottaa vastaan noudattaen pyynnössä esitettyä erityistä valankaavaa taikka asianosaisilta voitaisiin ottaa vastaan pyynnössä esitetyn kaltainen vakuutus sekä todistajain kuulustelussa noudattaa pyynnössä esitettyä ja pyynnön esittäneen valtion oikeudenkäyntimenettelyä vastaavaa järjestystä.

Tarkoituksena on myös mahdollistaa informaatiotekniikan käyttäminen esimerkiksi todistajan kuulemisessa. Esteitä ei siis olisi todistajan kuulemiselle videolinkin kautta, vaikka vastaavassa kansallisessa tilanteessa videoyhteyttä ei yleensä käytettäisi.

Esteitä ei myöskään olisi sille, että pyytävän valtion tuomioistuimien ja asianosaisten asianajajat voisivat osallistua ja esittää todistajalle tai vastaavalle henkilölle kysymyksiä videoneuvotteluyhteyden kautta.

Koska lakiehdotuksen eräänä tavoitteena on, että oikeusapua annettaisiin mahdollisimman joustavasti, olisi pyynnössä esitetystä erityisestä menettelystä kieltäytyttävä vain silloin, kuin menettelyä ei voitaisi Suomen oikeudenkäyntimenettelyä koskevien perusperiaatteiden mukaan pitää hyväksyttävänä.

Jos pyyntöä ei voitaisi panna täytäntöön noudattaen pyydettyä menettelyä, olisi tästä *2 momentin* mukaan ilmoitettava pyynnön esittäneen vieraan valtion viranomaiselle. Samalla tulisi tiedustella, olisiko pyyntö kui-

tenkin toimeenpantava Suomen lain mukaista tai jotain muuta hyväksyttävää menettelyä käyttäen.

9 §. Pakkokeinojen käytön rajoitukset. Kansainvälistä oikeusapua koskevien vakiintuneiden periaatteiden mukaisesti ehdotetaan *1 momentissa* nimenomaisesti säädettäväksi, että vieraan valtion viranomaisen tekemä tiedoksiantopyyntö, joka koskee kutsua saapua henkilökohtaisesti kuultavaksi vieraan valtion tuomioistuimeen tai viranomaisen eteen todistajana, asiantuntijana, asianosaisena taikka muussa ominaisuudessa, voidaan täällä panna täytäntöön vain siten, että kutsun noudattaminen on vapaaehtoista. Kutsuttua vastaan ei siten voitaisi Suomessa käyttää sen enempää vieraan valtion kuin Suomen lain mukaisia pakkokeinoja, jos kutsuttu ei halua noudattaa kutsua.

Kutsun tiedoksiantoa ei kuitenkaan estä se, että tiedoksi annettava kutsu sisältää määräyksiä pyynnön esittäneen vieraan valtion lain mukaisista pakkokeinoista, joita kutsuttuun voidaan pyynnön esittäneessä vieraassa valtiossa kohdistaa, jos hän jättää noudattamatta kutsua. Kutsutun edun mukaista on yleensä, että hän saa tiedon sekä kutsusta että kutsun noudattamatta jättämisen seuraamuksista, esimerkiksi taloudellisista sanktioista, joita hänen pyynnön esittäneessä valtiossa olevaan omaisuuteensa voidaan kohdistaa. Näissä tapauksissa voisi kuitenkin olla asianmukaista, että kutsutulle joko kutsun tiedoksiannon yhteydessä tai muulla tavoin ilmoitetaan, että tällaisia kutsussa mainittuja seuraamuksia ei Suomessa panna täytäntöön sekä että kutsuttua vastaan ei muutoinkaan käytetä Suomessa pakkokeinoja.

Suomen laissa oleva rajoitussäännös ei luonnollisesti estä mahdollisten poissaoloseuraamusten toteutumista oikeusapua pyytävässä valtiossa.

Pykälän *2 momenttiin* on sisällytetty viittaus velvollisuudesta saapua toisen pohjoismaan tuomioistuimeen eräissä tapauksissa annettuun lakiin, jonka mukaan kutsun noudattamatta jättänyt vastaan voidaan täällä kohdistaa kutsun esittäneen pohjoismaan tuomioistuimen asettamat seuraamukset.

10 §. Ehdottomat kieltäytymisperusteet. Pykälään sisällytettäisiin vakiintuneiden periaatteiden mukainen säännös, jonka mukaan

oikeusavun antamisesta olisi aina kieltäydyttävä, jos sen antaminen saattaisi loukata Suomen täysivaltaisuutta tai vaarantaa Suomen turvallisuutta tai muita olennaisia etuja. Oikeusavun antamisesta kieltäytyminen näillä perusteilla tulisi kysymykseen esimerkiksi silloin, kun oikeusapupyynnön täyttäminen edellyttäisi, että vieraalle valtiolle luovutettaisiin sellaisia tietoja tai asiakirjoja, jotka Suomen turvallisuuden, kansainvälisten suhteiden, valtion finanssi-, raha- tai valuuttapolitiikan hoitamiseksi tai muutoin julkisen edun vuoksi on pidettävä salassa.

Säännöksen mukaan oikeusavun antamisesta olisi lisäksi aina kieltäydyttävä silloin, kun oikeusavun antaminen olisi Suomen oikeusjärjestyksen peruseriaatteiden (*ordre public*) vastaista.

Säännöstä sovellettaessa tulisi myös ottaa huomioon eurooppalaisen ihmisoikeussopimuksen 6 artiklan määräykset ja sen kansainvälisen oikeusavun antamiselle asettamat vaatimukset silmällä pitäen Suomessa pyynnön johdosta toimeenpantavaa menettelyä ja menettelyä, jota pyynnön esittäneessä valtiossa noudatetaan käsiteltäessä asiaa, jota varten oikeusapua annetaan.

11 §. Oikeusavun epäamisestä päättäminen. Oikeusavun antamisesta kieltäytymisestä päättäisi se tuomioistuin taikka muu viranomainen, jonka toimivaltaan pyynnön toimeenpano kuuluisi.

Jos oikeusapupyyntö on lähetetty keskusviranomaisena toimivalle oikeusministeriölle, voisi oikeusministeriö toimittamatta pyyntöä toimivaltaiselle viranomaiselle päättää, että oikeusapua ei anneta, jos on ilmeistä, että oikeusapua ei voida asiassa antaa. Näin olisi mahdollista toimia, jos oikeusapupyynnönä esimerkiksi tiedustellaan luonnollisen tai oikeushenkilön pankkitilitietoja tai sosiaalilainsäädännön alaisuuteen kuuluvia salassa pidettäviä tietoja.

Oikeusavun epäämistä koskevaan päätökseen ei saisi hakea muutosta. Tämä on perusteltua, ottaen huomioon, että kysymys on valtioiden välisestä yhteistoiminnasta, eikä luonnollisen tai oikeushenkilön oikeutta koskevasta asiasta. Jos muutoksenhaku oikeusapupyynnön johdosta annettuun päätökseen sallittaisiin, tarkoittaisi tämä sitä, että esimerkiksi Intian valtio voisi asianosaisena ha-

kea muutosta Suomen tuomioistuimen tekemään päätökseen oikeusavun epäämisestä.

Tässä yhteydessä voidaan kuitenkin todeta, ettei päätös oikeusapupyynnön epäämisestä myöskään saisi lainvoimaa. Estettä sille, että sama oikeusapupyynnö esitettäisiin uudelleen samassa asiassa, ei olisi.

Muutoksenhakukieltoa koskevaa säännöstä ei sovellettaisi muiden kuin viranomaisten esittämien oikeusapupyynnöiden johdosta annettuihin päätöksiin. Jos esimerkiksi yksityishenkilö osoittaa Suomen toimivaltaiselle viranomaiselle tai tuomioistuimelle nyt ehdotetun lain säännöksiin perustuvan pyynnön tai hakemuksen, saa viranomaisen tai tuomioistuimen pyynnön johdosta tekemään päätökseen hakea muutosta tavanomaiseen tapaan.

12 §. Oikeusavun antamisesta aiheutuvat kustannukset. Ehdotettu säännös sisältäisi kuluvaastuuta koskevan yleisperiaatteen. Sen mukaan vieraan valtion viranomaisen pyynnöstä annetusta oikeusavusta aiheutuvista kustannuksista ei lähtökohtaisesti perittäisi korvausta pyynnön esittäneeltä vieraalta valtiolta.

Kansainvälistä oikeusapua koskevissa valtiosopimuksissa on vakiintuneesti hyväksytty maksuttomuuden periaate, jonka mukaan oikeusapupyynnön vastaanottanut valtio ei peri korvausta oikeusavun antamisesta aiheutuneista kustannuksista. Tämä periaate on hyväksytty pääsäännöksi jo vuoden 1954 Haagin riita-asiain oikeudenkäyntiä koskevan yleissopimuksen 7 artiklan 1 kappaleessa ja 16 artiklan 1 kappaleessa.

Säännökseen kirjattavaksi ehdotettu pääsääntö koskisi myös oikeusapua, jota annettaisiin valtiolle, johon nähden Suomi ei kansainvälisesti velvoittavan sopimuksen nojalla ole velvollinen antamaan korvaukselta kansainvälistä oikeusapua ja vaikka tuo valtio ei myöskään oman lainsäädäntönsä mukaan antaisi korvaukselta vastaavaa kansainvälistä oikeusapua Suomelle.

Lähtökohtaisesti esimerkiksi asiakirjan tiedoksi antamisesta aiheutuvia kuluja ei oikeusapua pyytäneeltä valtiolta perittäisi.

Laissa säädettäisiin erikseen käänneuskustannuksista, tulkkauksesta sekä todisteiden vastaanottamisesta aiheutuneista kuluista ja korvauksista.

3 luku

Oikeusavun antaminen asiakirjan tiedoksiannossa

13 §. Tiedoksiantopyyntö. Säännöksen mukaan vieraan valtion viranomaisen pyyntö tiedoksiannon toimittamisesta voitaisiin lähettää oikeusministeriölle taikka toimittaa suoraan sille käräjäoikeudelle, jonka toimivaltaan tiedoksiannosta huolehtiminen kuuluu. Perustelujen osalta viitataan tässä yhteydessä lakiehdotuksen 3 §:n perusteluihin.

14 §. Toimivaltaiset viranomaiset. Toimivaltainen viranomainen tulisi määräytyä mahdollisimman tarkoituksenmukaisesti. Tämän vuoksi lakiin ehdotetaan otettavaksi säännös, jonka mukaan asiakirjan tiedoksiannosta huolehtisi sen paikkakunnan käräjäoikeus, jonka tuomiopiirissä tiedoksiannon vastaanottajalla on kotipaikka taikka joka muutoin voi tarkoituksenmukaisesti huolehtia tiedoksiannosta. Jos pyyntö on toimitettu tuomioistuimelle, jonka tehtäviin tiedoksiannon toimittaminen ei kuulu, olisi tuon tuomioistuimen viipymättä lähetettävä pyyntö ja siihen liittyvät asiakirjat toimivaltaiselle tuomioistuimelle, jollei pyynnön vastaanottanut tuomioistuin katsoisi itse voivansa huolehtia tiedoksiannosta.

15 §. Tiedoksianto. Pykälään sisällytettäisiin säännökset tiedoksiannon toimittamisesta noudatettavasta menettelystä. Säännöksen *1 momentin* mukaan tiedoksianto toimitettaisiin noudattaen sitä menettelyä, jota Suomen lain mukaan on vastaavan asiakirjan tiedoksiannossa noudatettava. Lakiehdotuksen 8 §:n yleissäännöksen mukaisesti säädettäisiin 1 momentissa lisäksi nimenomaisesti, että myös tiedoksiannon toimittamisessa tulee mahdollisuuksien mukaan noudattaa tiedoksiantopyynnössä esitettyä erityistä menettelyä, jos tätä ei voida pitää Suomen lainsäädännön vastaisena.

Oikeusapupyynnössä voidaan esimerkiksi esittää, että pyyntö annettaisiin tiedoksi nimenomaan vastaanottajalle henkilökohtaisesti haastemiehen välityksellä. Tällaisessa tilanteessa pyyntöä noudatettaisiin, eikä esimerkiksi sijaistiedoksianto tulisi kysymykseen, vaikka se olisikin Suomen lain mukaan mahdollinen. Tällainen rajaus tiettyyn tie-

doksiantomenettelyyn ei olisi Suomen lainsäädännön vastainen.

Oletettavaa on, että asiakirjan tiedoksiantossa pyydettyä noudatettava menettely varsin harvoin olisi Suomen lainsäädännön vastainen. Suomen lainsäädännön vastaisena voitaisiin kuitenkin pitää haasteen tiedoksiantoa koskevaa oikeusapupyynnöä, jossa pyydetään asiakirjan antamista tiedoksi lähettämälle se postitse vastaanottajan osoitteen siten, että tiedoksianto katsottaisiin toteutuneen seitsemän päivän kuluttua sen jälkeen kun kirje on annettu postin kuljetettavaksi. Myös pyyntöä, jonka mukaan asiakirja tulisi antaa tiedoksi ensisijaisesti kuuluttamalla, voitaisiin pitää Suomen lain vastaisena.

Mahdollisuutta antaa asiakirjaa tiedoksi kuuluttamalla on rajat ylittävissä yhteistyössä eri tavoin rajoitettu. Haagin vuoden 1965 asiakirjan tiedoksi antamista koskevan yleissopimuksen 15 artiklan 1 kappaleen mukaan riita-asiaa ei saa vastaajan poissa ollessa ratkaista, jollei haastetta tai vastaavaa asiakirjaa ole annettu tiedoksi riittävän ajoissa, jotta vastaaja olisi voinut ryhtyä vastaamaan asiassa. Vaikka edellä sanotusta vaatimuksesta on mahdollista poiketa antamalla asiaa koskeva selitys, lähtökohta on, että asianosaisen oikeus osallistua oikeudenkäyntiin tulee olla todellinen.

Tästä väyistä ehdotetaan nimenomaisesti säädettäväksi, että asiakirjaa ei voida oikeusapupyynnön perusteella antaa tiedoksi Suomessa kuuluttamalla tai vastaavaa menettelyä noudattamalla. Kuuluttamista vastaavina pidettäisiin menettelyjä, joita noudatettaessa todennäköisyys sille, että henkilö tosiasiallisesti saa tiedon asiakirjasta, on hyvin vähäinen. Säännöksellä ei esimerkiksi suljettaisi pois sijaistiedoksiantoa.

Toimitetusta tiedoksiannosta laadittaisiin todistus noudattaen, mitä oikeudenkäymiskaaren 11 luvun 17 §:ssä säädetään. Sanotun säännöksen mukaan tiedoksiannosta laaditaan kirjallinen todistus, jossa on mainittava tiedoksiannon päivämäärä ja paikkakunta sekä kenelle tiedoksianto on toimitettu.

Pykälän 2 momentissa täsmennettäisiin tiedoksiantoon liittyviä kielivaatimuksia. Momentin mukaan 1 momentissa tarkoitetut yleiset tiedoksiantosäännökset tulisivat so-

vellettaviksi tilanteessa, jossa tiedoksi annettava asiakirja on laadittu suomen tai ruotsin kielellä taikka jos tiedoksi annettavaan asiakirjaan on liitetty käännös jommallekummalle näistä kielistä.

Jollei asiakirja ole laadittu tai käännetty suomeksi tai ruotsiksi, tiedoksianto voidaan toimittaa vain, jos se, jolle asiakirja on annettava tiedoksi, vapaaehtoisesti suostuu ottamaan sen vastaan. Jotta voitaisiin katsoa, että vastaanottaja on vapaaehtoisesti suostunut ottamaan tiedoksiannettavan asiakirjan vastaan, hänen tulisi olla tietoinen oikeudestaan kieltäytyä vastaanottamasta vieraskielistä asiakirjaa.

Myös silloin, kun vastaanottaja on vapaaehtoisesti suostunut ottamaan vastaan vieraskielisen asiakirjan, tapahtuneesta tiedoksiantosta on laadittava todistus toimitetusta tiedoksiannosta. Todistuksesta tulisi tällöin ilmetä, että vastaanottaja on vapaaehtoisesti ottanut tiedoksiannon vastaan.

Vieraskielinen asiakirja voidaan antaa tiedoksi noudattaen 1 momentin mukaista menettelyä myös siinä tapauksessa, että asiakirjan vastaanottaja ymmärtää asiakirjassa käytettyä kieltä.

Jos asiakirjan antaa tiedoksi haastemies, hänen on arvioitava, hallitseeko vastaanottaja sitä kieltä, jolla tiedoksi annettava asiakirja on laadittu. Jos henkilö on esimerkiksi sen valtion kansalainen, jonka virallisella kielellä asiakirja on laadittu, ja hänen äidinkielekseen on väestötietojärjestelmään kirjattu tiedoksi annettavan asiakirjan kieli, on mahdollista lähteä siitä, että sanottu henkilö ymmärtää mainittua kieltä. Vastaavasti, jos englanninkielinen asiakirja annetaan tiedoksi kansainvälistä kauppaa harjoittavalle yritykselle, on perusteltua olettaa, että yrityksen edustaja kykenee ymmärtämään asiakirjan sisällön. Toisaalta, jos vastaanottaja puuttuvaan kielitaitoon vedoten ei suostu vapaaehtoisesti ottamaan vastaan vieraskielistä asiakirjaa, kynnys sille, että haastemies siitä huolimatta katsoisi hänen osaavan asiakirjan kieltä, on korkea.

16 §. Ilmoitus tiedoksiannon toimittamatta jättämisestä. Jos tiedoksiantoa ei voitaisi toimittaa sen johdosta, että vastaanottajan olinpaikka on tuntematon tai vastaanottaja ei ole Suomessa taikka muusta vastaavasta

syystä, olisi tästä viipymättä ilmoitettava pyynnön esittäneelle vieraan valtion viranomaiselle ja samalla mainittava ne syyt, joiden vuoksi tiedoksianto ei ole voitu toimittaa. Säännös vastaisi asiallisesti lakiehdotuksen 7 §:n 3 momenttia ja sisällytettäisiin tiedoksianto koskevaan lukuun vain selvyyden vuoksi.

17 §. *Konsuliviranomaisen toimittama tiedoksianto.* Pykälässä säädettäisiin konsuliviranomaisten toimittamasta tiedoksiannosta. Konsuliviranomaisten oikeus toimittaa tiedoksiantoja vastaanottajavaltion alueella on vakiintunut ja sitä koskeva säännös sisältyy muun muassa Haagin vuoden 1954 yleissopimuksen 6 artiklaan ja vastaavasti Haagin vuoden 1965 tiedoksiantosopimuksen 8 ja 9 artiklaan.

Konsuliviranomaisten toimivallasta oikeusaputilanteissa määrätään myös Wienissä 24 päivänä huhtikuuta 1963 tehdyssä konsulisuhteita koskevassa yleissopimuksessa. Suomi on saattanut Wienin sopimuksen voimaan vuonna 1980. Yleissopimuksen 1 artikla sisältää konsuliedustuston määritelmän. Sopimuksen 5 artiklan j kohdan mukaan konsultitehtäviin kuuluu tiedoksi annettavien oikeudenkäynti- ja muiden asiakirjojen välittäminen tai virka-avun pyytäminen oikeudenkäynnissä tai todistusaineiston hankkiminen lähettäjävaltion tuomioistuimia varten voimassa olevien kansainvälisten sopimusten mukaisesti tai, ellei sellaisia sopimuksia ole, millä tahansa muulla, vastaanottajavaltion lakeihin ja määräyksiin soveltuvalla tavalla.

Haagin vuoden 1965 tiedoksiantosopimuksen 8 artiklan 1 kappaleen määräystä myötäillen konsuliviranomainen saisi toimittaa tiedoksiannon ainoastaan pakkokeinoja käyttämättä eli siten, että vastaanottaja vapaaehtoisesti suostuu ottamaan asiakirjan vastaan.

Säännös ei sisältäisi muita rajoituksia konsuliviranomaisen tiedoksianto-oikeuteen.

Konsuliviranomainen voisi myös lakiehdotuksen 13 §:n mukaisesti välittää pyynnön tiedoksiannon toimittamisesta oikeusministeriölle tai sille kärjäoikeudelle, jonka toimivaltaan tiedoksiannosta huolehtiminen kuuluu, jolloin tavanomaiset tiedoksiantomenettelyt tulisivat sovellettaviksi.

4 luku

Oikeusapupyynnön asiakirjan tiedoksi antamiseksi

18 §. *Suomen viranomaisen vieraan valtion viranomaiselle osoittama tiedoksiantopyyntö.* Säännöksen mukaan tuomioistuin tekisi tiedoksianto koskevan pyynnön ulkomaan viranomaiselle, jos on tarpeen antaa oikeudenkäyntiasiakirja tiedoksi ulkomailla. Oikeudenkäyntiin liittyviä asiakirjoja ovat haasteet, kutsut saapua tuomioistuimeen, kehotukset kirjallisen vastauksen antamiseksi ja vastaavat asiakirjat.

Tuomioistuimella tarkoitetaan sitä tuomioistuinta, jossa asiaa käsitellään. Oikeusapupyynnön voi näin ollen tehdä yhtä lailla kärjäoikeus, hovioikeus kuin korkein oikeuskin. Jos asia kuuluu lain soveltamisalan piiriin, oikeusapupyynnön voi myös esittää erityistuomioistuimet. Poikkeukselliseksi jäävissä tilanteissa, esimerkiksi lapsen huostaanottoa koskevassa asiassa, joka kansainvälisesti katsotaan kuuluvan siviilioikeuden alaan, tiedoksianto koskevan oikeusapupyynnön voisi tehdä myös hallintotuomioistuin.

Muun kuin oikeudenkäyntiin liittyvän asiakirjan tiedoksianto voi olla tarpeen esimerkiksi perimykseen liittyvissä asioissa. Testamentti on annettava perilliselle tiedoksi, jotta testamentin määräykset voisivat tulla lainvoimaisiksi. Jos perillinen oleskelee ulkomailla, kansainvälinen tiedoksianto voi olla tarpeen.

Jos tiedoksi annettava asiakirja ei liity oikeudenkäyntiin, oikeusapupyynnön asiakirjan tiedoksi antamisesta tekisi pyynnöstä kärjäoikeus. Voimassa olevan tiedoksiantoasetuksen 12 §:n mukaan tällaisten asiakirjojen tiedoksianto koskevan oikeusapupyynnön tekee lääninhallitus, eli nykyään aluehallintovirasto. Tästä menettelystä siis luovuttaisiin ja pyyntö asiakirjan antamiseksi tiedoksi ulkomailla osoitettaisiin kärjäoikeudelle. Tiedoksianto koskevan pyynnön voisi tehdä mille tahansa Suomen kärjäoikeudelle.

Valtioneuvoston asetus tuomioistuinten ja eräiden oikeushallintoviranomaisten suoritteista perittävistä maksuista sisältää myös säännöksen asiakirjan toimittamisesta ulkomaille tiedoksi annettavaksi perittävästä maksusta. Maksu on tätä kirjoitettaessa 60 euroa, johon lisätään ulkomailla tiedok-

siannosta mahdollisesti aiheutuneet erilliset kustannukset.

Säännös ei luonnollisesti estäisi, että asiakirjan tiedoksiantoa tarvitseva henkilö antaisi tiedoksiantoa koskevan toimeksiannon suoraan tiedoksiannoista vastaavalle taholle vieraassa valtiossa, jos tämä on sanotun valtion lain mukaan mahdollista. Esimerkiksi Haagin vuoden 1954 riita-asia-asiain oikeudenkäyntiä koskevan yleissopimuksen 6 artiklan mukaan yleissopimuksen tiedoksiantoa koskevat säännökset eivät estä asianosaisia toimittamasta tiedoksiantoja suoraan sen maan haastemiesten tai asianomaisten virkamiesten välityksellä, jossa tiedoksiannon tulee tapahtua. Tämä edellyttää kuitenkin, ettei sanottu valtio vastusta viitattua toimintatapaa. Esimerkiksi perimysasioissa asianosaiset eivät ole pakotettuja hyödyntämään kansainvälistä oikeusapua testamentin tiedoksi antamisessa, vaan asiakirja voidaan antaa tiedoksi vieraassa valtiossa suoraan, mikäli tämä on vieraan valtion lain mukaan sallittua.

19 §. *Tiedoksiantopyynnön muoto ja sisältö.* Pykälän 1 momentin mukaan tiedoksiantoa koskeva oikeusapupyynnö on laadittava sen viranomaisen hyväksymälle kielelle, jolta oikeusapua pyydetään. Tiedoksiantoa koskevaan oikeusapupyynnöön on liitettävä tiedoksi annettavat asiakirjat. Pyyntöä tulisi käydä ilmi asiakirjan antanut viranomainen, tarpeelliset tiedot asianosaisista, vastaanottajan osoite, tiedoksiannettavan asiakirjan laatu sekä mitä erityistä menettelyä tiedoksiannossa mahdollisesti halutaan noudatettavaksi.

Pyyntöön liitetyt asiakirjat on lainkohdan 2 momentin mukaan tarvittaessa käännettävä pyynnön vastaanottavan valtion hyväksymälle kielelle. Tuomioistuimien vastaa oman asiakirjatuoantonsa kääntämisestä. Muiden asiakirjojen kääntämisestä vastaisi asianosainen tai asiakirjan antamista tiedoksi pyytävä muu taho.

Mainittakoon, että laki tulee sovellettavaksi vain tilanteessa, jossa vastaanottavan valtion kanssa ei ole toisin sovittu tai esimerkiksi EU-säädöksessä ei ole asiasta säädetty. Jos tiedoksianto on toimitettava esimerkiksi Haagin vuoden 1965 tiedoksiantoa koskevan yleissopimuksen osapuolena olevassa valtiossa, tiedoksi annettavat asiakirjat on liitettävä pyyntöön kahtena kappaleena. Lisäksi

pyyntö on laadittava mainitun yleissopimuksen liitteenä olevan kaavakkeen mukaiselle lomakkeelle.

5 luku **Oikeusapu todisteiden vastaanottamisessa**

20 §. *Todisteiden vastaanottaminen ja asianosaisten kuuleminen tuomioistuimissa.* Pykälässä säädettäisiin todisteiden vastaanottamisesta tuomioistuimissa vieraan valtion pyynnöstä. Pykälän 1 momentin mukaan vieraan valtion oikeusapupyynnön johdosta todistajien tai asiantuntijoiden kuulemisesta, asiakirjojen esittämisestä, katselmuksen toimeenpanosta tai muiden todisteiden hankkimisesta taikka asianosaisten kuulemisesta huolehtisi kärjäoikeus, jos pyydetty toimenpide kuuluu tuomioistuimen toimivaltaan.

Todisteiden vastaanottaminen oikeusapupyynnön perusteella edellyttäisi kuitenkin, että siviili- tai kauppaoikeudellista asiaa koskeva oikeudenkäynti on vireillä pyynnön esittäneen vieraan valtion tuomioistuimissa, välimiesoikeudessa tai vastaavassa riidanratkaisuelimessä. Lähtökohta on luonnollisesti, että kysymys on oikeusapua pyytävässä tuomioistuimissa vireillä olevaan oikeudenkäyntiin liittyvä oikeusapupyynnö. Todisteiden vastaanottamista koskeva pyyntö voisi kuitenkin liittyä riita-asiaan, joka on vireillä esimerkiksi välimiesoikeudessa tai muussa riidanratkaisuelimessä. Oikeusapupyynnö olisi myös näissä tapauksissa tehtävä tuomioistuimen kautta. Välimiesoikeus tai vastaava riidanratkaisuelin ei voisi suoraan esittää oikeusapupyynnöä Suomen tuomioistuimelle.

Oikeusavun antaminen edellyttäisi, että varsinaisen riita-asian käsittely on vireillä ulkomaisessa tuomioistuimissa. Jos oikeudenkäynti tai siihen rinnastuva riidanratkaisumenettely ei olisi vireillä, oikeusapua ei 20 §:n mukaan olisi mahdollista antaa. Varsinaisen riita-asian käsittelyä edeltävät menettelyt eivät täyttäisi asian vireilläoloa koskevaa vaatimusta.

Todistelun vastaanottamisesta muuta kuin riita-asian oikeuskäsittelyä varten säädettäisiin erikseen lain 7 luvussa.

Pykälän 2 momenttiin otettaisiin säännös siitä, minkä paikkakunnan kärjäoikeudessa kuuleminen tai todisteiden vastaanotto tapah-

tuisi. Tältä osin yleisenä periaatteena on, että oikeusavun antamisesta huolehtii se käräjäoikeus, jossa tämä voi tarkoituksenmukaisesti tapahtua. Esimerkiksi suullisen todistelun vastaanottamisesta huolehtisi sen paikkakunnan käräjäoikeus, jonka tuomiopiirissä kuultavalla on kotipaikka tai asuinpaikka. Jos kuultaviksi kuitenkin olisi pyydetty useita eri puolella Suomea asuvia henkilöitä, olisi todennäköisesti tarkoituksenmukaisinta, että heidät kaikki kuultaisiin yhdessä ja samassa käräjäoikeudessa.

Jos se käräjäoikeus, jolle pyyntö on tehty tai lähetetty, katsoo, että se ei voi tämän säännöksen nojalla antaa oikeusapua, olisi sen toimitettava pyyntö sille käräjäoikeudelle, jonka se katsoo voivan sitä antaa.

21 §. *Todisteiden vastaanottamista koskevan oikeusapupyynnön muoto ja sisältö.* Ehdotuksen mukaan 5 §:n 2 momentti sisältäisi yleiset säännökset siitä, mitä vaatimuksia vieraan valtion viranomaisen Suomen viranomaisille tekemän oikeusapupyynnön tulee täyttää muotonsa ja sisältönsä osalta. Yleissäännöksen edellytykset eivät kuitenkaan olisi riittävät todistelun vastaanottamista koskevan pyynnön toimeenpanemiseksi. Lain 21 §:ssä säädettäisiin siksi erikseen niistä lisätiedoista, jotka ovat tarpeen sisällyttävä erityisesti todistelun vastaanottamista koskevaan oikeusapupyyntöön.

Pykälän 1 momentin 1 kohdan mukaan henkilön kuulemista pyydetessä oikeusapupyyntöön olisi liitettävä kuultavien henkilöiden nimet ja osoitteet, kuultaville henkilöille esitettävät kysymykset tai ne seikat, joista heitä on tarkoitus kuulla, tarvittaessa tieto pyynnön esittäneen viranomaisen valtion lainsäädäntöön sisältyvästä oikeudesta kieltäytyä todistamasta, mahdollinen pyyntö vastaanottaa todistus valan tai vakuutuksen nojalla ja ilmoitus tällöin käytettävästä kaavasta, sekä tarvittaessa muut pyynnön esittäneen viranomaisen tarpeellisina pitämät tiedot.

Todistelupyynnön yhteydessä on keskeisintä, että pyynnössä on riittävän selvästi ilmoitettu, mistä seikoista todistajaa tai muuta henkilöä halutaan kuulla. Tarpeen vaatiessa pyyntöön voidaan liittää myös luettelo kuultavalle esitettävistä kysymyksistä.

Jos todisteiden vastaanottamista koskeva pyyntö liittyy kirjallisten todisteiden vastaanottamiseen tai esineiden katselmukseen, olisi momentin 2 kohdan mukaan tutkittavat asiakirjat tai esineet mainittava oikeusapupyynnössä. Asiakirjat ja esineet olisi pyynnössä yksilöitävä. Esimerkiksi asiakirja tulisi yksilöidä niin tarkoin, että ulosottomies voisi viime kädessä noutaa sen tuomioistuimeen. Kun asetetaan henkilölle velvollisuus esittää asiakirja tuomioistuimessa (editio), asiakirja olisi editiovaatimuksessa kyettävä yksilöimään siten, että siitä kävisi ilmi sekä todistusteema, asiakirjatyyppejä että asiakirjan laatimisaikakohta. Asiakirjan yksilöimiselle asetetut vaatimukset olisivat samat kuin suomalaisessa oikeudenkäynnissä. Todettakoon, ettei oikeusapupyynnön vastaanottanut tuomioistuin voisi kieltäytyä ottamasta todistetta vastaan esimerkiksi sillä perusteella, ettei asiakirjalla sanotun tuomioistuimen käsityksen mukaan olisi merkitystä todisteena. Tämä punninta on yksin pyynnön esittäneen tuomioistuimen tehtävä.

Momentin 3 kohdan mukaan pyynnöstä tulisi käydä ilmi toive tietyn menettelyn noudattamisesta todisteiden vastaanottamisessa sekä sanottua menettelyä koskevat tarpeelliset tiedot. Säännöksessä ei erikseen säädettäisi todisteiden vastaanottamisessa sovellettavasta menettelystä. Tältä osin sovellettaisiin lakiehdotuksen 7 ja 8 §:ää. Lain 8 §:n mukaan oikeusapua annettaessa noudatettaisiin oikeusapupyynnössä esitettyä erityistä menettelyä, jos se ei olisi Suomen lain vastainen. Jos erityistä menettelyä ei oikeusapupyynnössä esitetä noudatettavaksi, sovellettaisiin 7 §:n mukaisesti Suomen lakia eli käytännössä oikeudenkäymiskaaren 17 luvun säännöksiä.

Huomioon olisi myös otettava lakiehdotuksen 23 §:n säännös, jonka mukaan todistajalla ja asiantuntijalla, jota oikeusapupyynnön perusteella kuullaan Suomessa, on oikeus kieltäytyä todistamasta tai antamasta lausuntoa sekä Suomen että myös pyynnön esittäneen vieraan valtion lain nojalla. Vastaava kieltäytymisoikeus olisi sillä, joka oikeusapupyynnön perusteella olisi velvollinen esittämään asiakirjan tai esineen.

22 §. *Läsnäolo ja osallistuminen todisteita vastaanotettaessa.* Pykälän 1 momentin mu-

kaan pyynnön esittäneen valtion toimivaltaisella viranomaisella, asianosaisilla sekä sillä, jota asia muutoin koskee, olisi oikeus olla läsnä ja esittää kysymyksiä kuultaessa todistajia, asiantuntijoita tai asianosaisia taikka muuta pyydettyä toimenpidettä suoritettaessa, jollei toisin ole säädetty.

Suomessa asianosaisilla on oikeus olla läsnä ja esittää kysymyksiä oikeudenkäynnissä kuultaville todistajille, asiantuntijoille tai muille asianosaisille. Katselmuksessa läsnäolo-oikeus on lähtökohtaisesti sama kuin kuulemisessa. Luontevaa näin ollen on, että vastaava oikeus olla läsnä ja esittää kysymyksiä olisi myös vieraan valtion tuomioistuimessa käsiteltävänä olevan riita-asian asianosaisilla ja heidän asiamiehillään tai avustajillaan oikeusapupyynnön toimeenpanon yhteydessä.

Vastaava oikeus olla läsnä ja osallistua todisteita vastaanotettaessa olisi esimerkiksi väliintulijalla. Läsnäolo- ja osallistumisoikeus määräytyisi lähtökohtaisesti oikeusapua pyytävän valtion lainsäädännön mukaisesti. Tarkoituksena ei siten ole rajoittaa vieraassa valtiossa hyväksyttyä osallistumisoikeutta. Säännöstä tulisi tulkita joustavasti. Vaikka osallistumisoikeus lähtökohtaisesti olisi laaja, tarkoitus ei kuitenkaan olisi, että muut kuin suorat intressitahot saisivat osallistua oikeusapupyynnön toimeenpanoon. Esimerkiksi asianosaisten sukulaiset, puoliset ja vastaavat tahot ovat asiassa ulkopuolisia eikä heillä sellaisina olisi oikeutta esittää kysymyksiä tai muutenkaan toimia asiassa aktiivisesti. Tällaisten henkilöiden oikeutta olla läsnä todisteita vastaanotettaessa ei kuitenkaan lähtökohtaisesti olisi syytä rajoittaa.

Myös pyynnön esittäneen valtion toimivaltaisella viranomaisella, eli tuomioistuimella tai tuomioistuimen lainkäyttöhenkilökuntaan kuuluvalla henkilöllä, olisi oikeus olla läsnä ja esittää kysymyksiä todistelua vastaanotettaessa. Käytännössä oikeusapua pyytäneen tuomioistuimen osallistumisoikeus esimerkiksi todistajan kuulemisessa todennäköisesti toteutettaisiin puhelin- tai videoneuvottelulaitteistoa hyödyntäen.

Katselmuksessa saattaa tulla esiin tilanne, jossa ajankohtaistuu liike- tai ammattisalaisuuden suojaaminen. Oikeudenkäymiskaaren 17 luvun 56 §:n 2 momentin mukaan tällaista

liike- tai ammattisalaisuutta ei saa paljastaa, elleivät tärkeät syyt sitä vaadi. Tällainen tilanne yleensä rajoittaa oikeutta olla läsnä katselmuksessa ja katselmus toteutetaan asiantuntijan tekemien havaintojen kautta. Kysymystä olisi aina harkittava tapauskohtaisesti ja pyyntö olisi lähtökohtaisesti pantava toimeen siten, ettei se ole ristiriidassa Suomen lainsäädännön kanssa.

Todistelun vastaanottamista koskevat oikeusapupyynnöt voivat olla hyvin erilaisia. Säännöstä olisi siksi sovellettava joustavasti ja soveltuvien osin. Jos kysymys on esimerkiksi asiakirjatodisteen toimittamisesta postitse pyynnön vastaanottaneelle tuomioistuimelle, säännökset läsnäolosta ja kyselyoikeudesta todistelua vastaanotettaessa eivät tule sovellettaviksi.

Pykälän 2 momentin mukaan pyydetyn toimenpiteen ajasta ja paikasta olisi ilmoitettava pyynnön esittäneelle vieraan valtion viranomaiselle niin hyvissä ajoin, että viranomaisen vastaavasti ehtii antaa asianmukaisesti sanotut tiedot niille, joilla on oikeus osallistua oikeudenkäyntiin. Näin turvattaisiin 1 momentissa mainittujen tahojen mahdollisuus osallistua todisteiden vastaanottamiseen. Suomen tuomioistuimen tehtävänä ei luonnollisesti olisi ilmoittaa todisteiden vastaanottamisesta riita-asian asianosaisille vaan, säännösheidotuksen mukaisesti, vain oikeusapua pyytäneelle vieraan valtion viranomaiselle. Tämä viranomaisen ilmoittaisi tarvittaessa itse todisteiden vastaanottamisesta asianosaisille ja muille asianomaisille tahoille oman lainsäädäntönsä mukaisesti.

23 §. Oikeus kieltäytyä todistamasta. Pykälään ehdotetaan otettavaksi säännökset todistajan ja asiantuntijan oikeudesta kieltäytyä todistamasta silloin, kun kuuleminen toimitetaan Suomen tuomioistuimessa vieraan valtion viranomaisen pyynnöstä. Ehdotettu säännöksen 1 momentti vastaa pääosin voimassa olevan yhteistoimintalain 6 §:n säännöstä sekä asiallisesti Euroopan unionin todisteluasetuksen 14 artiklan 1 kohtaa.

Säännöksen mukaan sillä, jota kuullaan vieraan valtion viranomaisen tekemän oikeusapupyynnön nojalla todistajana tai asiantuntijana Suomen tuomioistuimessa, olisi oikeus kieltäytyä todistamasta tai antamasta lausuntoa, jos hänellä on tähän oikeus tai

velvollisuus Suomen tai pyynnön esittäneen valtion lain mukaan.

On mahdollista, että pyynnön esittäneessä valtiossa voidaan kuulla jutun asianosaista todistajana. Jos asianosaista esitetään oikeusapupyynnössä kuultavaksi todistajana, kieltäytymisoikeutta koskevaa säännöstä sovellettaisiin myös häneen.

Momentin 2 virkkeen säännökset vieraan valtion lain huomioon ottamisesta vastaisivat asiallisesti edellä mainitun yhteistoimintalain 6 §:n 2 virkettä. Toisin kuin Euroopan unionin todisteluasetuksen 14 artiklan 1 kohdan b alakohdassa säännöksessä ei kuitenkaan lähdekohtaisesti edellytettäisi, että toimeenpanevan tuomioistuimen olisi varmistettava kieltäytymisperusteen olemassaolo oikeusapua pyytävältä tuomioistuimelta tilanteessa, jossa se muutoinkin on tuomioistuimen tiedossa.

Pykälän 2 momentti liittyy asiakirjan tai esineen esittämistä koskevaan oikeusapupyynnöön. Lainkohdan mukaan sillä, jolla on vieraan valtion viranomaisen tekemän oikeusapupyynnön nojalla velvollisuus esittää tuomioistuimessa asiakirja tai esine, olisi oikeus kieltäytyä asiakirjan tai esineen esittämisestä, jos hänellä olisi siihen oikeus tai velvollisuus Suomen tai pyynnön esittäneen valtion lain mukaan.

Säännöksestä seuraisi, ettei asianosaisella taikka muulla luonnollisella tai oikeushenkilöllä olisi velvollisuutta oikeusapupyynnötilanteessa luovuttaa asiakirjaa, jos hänellä ei tällaista velvollisuutta olisi kansallisessa riita-asian oikeudenkäynnissä. Editiota koskevat kansalliset säännökset asettaisivat näin ollen rajat sille, milloin asiakirjaa hallussaan pitävä henkilö voidaan pakkokeinon velvoittaa luovuttamaan asiakirja tuomioistuimelle.

24 §. Pakkokeinot. Säännöksen mukaan oikeusapuna pyydetyn todisteen vastaanottamiseksi henkilö voitaisiin pakkokeinoin velvoittaa saapumaan tuomioistuimeen tai täyttämään pyydetty toimi vain, jos sanottua pakkokeinoa voidaan käyttää Suomessa käydysissä oikeudenkäynnissä. Jos oikeusapupyynnössä esitetään kutsuun liitettäväksi uhka, jota Suomen laki ei tunne, pyyntöä ei voitaisi tältä osin täyttää. Todistaja voitaisiin kuitenkin velvoittaa saapumaan tuomioistuimeen sakon uhalla tai hänet voitaisiin määrätä sinne tuotavaksi.

Säännös vastaisi asiallisesti yhteistoimintalain 5 §:ää, Euroopan unionin todisteluasetuksen 13 artiklaa sekä Haagin vuoden 1970 todistelun vastaanottamista koskevan sopimuksen 10 artiklaa.

Säännöstä sovellettaisiin sekä luonnollisiin että oikeushenkilöihin.

25 §. Kulukorvaukset. Säännöksessä säädettaisiin todistajalle tai muulle tuomioistuimeen saapumaan velvoitetuille maksettavista kulukorvauksista.

Pykälän 1 momentin mukaan sillä, joka on velvoitettu saapumaan vieraan valtion oikeusapupyynnön perusteella tuomioistuimeen, on oikeus pyynnöstä saada valtion varoista kohtuullinen korvaus tarpeellisista matka- ja toimeentulokustannuksista sekä taloudellisesta menetyksestä siten kuin valtion varoista maksettavista todistelukustannuksista annettussa laissa (666/1972) säädetään.

Muita tai yli meneviä kustannuksia ei valtion varoista korvattaisi. Jos kuultavalla olisi tältä osin vaatimuksia, hänen olisi vaadittava niitä asianosaisilta tai oikeusapua pyytäneeltä viranomaiselta sanotun valtion lain mukaisesti.

Momentissa säädettaisiin siis oikeusapupyynnön toimeenpanevan eli Suomen valtion kuluvastuusta suhteessa henkilöön, joka on vieraan valtion tekemän oikeusapupyynnön johdosta velvoitettu saapumaan tuomioistuimeen tai tekemään joku muu oikeusapupyynnössä edellytetty toimi. Säännöksessä ei siten säädettäisi esimerkiksi todistajan nimen asianosaisen velvollisuudesta maksaa nimeämälleen todistajalleen korvausta. Asianosaisen velvollisuus korvata todistajan kulut määräytyvät varsinaiseen oikeudenkäyntiin sovellettavan lain mukaan ja ne kuuluvat asian ratkaisevan tuomioistuimen toimivaltaan, eivätkä nämä kysymykset käytännössä lainkaan liity oikeusapupyynnön täyttämiseen.

Asianosaisten kustannuksia ei valtion varoista korvattaisi.

Ehdotettu 1 momentti vastaa rakenteellisesti voimassa olevan yhteistoimintalain 8 §:n 1 momentin säännöstä. Mainitun lainkohdan mukaan henkilölle, joka velvoitetaan jotain tekemään todisteiden vastaanottamista koskevan oikeusapupyynnön perusteella, maksetaan korvaus yleisistä varoista. Korvausta ei

makseta jutun asianosaiselle. Korvauksen määrästä ei yhteistoimintalaissa säädetä.

Tuomioistuimeen saapumaan veloitettulle korvattaisiin laissa määritetyt kustannukset valtion varoista. Pykälän 2 momentin mukaan nämä kulukorvaukset jäisivät valtion vahingoksi, eikä niitä perittäisi takaisin oikeusapua pyytäneeltä valtiolta.

6 luku Oikeusapupyynnön todisteiden vastaanottamiseksi

26 §. *Oikeusapupyynnön tekemisestä päättäminen.* Säännöksessä säädettäisiin siitä, milloin tuomioistuin voisi tehdä päätöksen pyytää oikeusapua todisteiden vastaanottamiseksi vieraassa valtiossa.

Säännöksen mukaan tuomioistuin voisi viereillä olevassa siviili- tai kauppa-oikeudellisessa asiassa päättää oikeusapupyynnön tekemisestä todisteiden vastaanottamiseksi vieraassa valtiossa joko asianosaisen pyynnöstä tai viran puolesta. Säännösehdotuksen mukaan tuomioistuin ei olisi velvollinen esittämään pyyntöä todisteiden vastaanottamiseksi ulkomailla silloinkaan, kun asianosainen sitä esittää, vaan tuomioistuin harkitsisi tuolloinkin itsenäisesti todistelun vastaanottamisen tarpeellisuutta. Tuomioistuimen päätös todisteiden vastaanottamista koskevan pyynnön tekemisestä voisi siis olla yhtä lailla kielteinen kuin myönteinenkin.

Jos välimiesoikeus tai vastaava riidanratkaisuelin esittää pyydettyä oikeusapua todisteiden vastaanottamiseksi, tuomioistuin toimii käytännössä vain välittävänä viranomaisena. Se ei tällaisessa tilanteessa harkitsisi pyydetyn todistelun tarpeellisuutta. Todistelun tarpeellisuutta arvioi aina pääasiaa käsiteltävä taho.

Ehdotettu säännös vastaa asiallisesti yhteistoimintalain 12 §:ää ja ehdotetulla muutoksilla käytännössä vain nykyaikaistettaisiin sanotun pykälän kirjoitusasu.

Säännös tulisi sovellettavaksi riippumatta siitä, kuuluuko pyynnön esittäminen ja sen toimeenpano Suomea sitovan sopimuksen tai EU-lainsäädännön soveltamisalaan vai ei. Kansainvälisissä yhteistyöinstrumenteissa ei näet säädetä tai määrätä siitä, milloin oikeusapupyynnön tulee esittää, vaan vain siitä, miten

toimitaan sen jälkeen, kun tällainen pyyntö on päätetty esittää.

27 §. *Todistelun vastaanottamista koskevan oikeusapupyynnön muoto ja sisältö.* Pykälässä säädettäisiin pyynnön muotovaatimuksista sekä siitä, mitä tietoja pyyntöön tulee sisällyttää.

Oikeusapupyynnön esittäessä sovelletaan ensisijaisesti Suomea sitovia kansainvälisiä yhteistyöinstrumentteja. Pyydettyä oikeusapua Haagin vuoden 1970 todisteiden vastaanottamista koskevan yleissopimuksen sopimusvaltiolta on luonnollisesti noudatettava niitä muoto- ja kielivaatimuksia sekä käytettävä niitä lomakkeita, joita sanottu sopimus edellyttää käytettävän. Vastaavasti Euroopan unionin todisteluasetusta sovellettaessa noudatetaan taas siinä säädetyt sisältö- ja kielivaatimuksia sekä käytetään asetuksessa tarkoitettuja lomakkeita. Ehdotettu säännös tulisi siksi pääosin sovellettavaksi vain suhteessa sellaisiin valtioihin, joiden kanssa Suomella ei ole voimassa mitään oikeusapujärjestelyjä.

Siitä, miten käännös- ja kustannusvastuut jakautuvat valtion ja todistajan kuulemista pyytävän asianosaisen välillä, ei kuitenkaan säädetä tai määrätä kansainvälisissä yhteistyöinstrumenteissa. Näin ollen ehdotettu säännös täydentäisi tältä osin Suomea sitovia järjestelyjä.

Pykälän 1 momentin mukaan vieraan valtion viranomaiselle osoitetun oikeusapupyynnön tulisi sisältää 5 §:n 2 momentissa sekä 21 §:ssä mainitut tiedot, eli käytännössä samat tiedot kuin mitä Suomelle osoitetun todisteiden vastaanottamista koskevan oikeusapupyynnön edellytetään sisältävän.

Oikeusapupyynnön olisi 2 momentin mukaan laadittava sen viranomaisen hyväksymälle kielelle, jolta oikeusapua pyydetään. Oletusarvo on, että pyyntö on käännettävä pyynnön vastaanottavan valtion viralliselle kielelle.

Säännöksen mukaan tuomioistuin vastaisi oikeusapupyynnön kääntämisestä. Tämä tarkoittaa käytännössä sitä, että tuomioistuimen tehtävä olisi käännettävä esimerkiksi todistajan kuulemista koskevaan pyyntöön sisältyvä luettelo esitettävistä kysymyksistä. Käännöskulut maksettaisiin valtion varoista.

Jos pyynnön kääntämisestä aiheutuu huomattavasti kuluja, esimerkiksi kysymysten

suuren määrän vuoksi, tai sen vuoksi, että pyyntö olisi käännettävä hyvin harvinaiselle kielelle, tuomioistuin voisi kuitenkin velvoittaa pyynnön esittämistä pyytäneen asianosaisen korvaamaan kulut joko osittain tai kokonaan. Tuomioistuin päättäisi kulujen korvaamisvelvollisuudesta viran puolesta.

Asiakirjojen liittämistä oikeusapupyynnöön säädetäisiin *3 momentissa*. Yleensä todisteiden vastaanottamista koskevaan oikeusapupyynnöön ei ole tarpeellista oheistaa muita asiakirjoja. Jos tuomioistuin kuitenkin käytännössä asianosaisen pyynnöstä katsoisi tarpeelliseksi liittää pyyntöön asiakirjoja, olisi nämä asiakirjat käännettävä pyynnön vastaanottavan valtion hyväksymälle kielelle. Liiteasiakirjojen kääntämisestä vastaisi kuitenkin asianosainen. Asiakirjan liittäminen oikeusapupyynnöön voisi tulla ajankohtaiseksi esimerkiksi silloin, kun todistajaa on tarkoitus kuulla määrätyn asiakirjan laatimisesta, sen sisällöstä tai muusta asiakirjaan suoraan liittyvästä seikasta.

7 luku **Oikeusavun antaminen muun kuin viranomaisen pyynnöstä**

28 §. *Todisteiden vastaanottaminen oikeuden valvomista varten vieraassa valtiossa.* Laki ehdotuksen voimaantulosäännöksessä esitetään kumottavaksi laki (4/1927) todistelusta oikeuden valvomista varten ulkomailla. Lain säännöksiä on selostettu edellä yleisperustelujen jaksossa 2.1.2. Laki on aikanaan säädetty mahdollistamaan, että tietty oikeus, esimerkiksi oikeus vakuutuksesta maksettavaan korvaukseen tai perintöön, voidaan tarvittaessa näyttää toteen vieraassa valtiossa tilanteessa, jossa kysymyksessä oleva asia ei ole tuomioistuimessa ratkaistavana. Kuten yleisperusteluissa on todettu, lailla on pyritty turvaamaan Suomesta lähteneiden siirtolaisten ja heidän läheistensä oikeuksien toteutumista ulkomailla. Lakiin voi vedota myös henkilö, jolla on kotipaikka muussa valtiossa kuin Suomessa.

Pykälään ehdotetaan otettavaksi ne edellä mainitun lain säännökset, jotka ovat tarpeen säilyttää. Samalla lain sisältöä nykyaikaistettaisiin.

Pykälän *1 momentin* mukaan henkilö olisi siviili- tai kauppa-oikeuden alaan kuuluvassa

asiassa, joka ei ole vireillä tuomioistuimessa tai muussa vastaavassa riidanratkaisuelimessä, oikeutettu saamaan oikeusapua todistajan kuulemiseksi. Vastaavasti olisi tällainen henkilö oikeutettu vakuutuksellaan vahvistamaan kirjallisen kertomuksen, ilmoituksen tai todistuksen oikeaksi. Asiallisesti momentti vastaisi pääosin voimassa olevan lain 1 §:ää.

Pykälän *2 momentissa* säädetäisiin siitä, missä todistajaa kultaisiin taikka kertomus, ilmoitus tai todistus vahvistettaisiin oikeaksi vakuutuksella. Momentin mukaan tästä huolehtisi sen paikkakunnan käräjäoikeus, jonka tuomiopiirissä kuultavalla tai, jos kyse ei ole todistajan kuulemisesta, pyynnön esittäneellä henkilöllä on kotipaikka tai asuinpaikka taikka todistelun vastaanottaminen muutoin voi tarkoituksenmukaisesti tapahtua.

Säännösehdotuksen *3 momentin* mukaan todistelu voitaisiin ottaa vastaan ja vakuutus tehdä käyttäen erityistä muotoa tai menettelyä, jos tätä ei voida pitää Suomen lainsäädännön vastaisena.

29 §. *Asiakirjan vahvistaminen.* Pykälän *1 momentissa* säädetäisiin siitä, millä taholla olisi oikeus vahvistaa oikeaksi nimikirjoituksia, kirjallisia todistuksia tai muita asiakirjoja. Säännösehdotuksen mukaan nimikirjoitukset ja asiakirjat voisi oikeaksi vahvistaa joko käräjätuomari tai julkinen notaari.

Lain 28 §:ssä säädetäisiin todistajan kuulemisesta ja valan tai vakuutuksen antamisesta. Oikeuden valvominen vieraassa valtiossa ei kuitenkaan aina edellytä valan vannomista tai todistajan kuulemistä. Riittävää voi olla, että viranomaisen vahvistaa oikeaksi asiakirjassa olevan nimikirjoituksen, todistuksen tai muun vastaavanlaisen asiakirjan. Nimikirjoituksia ja asiakirjoja oikeaksi todistavat jo nykyisinkin julkiset notaarit.

Pyynnöstä asiakirjan voisi kuitenkin todistaa oikeaksi myös käräjätuomari. Näin olisi tarkoituksenmukaista toimia tilanteessa, jossa on esimerkiksi tarpeen sekä vahvistaa valalla tai vakuutuksella kertomus oikeaksi että saada viranomaisen vahvistus asiakirjan oikeellisuudesta. Todistelun vastaanottamista pyytävän henkilön ei tällöin olisi tarpeen pyytää toimenpiteitä eri viranomaisilta.

Pykälän *2 momentissa* säädetäisiin julkisen notaarin toimivallasta vahvistaa annetuk-

si määrämuotoinen tai muu kirjallinen kertomus, selvitys tai ilmoitus.

Säännöksessä ei olisi kysymys kertomuksen tai asiakirjan oikeaksi todistamisesta, tai todistelun vastaanottamisesta, vaan sen vahvistamisesta, että julkisen notaarin asiakas on ilmaissut jonkin asian ja sen todenperäisyyden annetuksi vahvistetussa asiakirjassa. Julkinen notaari ei siten todistaisi asiakirjan sisällön pitävän paikkaansa, vaan ainoastaan vahvistaisi, että hänelle on annettu säännöksessä tarkoitettu kertomus, selvitys tai ilmoitus.

Common Law –valtioissa voi muun muassa viranomaiskäsitteilyä varten olla välttämättöntä saada asiakirja, esimerkiksi sopimus tai valtakirja, vahvistetuksi tietyin muodollisuuksin. Edellytetyt vahvistamislauseimat ovat usein ennalta annetut eli määrämuotoiset. Vaikka lausemien sanamuodot saattavat vaihdella, yhteistä niille on kuitenkin se, että henkilö allekirjoituksellaan muodollisesti vahvistaa asiakirjan sisällön.

Koska annetuksi vahvistamisessa kysymys ei olisi todistelun vastaanottamisesta tai asiakirjan sisällön oikeaksi vahvistamisesta, kertomuksia, selityksiä ja ilmoituksia vahvistaisi annetuksi ehdotuksen mukaan vain julkinen notaari. Tämä selkeyttäisi tuomioistuinten ja maistraattien välistä tehtävänjakoa asiakirjojen vahvistamisessa ja todistelun vastaanottamisessa. Jos esimerkiksi kirjallisen kertomuksen antanut henkilö haluaa suullisesti valallaan tai vakuutuksella vahvistaa kertomuksensa oikeaksi siten, että viranomainen ottaa valan tai vakuutuksen vastaan, olisi hänen annettava tällainen vala tai vakuutus tuomioistuimessa lain 28 §:ssä säädetyllä tavalla.

Julkisen notaarin tehtävistä säädetään julkisesta notaarista annetun lain (420/2014) 2 §:ssä.

8 luku **Tuomion tunnustaminen ja täytäntöönpano**

30 §. *Ulkomaisen tuomion tunnustaminen ja täytäntöönpano.* Pykälässä säädettäisiin vieraassa valtiossa annetun tuomion tunnustamisesta ja täytäntöönpanosta. Tuomioiden tunnustaminen ja täytäntöönpano ei varsinaisesti kuulu viranomaisten välisen oikeusavun piiriin. Tuomioiden vastavuoroinen tunnus-

taminen ja täytäntöönpano on kuitenkin keskeinen osa valtioiden välisestä yhteistyöstä siviilioikeudellisissa asioissa. Lisäksi eräät kansainväliseen oikeusapuun liittyvät kysymyksistä, esimerkiksi kiello vaatia ulkomaiselta kantajalta vakuuden asettamista mahdollisten oikeudenkäyntikulujen varalta, liittyy suoraan oikeudenkäyntikuluja koskevan päätöksen täytäntöönpanokelpoisuuteen. Tämän vuoksi on pidettävä perusteltuna, että tunnustamisesta ja täytäntöönpanosta säädetään kansainvälistä oikeusapua riita-asioissa koskevassa laissa.

Pykälän *1 momentin* mukaan vieraan valtion tuomioistuimen siviili- tai kauppaoikeudellisessa asiassa antama tuomio tai päätös tunnustettaisiin ja pantaisiin täytäntöön Suomessa, jos siitä on erikseen sovittu tai lailla säädetty.

Säännöksessä todettaisiin siten selkeästi, että tuomion tunnustaminen edellyttää, että siitä on säädetty tai määrätty laissa tai kansainvälisessä sitoumuksessa. Jos tällaista velvoitetta ei ole, vieraassa valtiossa annettua tuomiota ei tunnusteta eikä panna täytäntöön Suomessa.

Asian kirjoittaminen auki lakiin on tärkeää, koska lainkäyttäjällä ja erityisesti vieraassa valtiossa vireillä olevan oikeudenkäynnin asianosaisella on intressi tietää, onko tällaisen oikeudenkäynnin johdosta annettu tuomio täytäntöönpanokelpoinen Suomessa.

Todettakoon kuitenkin, että vaikka vieraassa valtiossa annettu tuomio ei saa positiivista eikä negatiivista oikeusvoimaa Suomessa, sen vaikutus ei ole mitätön. Vaikka oikeudenkäynti on täytäntöönpanoperusteen saamiseksi käytävä uudelleen Suomessa, on vieraassa valtiossa samassa asiassa samojen asianosaisten välillä annetulla tuomiolla yleensä merkittävää painoarvoa näyttöä arvioitaessa.

Pykälän *2 momentissa* todettaisiin, että lain säännöksiä sovelletaan soveltuvin osin tuomion tai päätöksen tunnustamiseen ja täytäntöönpanoon.

Kuten edellä on todettu, vieraassa valtiossa annettuja tuomioita ei tunnusteta eikä panna täytäntöön, ellei siitä ole erikseen sovittu tai säädetty. Tehtäessä valtioiden välisiä sopimuksia tuomioiden tunnustamisesta tai laadittaessa asiasta kansallista tai ylikansallista lainsäädäntöä, sovitaan lähtökohtaisesti myös

tunnustamisessa ja täytäntöönpanossa noudatettavasta menettelystä. Näin ollen tarvetta yleislain tason sääntelylle ei yleensä ole. Kaikista menettelyssä esiin tulevista seikoista ei kuitenkaan ole aina sovittu tai säädetty, jolloin menettelyyn sovelletaan täydentävästi kansallista lainsäädäntöä.

31 §. Menettely. Pykälässä säädettäisiin ulkomaisen tuomioin tunnustamisessa ja täytäntöönpanossa sovellettavasta menettelystä. Käytännössä säännökset täydentäisivät tuomioiden tunnustamista ja täytäntöönpanoa koskevissa sopimuksissa, ylikansallisessa lainsäädännössä tai muussa laissa olevia menettelysääntöjä.

Pykälän *1 momentin* mukaan vieraassa valtiossa annetun tuomion täytäntöönpanokelpoiseksi vahvistamista pyydetäisiin käräjäoikeudelta. Käräjäoikeuksien keskinäinen toimivalta määräytyisi oikeudenkäymiskaaren 10 luvun säännösten mukaan.

Tuomioistuimelle osoitettu hakemus tuomion täytäntöönpanokelpoiseksi vahvistamisesta käsitellään hakemusasioiden käsittelyä säädettyssä menettelyssä (oikeudenkäymiskaaren 8 luku). Esimerkiksi Haagin vuoden 2005 oikeuspaikkasopimuksia koskevan yleissopimuksen soveltamisalaan kuuluvien tuomioiden tunnustamisessa ja täytäntöönpanokelpoiseksi vahvistamisessa sovellettaisiin sopimuksen tultua Suomessa voimaan oikeudenkäymiskaaren 8 luvussa säädettyä menettelyä. Jos on erikseen sovittu tai muulla säädetty noudatettavaksi oikeudenkäymiskaaren 8 luvusta poikkeavaa menettelyä, noudatetaan sitä. Esimerkiksi Bryssel I asetuksen (EY) N:o 44/2001 perusteella tehty eksekvatuurihakemus tutkitaan käräjäoikeudessa vastapuolta kuulematta.

Pykälän *2 momentissa* säädettäisiin tuomion täytäntöönpanokelpoiseksi vahvistavan päätöksen tiedoksiannosta hakijan vastapuolelle.

Kun päätös annetaan vastapuolta kuulematta, päätöksen antaminen vastapuolelle tiedoksi ja hänen oikeutensa hakea päätökseen muutosta korostuu. Esimerkiksi Bryssel I asetuksen (EY) N:o 44/2001 42 artiklan 2 kohdassa säädetään, että tuomion täytäntöönpanokelpoiseksi julistamista koskevan hakemuksen johdosta tehty päätös on annettava hakijan vastapuolelle tiedoksi. Asetus ei

kuitenkaan sisällä säännöksiä siitä, miten tiedoksianto tulisi toteuttaa. Päätös annetaan näin ollen tiedoksi siten kuin kansallisessa laissa säädetään. Suomen laissa ei kuitenkaan ole yleisiä säännöksiä yksipuolisessa menettelyssä annetun päätöksen tiedoksiannosta. Kun laissa ei ole säädetty siitä, vastaako täytäntöönpanon hakija vai tuomioistuin päätöksen tiedoksiannosta, käytäntö on vaihdellut käräjäoikeuksien kesken. Tilanteen selvittämiseksi ehdotetaan, että asiaa koskeva säännös sisällytetään nyt säädettävään lakiin.

Jos tuomioistuin ratkaisee asian vastapuolta lainkaan kuulematta, annettu päätös on käytännössä rinnastettavissa haasteeseen, koska vastapuolella ei ole ollut edes mahdollisuutta toimia hakemuksen johdosta. Tästä johtuen voidaan katsoa perustelluksi, että käräjäoikeus huolehtii tällaisen päätöksen tiedoksiannosta samalla tavalla kuin haasteen tiedoksiannosta.

Jos päätös tuomion täytäntöönpanokelpoiseksi vahvistamisesta on kuitenkin tehty siten, että vastapuolta on menettelyn aikana kuultu ja/tai hänelle on annettu tieto päätöksen antamisesta siten kuin oikeudenkäymiskaaren 8 luvun 11 §:ssä säädetään, tuomioistuimen ei tarvitsisi erikseen antaa päätöstä tiedoksi.

Kun vieraassa valtiossa annettu tuomio olisi hakemuksesta vahvistettu Suomessa täytäntöönpanokelpoiseksi vastapuolta kuulematta ilman, että päätöksen antamisesta on ilmoitettu hakijan vastapuolelle oikeudenkäymiskaaren 8 luvun 11 §:n mukaisesti, päätös olisi *2 momentin* mukaan annettava hänelle tiedoksi. Päätöksen tiedoksiannosta huolehtisi käräjäoikeus siten kuin oikeudenkäymiskaaren 11 luvussa säädetään haasteen tiedoksiannosta.

32 §. Muutoksenhaku. Pykälässä säädettäisiin muutoksenhausta eksekvatuuri päätökseen. Tällaiseen päätökseen saisi säännöksen mukaan hakea muutosta siten kuin muutoksenhausta asianomaisen tuomioistuimen tuomioon säädetään. Tästä seuraisi, että muutoksenhakuun sovelletaan oikeudenkäymiskaaren muutoksenhakua koskevia säännöksiä, jollei toisin ole sovittu tai laissa säädetty. Tämä tarkoittaisi käytännössä sitä, että käräjäoikeuden päätökseen olisi puhevallan menettämisen uhalla ilmoitettava tyytymättö-

myyttä viimeistään seitsemäntenä päivänä siitä päivästä, jona käräjäoikeuden ratkaisu annettiin tai julistettiin.

Säännöstä sovellettaisiin myös päätöksiin, jotka annetaan vastapuolta kuulematta. Tällaisessa tilanteessa päätös katsottaisiin kuitenkin muutoksenhakua koskevia säännöksiä sovellettaessa vastapuolen osalta annetuksi vasta sinä päivänä, jolloin päätös on annettu hänelle tiedoksi siten kuin lain 31 §:ssä säädetään.

Näin varmistettaisiin velvoitetun tosiasiallinen muutoksenhakuoikeus.

Kuten laki kokonaisuudessaankin, olisi muutoksenhakua koskeva sääntely toissijaista. Jos muutoksenhakumenettelystä on säädetty kansainvälisessä sopimuksessa tai Euroopan unionin lainsäädännössä, sovelletaan mitä sopimuksissa määrätään tai muussa lainsäädännössä säädetään.

Esimerkiksi Haagin vuoden 2005 oikeuspaikkasopimuksia koskevassa yleissopimuksessa ei ole määräyksiä muutoksenhausta. Tällöin sovellettaisiin tämän lain säännöksiä.

33 §. Oikeudenkäyntikuluja koskevan päätöksen täytäntöönpano. Yhteistoimintalain 3 luvussa säädetään ulkomaan tuomioistuimen päätösten täytäntöönpanosta eräissä tapauksissa. Luvun säännökset tulevat sovellettaviksi ainoastaan, jos kysymys on ulkomaan tuomioistuimen antamasta päätöksestä velvoittaa kantaja tai väliintullut asianosainen maksamaan oikeudenkäyntikuluja ja tällöinkin vain, jos täytäntöönpanovelvoite perustuu sopimukseen tai vastavuoroisuusjärjestelyyn. Luvussa säädetään päätöksen täytäntöönpanokelpoiseksi vahvistamisessa noudatettavasta menettelystä, toimivaltaisesta tuomioistuimesta, tiedoksiannosta ja muutoksenhausta. Kuten todettu, luvun säännösten soveltamisala on varsin suppea.

Yhteistoimintalain 3 luvun täytäntöönpanoa koskevat säännökset liittyvät Haagin vuoden 1954 ja 1980 yleissopimusten säännöksiin vapautuksesta asettaa vakuus mahdollisten oikeudenkäyntikulujen varalta. Vakuudenasettamisvapautus tarkoittaa, että kantajaan tai väliintulleeseen asianosaiseen ei voi kohdistaa velvoitetta asettaa vakuus mahdollisen oikeudenkäyntikulukorvausveloitteen varalta. Vapautus velvollisuudesta asettaa vakuus edellyttää kuitenkin, että oi-

keudenkäyntikuluja koskeva päätös voidaan panna täytäntöön nopeasti ja vaivatta valtiossa, jossa kantajalla on täytäntöönpanokelpoisia varoja, siis yleensä siinä valtiossa missä kantajalla on koti- tai asuinpaikka.

Kun Suomessa ei tunnusteta eikä panna täytäntöön vieraassa valtiossa annettuja tuomioita ilman sitä koskevaa sopimusta tai säädöstä, on oikeudenkäyntikuluja koskevan tuomion täytäntöönpanosta säädetty erikseen.

Voimassa olevat säännökset perustuvat ja osin vastaavat sekä Haagin vuoden 1954 ja erityisesti vuoden 1980 sopimuksen määräyksiä, vaikka säännöksissä ei sanottuihin sopimuksiin nimenomaisesti viitata.

Eräs lainsäädännön uudistamisen tavoite on selkeyttää voimassa olevaa lainsäädäntöä. Suomi on saattaessaan voimaan Haagin edellä viitatuksi yleissopimukset sitoutunut panemaan täytäntöön muussa sopimusvaltiossa tehty oikeudenkäyntikuluja koskevat ratkaisut, siten kuin siitä on sopimuksissa määrätty. Siltä osin kuin lainkohdat liittyvät selkeästi tiettyyn sopimusjärjestelyyn, on perusteltua kirjoittaa tämä auki lakitekstiin. Näin on erityisesti silloin, kun kysymys on hyvin spesifisestä asiasta. Siksi ehdotetaan nyt, että 33 pykälän *1 momentissa* selkeästi todettaisiin, että Haagin vuoden 1954 ja 1980 tehtyjen sopimusten sopimusvaltioiden tuomioistuinten kantajaa tai väliintullutta asianosaista vastaan annetut oikeudenkäyntikuluja koskevat päätökset olisivat täällä täytäntöönpanokelpoisia sanotun lainkohdan mukaan.

Pykälän 2, 3 ja 4 momentin säännökset vastaisivat sisällöltään yhteistoimintalain 17 §:ää.

Pykälän *2 momentin* mukaan päätöksen vahvistamista täytäntöönpanokelpoiseksi pyydetään käräjäoikeudelta, jollei vieraan valtion kanssa ole toisin sovittu.

Päätöksen täytäntöönpanoa koskevaan hakemukseen olisi *3 momentin* mukaan liitettävä oikeaksi todistettu jäljennös päätöksen niistä osista, joista käy ilmi asian laatu, asianosaisten nimi ja asema oikeudenkäynnissä sekä oikeudenkäyntikulujen suoritusvelvollisuus. Lisäksi hakemukseen olisi liitettävä todistus siitä, että päätös on lainvoimainen ja täytäntöönpanokelpoinen siinä valtiossa, jossa se on annettu.

Pykälän 4 momentissa todettaisiin, että mikäli päätös on laadittu muulla kielellä kuin suomeksi tai ruotsiksi, olisi hakemukseen liitettävä myös oikeaksi todistettu käännös siitä jommallekummalle näistä kielistä, jollei kärjäoikeus myönnä tästä poikkeusta.

34 §. *Oikeudenkäyntikuluja koskevan päätöksen vahvistaminen täytäntöönpanokelpoiseksi.* Pykälään ehdotetaan sisällytettäväksi tarpeellisilta osin yhteistoimintalain 18 §:n säännökset. Pykälän 1 momentti vastaisi yhteistoimintalain 18 §:n 1 momenttia. Lainkohdan mukaan kärjäoikeuden olisi ratkaistava 33 §:ssä tarkoitettu asia asianosaisia kuulematta. Ratkaisu tehtäisiin näin ollen hakemuksen perusteella kirjallisessa menettelyssä. Jos hakemus olisi laadittu laissa säädettyllä tavalla, kärjäoikeuden olisi vahvistettava päätös täytäntöönpanokelpoiseksi. Vahvistuksen myötä oikeudenkäyntikuluja koskeva ulkomainen päätös pantaisiin täytäntöön niin kuin Suomen tuomioistuimen lainvoiman saanut tuomio, jollei ylempi viranomaisen toisin määräisi.

Pykälän 2 momentti vastaisi yhteistoimintalain 18 §:n 2 momenttia. Säännöksen mukaan kärjäoikeuden tulee asianosaisen pyynnöstä myös vahvistaa täytäntöön pantavan päätöksen kääntämisestä ja käännöksen oikeaksi todistamisesta aiheutuneiden kustannusten määrä sekä määrätä kustannukset perittäviksi ulosottoihin samalla tavoin kuin 1 momentissa säädetään oikeudenkäyntikuluista.

Pykälän 3 momentin mukaan asian käsittelystä tai asiassa annettavasta toimituskirjasta ei perittäisi maksua. Säännös vastaisi voimassa olevan lain 18 §:n 3 momenttia.

Pykälän 4 momentissa säädettäisiin toimivaltaisesta kärjäoikeudesta ja tuomioistuimen käsittelystä noudatettavasta menettelystä. Lainkohta olisi yhteistoimintalain 18 §:n 4 momenttia yleisempi. Tämä johtuu siitä, että ehdotetun lain 31 §:ään sisällytettäisiin yleisesti sovellettavat säännökset siitä, miten päätös, joka on annettu vastapuolta kuulematta, tulee antaa tiedoksi sekä muutoksenhausta tällaiseen päätökseen. Näin ollen viittaus sanottuun lainkohtaan olisi tässä yhteydessä riittävä.

35 §. *Todistus Suomessa annetun ratkaisun täytäntöönpanokelpoisuudesta.* Haettaessa Suomessa annetun tuomion tai päätöksen

taikka tehdyn sovinnon täytäntöönpanoa ulkomailla, edellytetään eräissä tilanteissa, että täytäntöönpanoa pyytävä taho esittää todistuksen ratkaisun tai sovinnon täytäntöönpanokelpoisuudesta Suomessa. Yleisesti sovellettavaa säännöstä tällaisen todistuksen antamisesta ei ole.

Asiasta on kuitenkin säädetty erityislaeilla. Esimerkiksi pohjoismaiden kesken tehdyn yksityisoikeudellista vaatimusta koskevien tuomioiden tunnustamista ja täytäntöönpanoa tarkoittavan sopimuksen eräiden määräysten hyväksymisestä ja sopimuksen soveltamisesta annetun lain (881/1977) 2 §:n mukaan jokainen kärjäoikeus on velvollinen pyynnöstä antamaan todistuksen ratkaisun tai sovinnon täytäntöönpanokelpoisuudesta Suomessa taikka, milloin ratkaisu koskee lapsen huoltoa tai luovuttamista huoltajalleen taikka tapamisoikeutta, todistuksen siitä, voiko ratkaisu olla täytäntöönpanon perusteena Suomessa, jos täällä annettu tuomio tai muu ratkaisu taikka täällä tehty sovinto halutaan panna täytäntöön Islannissa, Norjassa, Ruotsissa tai Tanskassa.

Koska edellä selostettu todistus voi olla tarpeellinen muissakin rajat ylittävissä täytäntöönpanotilanteissa, ehdotetaan otettavaksi lakiin säännös täytäntöönpanokelpoisuutta koskevan todistuksen antamisesta.

Ehdotuksen mukaan sen tuomioistuimen tai viranomaisen, joka on antanut tuomion tai muun ratkaisun taikka vahvistanut sovinnon, on pyynnöstä annettava todistus ratkaisun tai sovinnon täytäntöönpanokelpoisuudesta Suomessa, jos tuomio tai muun ratkaisu taikka sovinto halutaan panna vieraassa valtiossa täytäntöön.

Säännöksessä todistuksen olisi velvollinen antamaan se viranomainen, joka on päätöksen tehnyt. Tämä menettely olisi tarkoitukseenmukaisempi kuin esimerkiksi edellä selostettua pohjoismaisen tuomiosopimuksen voimaansaattamislain 2 §:ssä tarkoitettu menettely, jonka mukaan kärjäoikeudet ovat yleisesti velvollisia laatimaan täytäntöönpanokelpoisuustodistuksia kaikista sanotussa lainkohdassa mainituista ratkaisuista.

Ehdotettu säännös olisi sovellettavissa yhtä lailla pohjoismaiseen tuomiolakiin perustavassa kuin muussa rajat ylittävässä täytäntöönpanossa. Näin ollen pohjoismaisen tuo-

miosopimuksen voimaansaattamislain 2 § ehdotetaan tässä yhteydessä kumottavaksi.

9 luku Erinäiset säännökset

36 §. Tarkemmat säännökset. Säännöksen mukaan oikeusapupyynnön liitettävien asiakirjojen kääntämisestä ja asiakirjan tiedoksiannosta perittävistä maksuista ja kustannuksista olisi mahdollista säätää asetuksella.

Esityksen liitteenä on luonnos valtioneuvoston asetukseksi pohjoismaiden keskeisestä oikeusavusta tiedoksiannon toimittamisesta ja todistelussa annetun asetuksen muuttamisesta. Asetuksen käännös- ja kuluvastuita koskevia säännöksiä muutettaisiin vastaamaan sanamuodoltaan ja rakenteeltaan uuden yleisesti sovellettavan kansainvälistä oikeusapua koskevan lain vastaavia säännöksiä. Säännösten sisältöä ei muutettaisi.

37 §. Voimaantulo. Pykälän 1 momentti sisältää tavanomaisen voimaantulosäännöksen.

Koska esityksessä ehdotetaan säädettäväksi kokonaan uusi laki kansainvälisestä oikeusavusta siviili- ja kauppaoikeudellisissa asioissa, ehdotetaan pykälän 2 momentissa nykyisen yhteistoimintalain kumoamista.

Uuteen lakiin sisällytettäisiin eräissä erillislakeissa olevat säännökset. Siitä johtuen ehdotetaan myös näiden erillislakien kumoamista.

Laki todistelusta oikeuden valvomista varten ulkomaalla kumottaisiin ja lain säännökset otettaisiin nykyaikaistettuina, mutta sisältöltään muuttumattomina, uuden lain 7 lukuun.

Keskinäisestä oikeusavusta annettaessa tiedoksi asiakirjoja yksityisoikeudellisissa asioissa annetun asetuksen säännökset siirrettäisiin tarpeellisilta osin uuteen lakiin, minkä vuoksi asetus esitetään kumottavaksi.

Suomen viranomaisten erälle kansainvälisille elimille annettavasta virka-avusta annettussa asetuksessa viitataan edellä mainittuun tiedoksiantoasetukseen. Kun tiedoksiantoasetuksen säännökset ehdotetaan sisällytettäväksi uuteen lakiin, käy erillinen asetus tiedoksiantoasetuksen soveltamisesta annettaessa oikeusapua erälle kansainvälisille elimille tarpeettomaksi. Asetus esitetään sen vuoksi kumottavaksi.

Siitä, miten korvauksia on maksettava asioissa, jotka koskevat virka-avun antamista

ulkomaan oikeusviranomaisille taikka erälle kansainvälisille elimille, ehdotetaan säädettäväksi kattavasti uudessa yleislaissa. Nykyinen asiaa koskeva asetus esitetään tämän vuoksi tarpeettomana kumottavaksi.

Asetus maksuttoman oikeudenkäynnin myöntämisestä eräissä tapauksissa esitetään kumottavaksi. Asetuksen mukaan asiassa, joka koskee elatusapua koskevan päätöksen tunnustamista ja täytäntöönpanoa ulkomailla, tai isyyden vahvistamista taikka elatusavun vahvistamista, hakijalla on oikeus täyteen oikeusapuun vastavuoroisuuden ehdoin, jos hänellä on kotipaikka muualla kuin Suomessa. Suomen keskusviranomaisesta eräissä elatusapua koskevista kansainvälisissä asioissa annetun lain (1076/2010) 4 §:n nojalla edellä tarkoitettu hakija saa asetuksessa luetelluissa asioissa korvauksetta oikeusapua sen estämättä, mitä oikeusavun edellytyksistä on muuten säädetty. Lain soveltaminen ei edellytä vastavuoroisuutta. Koska oikeudesta oikeusapuun asetuksen soveltamisalaan kuuluvissa asioissa näin ollen säädetään muualla laissa, asetus ehdotetaan tarpeettomana kumottavaksi.

Uusi yleislaki kansainvälisestä oikeusavusta siviili- ja kauppaoikeudellisissa asioissa täydentäisi soveltuvin osin erityislakeja, sopimuksia ja EU-lainsäädäntöä. Lain 35 §:ään ehdotetaan otettavaksi säännös todistuksen antamisesta Suomessa annetun ratkaisun täytäntöönpanokelpoisuudesta. Vastaavantyyppinen säännös on Pohjoismaiden kesken tehdyn yksityisoikeudellista vaatimusta koskevien tuomioiden tunnustamista ja täytäntöönpanoa tarkoittavan sopimuksen eräiden määräysten hyväksymisestä ja sopimuksen soveltamisesta annetun lain 2 §:ssä. Tarpeettomien päällekkäisyyksien ja eroavaisuuksien välttämiseksi ehdotetaan, että sanotun lain 2 § kumotaan.

Yhteistoimintalain 20 §:n ja maksuttoman oikeudenkäynnin myöntämisestä eräissä tapauksissa annetun asetuksen nojalla on tehty vastavuoroisuusjärjestelyjä elatusavun kansainvälisestä perinnästä. Tällainen järjestely on voimassa ainakin Suomen ja Amerikan Yhdysvaltojen muiden osavaltioiden kuin Alabaman sekä Suomen ja Kanadan Ontarion provinssin kanssa. Nämä ja mahdolliset muut vastavuoroisuusjärjestelyt jäisivät säännök-

sen 3 momentin mukaan voimaan sellaisina kuin niistä on sovittu.

Pykälän 4 momentin mukaan lakia ei sovellettaisi oikeusapupyyntöihin tai hakemuksiin, jotka on tehty tai otettu vastaan ennen lain voimaantuloa. Säännöksestä seuraisi, että lakia sovellettaisiin sellaiseen Suomesta vieraan valtion viranomaiselle osoitettuun pyyntöön, jonka oikeusapua pyytävä viranomaisen lähettää lain voimaantulon jälkeen. Pyyntöön saapumisella välittävälle viranomaiselle tai vastaavasti ulkomaan valtion vastaanottavalle viranomaiselle, ei olisi lain sovellettavaksi tulemisen kannalta merkitystä. Jos pyyntö oikeusavun saamiseksi on sen sijaan lähetetty oikeusapua tarvitsevalta oikeusviranomaiselta ennen kuin uusi laki on tullut voimaan, sovelletaan pyyntöön mitä tuolloin voimassa olevassa laissa on säädetty.

Vastaavasti lakia sovellettaisiin oikeusapupyntöihin ja muiden kuin viranomaisten tekemiin hakemuksiin, jotka on otettu vastaan joko välittävässä tai pyynnön toimeenpanovassa viranomaisessa lain voimaantulopäivän jälkeen. Merkitystä ei siis olisi sillä, koska Suomeen saapunut oikeusapupyntö tai hakemus on tehty, päivätty tai lähetetty vieraasta valtiosta.

1.2 Laki eräille kansainvälisille elimille Suomessa annettavasta virka-avusta sekä sellaisten elinten toimivallasta annetun lain muuttamisesta

1 §. Säännöksen sisältämä viittaus voimassa olevaan yhteistoimintalakiin korvataan viittauksella uuteen kansainväliseen oikeusapulakiin. Samalla nykyaikaistettaisiin eräiltä osin pykälän kieliasua.

2 §. Säännöksen 2 momentti ehdotetaan tarpeettomana kumottavaksi.

3 §. Säännös ehdotetaan tarpeettomana kumottavaksi. Kulukorvausten perimiseen sovellettaisiin soveltuvien osien kansainvälistä oikeusapua sekä tuomioiden tunnustamisesta ja täytäntöönpanosta siviili- ja kauppaoikeuden alalla koskevan lain säännöksiä.

1.3 Laki Euroopan unionin jäsenyyteen liittyvistä oikeudenhoitoa koskevista säännöksistä annetun lain 2 §:n muuttamisesta

2 §. *Oikeusavun antaminen.* Pykälän 1 momentissa oleva sana alioikeus korvataan käräjäoikeudella. Säännöksen 2 momentin viittaus yhteistoimintalakiin korvataan viittauksella säädettävään kansainvälistä oikeusapua sekä tuomioiden tunnustamisesta ja täytäntöönpanosta siviili- ja kauppaoikeuden alalla koskevaan lakiin.

1.4 Laki oikeusapulain 3 §:n muuttamisesta

3 §. *Oikeusavun taloudelliset edellytykset.* Yhteistoimintalain 19 § ehdotetaan siirrettäväksi asiallisesti muuttamattomana uudeksi oikeusapulain 3 §:n 4 momentiksi.

2 Tarkemmat säännökset

Esityksen liitteenä on luonnos valtioneuvoston asetukseksi pohjoismaiden keskeisestä oikeusavusta tiedoksiannon toimittamisesta ja todistelussa annetun valtioneuvoston asetuksen 6 ja 7 §:n muuttamisesta.

Voimassa olevan asetuksen 6 §:n 2 momentin mukaan tiedoksiantopyynnön johdosta laadittuun asiakirjaan, joka on kirjoitettu muulla kuin norjan-, ruotsin- tai tanskankielellä, on liitettävä oikeaksi todistettu käännös jollekin näistä kielistä. Käsitteellä asiakirja viitataan käytännössä tiedoksiantotodistukseen. Säännöksen ymmärrettävyyden lisäämiseksi todistus mainittaisiin nimenomaisesti lainkohdassa.

Asetuksen 7 §:ää yksinkertaistettaisiin. Voimassa olevassa pykälässä säädetään yksityisen asianosaisen velvollisuudesta suorittaa lunastus- ja toimituspalkkioita sekä pyynnön lähettämistä ja asiakirjojen kääntämisestä aiheutuvia välittömiä kustannuksia silloin, kun oikeusapupyntö esitetään hänen hakemuksesta tai ilmoituksesta.

Säännöstä ehdotetaan muutettavaksi siten, että sen 1 momentissa säädettäisiin asiakirjojen käännösvastuun jakautumisesta tuomioistuimen ja oikeusapupyynnön esittämistä pyytäneen henkilön välillä. Momentin mukaan

oikeusapua pyytänyt viranomainen vastaisi itse tuottamiensa asiakirjojen kääntämisestä. Vastaavasti muiden oikeusapupyyntöön liitettävien asiakirjojen kääntämisestä vastaisi asianosainen tai, jos kysymys on asiakirjan tiedoksiannosta, muu tiedoksiantoa pyytänyt henkilö.

Säännöksessä ei enää säädettäisi tiedoksiantoa pyytäneeltä henkilöltä perittävistä maksuista ja kustannuksista. Tältä osin viitattaisiin pykälän 2 momentissa tuomioistuinten ja eräiden oikeushallintoviranomaisten suo-

ritteista perittävistä maksuista annettuun asetukseen.

3 Voimaantulo

Ehdotetut lait ovat tarkoitetut tulemaan voimaan noin kolmen kuukauden kuluttua siitä, kun ne on hyväksytty ja vahvistettu.

Edellä esitetyn perusteella annetaan Eduskunnan hyväksyttäväksi seuraavat lakiehdotukset:

1.

Laki**kansainvälisestä oikeusavusta sekä tuomioiden tunnustamisesta ja täytäntöönpanosta siviili- ja kauppaoikeuden alalla**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti säädetään:

1 luku

Yleiset säännökset

1 §

Soveltamisala

Tämän lain säännöksiä sovelletaan kansainväliseen oikeusapuun sekä tuomioiden tunnustamiseen ja täytäntöönpanoon siviili- ja kauppaoikeuden alalla.

Tässä laissa tarkoitettuun kansainväliseen oikeusapuun kuuluvat:

1) oikeudenkäyntiasiakirjojen ja muiden asiakirjojen tiedoksianto;

2) todistajien ja asiantuntijoiden sekä asiansaisten kuuleminen, asiantuntijalausuntojen hankkiminen, katselmusten toimittaminen, asiakirjojen ja esinetodisteiden hankkiminen sekä muiden todisteiden ja selvitysten vastaanottaminen ja toimittaminen siviili- ja kauppaoikeudellisen asian käsittelyä varten;

3) muu siviili- ja kauppaoikeudellisen asian käsittelyä varten tarvittava oikeusapu.

Tätä lakia sovelletaan, jollei muusta laista, Euroopan unionin lainsäädännöstä tai Suomea sitovasta kansainvälisestä sopimuksesta muuta johdu.

2 §

Keskusviranomainen

Tämän lain soveltamisalaan kuuluvista tehtävistä huolehtivana keskusviranomaisena toimii oikeusministeriö.

Keskusviranomaisena oikeusministeriön tehtävänä on:

1) ottaa tarvittaessa vastaan vieraan valtion viranomaisen lähettämät oikeusapupyynnöt;

2) huolehtia itse tai toimivaltaisten Suomen viranomaisten välityksellä vieraan valtion viranomaisten lähettämien oikeusapupyyntöjen täyttämisestä;

3) lähettää tarvittaessa Suomen toimivaltaisten viranomaisten oikeusapupyynnöt vieraan valtion viranomaisille;

4) huolehtia asiakirjojen kääntämisestä siten kuin tässä laissa säädetään;

5) huolehtia muista keskusviranomaiselle kuuluvista tehtävistä.

3 §

Suomen viranomaiselle tehty oikeusapupyynnö

Vieraan valtion viranomaisen pyyntö oikeusavun antamisesta tehdään suoraan sille viranomaiselle, jonka toimivaltaan pyynnön täyttäminen kuuluu. Pyyntö voidaan myös lähettää oikeusministeriölle.

Jos oikeusapupyynnö on lähetetty oikeusministeriölle, ministeriön tulee viipymättä toimittaa pyyntö sille viranomaiselle, jonka toimivaltaan pyynnön täyttäminen kuuluu.

Jos oikeusapupyynnö saapuu muulle kuin 1 tai 2 momentissa mainitulle viranomaiselle, pyyntö on lähetettävä edelleen sille viranomaiselle, jonka toimivaltaan pyynnön täyttäminen kuuluu.

4 §

Oikeusapupyynnön vieraan valtion viranomaiselle

Oikeusapupyynnön vieraalle valtiolle voi tehdä tuomioistuin, oikeusministeriö tai muu toimivaltainen oikeusviranomainen.

Oikeusapupyynnön lähetetään vieraalle valtiolle noudattaen vieraan valtion edellyttämää järjestystä sekä ottaen huomioon, mitä Suomen ja vieraan valtion välillä mahdollisesti voimassa olevassa sopimuksessa määrätään. Jollei Suomen ja vieraan valtion välillä ole oikeusapupyynnön tekemistä koskevaa sopimusta, pyyntö lähetetään vieraalle valtiolle ulkoasiainministeriön välityksellä.

2 luku

Oikeusavun antaminen

5 §

Oikeusapupyynnön muoto ja sisältö

Vieraan valtion viranomaisen Suomen viranomaiselle osoittama oikeusapupyynnön tehdään kirjallisesti. Pyyntö voidaan lähettää myös sähköisenä viestinä. Jos pyynnön tai siihen liittyvän asiakirjan oikeaperäisyydestä tai sisällöstä syntyy epäilystä, voi oikeusministeriö tai viranomainen, jonka toimivaltaan pyynnön täyttäminen kuuluu, edellyttää, että pyyntö vahvistetaan tarvittavilta osilta kirjallisesti. Jos oikeusapupyynnön koskee asiakirjan tiedoksi antamista, pyyntö on tehtävä kirjallisesti ja siihen on liitettävä tiedoksi annettava asiakirja. Oikeusapupyynnön ja siihen liittyviä asiakirjoja ei tarvitse laillistaa, ellei siihen ole erityistä syytä.

Oikeusapupyynnön tulee sisältää seuraavat tiedot:

- 1) pyynnön tehnyt viranomainen ja viranomainen, jota pyydetään suorittamaan toimenpide;
- 2) asianosaisten ja tarvittaessa heidän edustajiensa nimet ja yhteystiedot;
- 3) oikeudenkäynnin laatu ja kohde sekä lyhyt selostus asiasta tai, jos pyyntö koskee asiakirjan tiedoksiantoa, asiakirjan laatu;
- 4) pyynnön sisältö ja perusteet.

Jos pyyntö koskee todisteiden vastaanottamista, oikeusapupyynnön tulee sisältää myös 21 §:ssä tarkoitetut tiedot.

Oikeusapupyynnön voidaan täyttää, vaikka pyyntö ei täytä 2 tai 3 momentissa säädettyjä vaatimuksia, jos puutteellisuudet ovat sen laatuksia, että ne eivät estä pyynnön toimeenpanoa.

6 §

Oikeusapupyynnön kieli

Suomelle osoitettu oikeusapupyynnön on tehtävä suomen, ruotsin tai englannin kielellä taikka siihen on pyynnöstä liitettävä käännös jollekin näistä kielistä. Pyyntöön liittyvien asiakirjojen tulee samoin olla joko suomen, ruotsin tai englannin kielellä taikka niihin on liitettävä käännökset jollekin näistä kielistä, jollei tässä laissa jäljempänä toisin säädetä.

Jos oikeusapupyynnön tai sen liitteet on laadittu muulla kuin 1 momentissa tarkoitetulla kielellä, viranomainen, jonka toimivaltaan pyynnön täyttäminen kuuluu, voi harkintansa mukaan täyttää pyynnön, jollei pyynnön täyttämiseksi tämän lain mukaan muuten ole esitettyä.

7 §

Oikeusapupyynnön täyttäminen

Oikeusapupyynnön täyttämisessä noudetaan Suomen lain mukaista menettelyä, jollei jäljempänä toisin säädetä. Pyyntö on täytettävä viipymättä ja pyynnön toimeenpanossa on mikäli mahdollista noudatettava pyynnössä esitettyjä tai siitä muuten ilmeneviä määräaikoja.

Jos oikeusapupyynnön tai siihen liitetyt asiakirjat ovat niin puutteelliset, että pyyntöä ei voida täyttää, pyynnön esittänyttä vieraan valtion viranomaista on viipymättä pyydettyä täydentämään pyyntöä taikka antamaan asiassa lisäselvityksiä.

Jos oikeusapupyynnön ei voida täyttää tai jos pyynnön täyttäminen viivästyy, tästä on viipymättä ilmoitettava pyynnön esittäneen vieraan valtion viranomaiselle sekä samalla mainittava pyynnön täyttämättä jättämisen peruste tai viivästyksen syyt.

8 §

Oikeusapupyynnössä esitetyn erityisen menettelyn noudattaminen

Oikeusapupyyntöä täytettäessä voidaan noudattaa pyynnössä esitettyä erityistä muotoa tai menettelyä, jos tätä ei voida pitää Suomen lainsäädännön vastaisena.

Jos pyyntöä ei voida täyttää noudattaen pyynnössä esitettyä menettelyä, on tästä viipymättä ilmoitettava pyynnön esittäneen vieraan valtion viranomaiselle sekä samalla tiedusteltava, onko pyyntö tästä huolimatta toimeenpantava.

9 §

Pakkokeinojen käytön rajoitukset

Jos oikeusapupyyntö sisältää kutsun saapua kuultavaksi vieraan valtion viranomaiseen, Suomen viranomainen ei saa velvoittaa kuultavaksi kutsuttua noudattamaan kutsua eikä käyttää kuultavaksi kutsuttua vastaan pakkokeinoja kutsun noudattamatta jättämisen johdosta.

Todistajan ja asianomistajan velvollisuudesta noudattaa toisen pohjoismaan tuomioistuimen kutsua saapua kuultavaksi säädetään velvollisuudesta saapua toisen pohjoismaan tuomioistuimeen eräissä tapauksissa annetussa laissa (349/1975).

10 §

Ehdottomat kieltäytymisperusteet

Oikeusapua ei anneta, jos oikeusavun antaminen saattaisi loukata Suomen täysivaltaisuutta taikka vaarantaa Suomen turvallisuutta tai muita olennaisia etuja. Oikeusapua ei myöskään anneta, jos oikeusavun antaminen olisi Suomen oikeusjärjestyksen perusperiaatteiden vastaista.

11 §

Oikeusavun epäämisestä päättäminen

Oikeusavun epäämisestä päättää se viranomainen, jonka toimivaltaan pyynnön täyttäminen kuuluu. Jos oikeusapupyyntö on lähetetty keskusviranomaisena toimivalle oikeusministeriölle, oikeusministeriö voi toimittamatta pyyntöä viranomaiselle, jonka toimivaltaan pyynnön täyttäminen kuuluu, päättää, että oikeusapua ei anneta, jos on ilmeistä, että oikeusapua ei voida asiassa antaa.

Päätökseen, jolla vieraan valtion viranomaisen esittämä oikeusapupyyntö on evätty, ei saa hakea muutosta.

12 §

Oikeusavun antamisesta aiheutuvat kustannukset

Vieraan valtion viranomaisen pyynnöstä annetusta oikeusavusta aiheutuvista kustannuksista ei peritä korvausta pyynnön esittäneeltä vieraalta valtiolta, ellei jäljempänä tässä laissa toisin säädetä.

3 luku

Oikeusavun antaminen asiakirjan tiedoksiannossa

13 §

Tiedoksiantopyyntö

Vieraan valtion viranomaisen pyyntö tiedoksiannon toimittamisesta voidaan lähettää oikeusministeriölle tai toimittaa suoraan sille käräjäoikeudelle, jonka toimivaltaan tiedoksiannosta huolehtiminen kuuluu.

14 §

Toimivaltaiset viranomaiset

Asiakirjan tiedoksiannosta huolehtii sen paikkakunnan käräjäoikeus, jonka tuomiopiirissä tiedoksiannon vastaanottajalla on kotipaikka tai joka muutoin voi tarkoituksenmu-

kaisesti huolehtia tiedoksiannosta. Jos pyyntö on toimitettu tuomioistuimelle, jonka tehtäviin tiedoksiannon toimittaminen ei kuulu, tuomioistuimen on viipymättä lähetettävä pyyntö ja siihen liittyvät asiakirjat toimivaltaiselle käräjäoikeudelle, jollei pyynnön vastaanottanut tuomioistuin katso itse voivansa huolehtia tiedoksiannosta.

15 §

Tiedoksianto

Tiedoksianto toimitetaan noudattaen sitä menettelyä, jota Suomen lain mukaan on vastaavan asiakirjan tiedoksiannossa noudatettava, taikka noudattaen pyynnössä esitettyä erityistä menettelyä, jos tätä ei voida pitää Suomen lainsäädännön vastaisena. Asiakirjaa ei kuitenkaan saa antaa tiedoksi kuuluttamalla tai muulla vastaavalla tavalla.

Asiakirjan tiedoksianto toimitetaan 1 momentin mukaisesti, jos tiedoksi annettava asiakirja on suomen tai ruotsin kielellä taikka jos tiedoksi annettavaan asiakirjaan on liitetty käännös jommallekummalle näistä kielistä. Asiakirja voidaan tämän estämättä kuitenkin antaa tiedoksi, jos se, jolle asiakirja on annettava tiedoksi, suostuu ottamaan sen vastaan tai hallitsee sitä kieltä, jolla asiakirja tai sen käännös on laadittu.

16 §

Ilmoitus tiedoksiannon toimittamatta jättämisestä

Jos tiedoksiantoa ei voida toimittaa sen johdosta, että vastaanottajan olinpaikka on tuntematon tai vastaanottaja ei ole Suomessa taikka muusta syystä, tästä on viipymättä ilmoitettava pyynnön esittäneelle vieraan valtion viranomaiselle ja samalla mainittava ne syyt, joiden vuoksi tiedoksiantoa ei ole voitu toimittaa.

17 §

Konsuliviranomaisen toimittama tiedoksianto

Tiedoksiannon Suomessa voi edellä sanotun lisäksi pakkokeinoja käyttämättä toimittaa myös vieraan valtion konsuliviranomainen tai konsuliviranomaisen tehtävistä huolehtiva diplomaattinen edustaja.

4 luku

Oikeusapupyyntö asiakirjan tiedoksi antamiseksi

18 §

Suomen viranomaisen vieraan valtion viranomaiselle osoittama tiedoksiantopyyntö

Jos oikeudenkäyntiasiakirja on annettava tiedoksi ulkomailla, tuomioistuin tekee tiedoksiantoa koskevan pyynnön ulkomaan viranomaiselle. Muun asiakirjan tiedoksiantoa koskevan pyynnön tekee vaadittaessa käräjäoikeus.

19 §

Tiedoksiantopyynnön muoto ja sisältö

Tiedoksiantoa koskeva oikeusapupyyntö on laadittava sen viranomaisen hyväksymällä kielellä, jolta oikeusapua pyydetään. Tiedoksiantoa koskevaan pyyntöön on liitettävä tiedoksiannettavat asiakirjat. Pyyntöä on käytävä ilmi asiakirjan antanut viranomainen, tarpeelliset tiedot asianosaisista, vastaanottajan osoite, tiedoksiannettavan asiakirjan laatu sekä mitä erityistä menettelyä tiedoksiannossa mahdollisesti halutaan noudatettavaksi.

Pyyntöön liitetyt asiakirjat on tarvittaessa käännettävä pyynnön vastaanottavan valtion hyväksymälle kielelle. Tuomioistuin vastaa itse tuottamiensa asiakirjojen kääntämisestä. Muiden asiakirjojen kääntämisestä vastaa asianosainen itse.

5 luku

Oikeusavun antaminen todisteiden vastaanottamisessa

20 §

Todisteiden vastaanottaminen ja asianosaisten kuuleminen tuomioistuimessa

Jos vieraan valtion viranomaisen tekemä oikeusapupyynnö koskee todistajan tai asiantuntijan kuulemistä, asiakirjojen esittämistä, katselmuksen toimeenpanoa tai muiden todisteiden hankkimista taikka asianosaisten kuulemistä ja pyydetty toimenpide kuuluu tuomioistuimen toimivaltaan, kuulemisesta ja todisteiden vastaanottamisesta huolehtii kärjäoikeus. Todisteiden vastaanottaminen edellyttää, että asiaa koskeva oikeudenkäynti on vireillä pyynnön esittäneen vieraan valtion tuomioistuimessa, välimiesmenettelyssä tai muussa vastaavassa riidanratkaisumenettelyssä.

Todisteiden vastaanottamisesta ja asianosaisten kuulemisesta huolehtii sen paikkakunnan kärjäoikeus, jonka tuomiopiirissä kuultavalla on kotipaikka tai asuinpaikka taikka jossa todisteiden vastaanottaminen tai kuuleminen muuten voi tarkoituksenmukaisesti tapahtua.

21 §

Todisteiden vastaanottamista koskevan oikeusapupyynnön muoto ja sisältö

Todisteiden vastaanottamista koskevan oikeusapupyynnön tulee 5 §:n 2 momentissa tarkoitettujen tietojen lisäksi sisältää seuraavat tiedot:

1) pyydetessä jonkun kuulemistä, hänen nimensä ja osoitteensa, kuultavalle esitettävät kysymykset tai ne seikat, joista häntä on tarkoitettu kuulla, tarvittaessa tieto pyynnön esittäneen viranomaisen valtion lainsäädäntöön sisältyvästä oikeudesta kieltäytyä todistamasta, mahdollinen pyyntö vastaanottaa todistus valan tai vakuutuksen nojalla ja ilmoitus tällöin käytettävästä kaavasta sekä tarvittaessa muut pyynnön esittäneen viranomaisen tarpeellisina pitämät tiedot;

2) pyydetessä muuta todisteiden vastaanottamista, tutkittavat asiakirjat ja muut esineet;

3) pyyntö tietyn menettelyn noudattamisesta todisteiden vastaanottamisessa sekä sitä koskevat tarpeelliset tiedot.

22 §

Läsnäolo ja osallistuminen todisteita vastaanottaessa

Jollei toisin säädetä, pyynnön esittäneen valtion toimivaltaisella viranomaisella, asianosaisten sekä sillä, jota asia muutoin koskee, on oikeus olla läsnä ja esittää kysymyksiä kuultaessa todistajia, asiantuntijoita tai asianosaisia taikka suoritettaessa muuta pyydettyä toimenpidettä.

Pyydetyn toimenpiteen ajasta ja paikasta on ilmoitettava pyynnön esittäneelle vieraan valtion viranomaiselle hyvissä ajoin.

23 §

Oikeus kieltäytyä todistamasta

Sillä, jota kuullaan vieraan valtion viranomaisen tekemän oikeusapupyynnön nojalla todistajana tai asiantuntijana Suomen tuomioistuimessa, on oikeus kieltäytyä todistamasta tai antamasta lausuntoa, jos hänellä on tähän oikeus tai velvollisuus Suomen tai pyynnön esittäneen valtion lain mukaan. Vieraan valtion laki otetaan huomioon, jos oikeus tai velvollisuus kieltäytyä todistamasta on todettu vieraan valtion tekemässä oikeusapupyynnössä tai jos pyynnön tehnyt vieraan valtion viranomaisen tämän vahvistaa Suomen tuomioistuimen pyynnöstä taikka jos kieltäytymisperuste muuten on tuomioistuimen tiedossa.

Sillä, jolla on vieraan valtion viranomaisen tekemän oikeusapupyynnön nojalla velvollisuus esittää tuomioistuimessa asiakirja tai esine, on oikeus kieltäytyä asiakirjan tai esineen esittämisestä, jos hänellä on siihen oikeus tai velvollisuus Suomen tai pyynnön esittäneen valtion lain mukaan.

24 §

Pakkokeinot

Oikeusapuna pyydetyn todisteen vastaanottamiseksi voidaan 23 §:ssä tarkoitettu henkilö pakkokeinoin velvoittaa saapumaan tuomioistuimeen tai täyttämään pyydetty toimi vain, jos pakkokeinoa Suomen lain mukaan saa sellaiseen tarkoitukseen käyttää.

25 §

Kulukorvaukset

Sillä, joka on veloitettu saapumaan vieraan valtion oikeusapupyynnön perusteella tuomioistuimeen, on oikeus pyynnöstä saada valtion varoista kohtuullinen korvaus tarpeellisista matka- ja toimeentulokustannuksista sekä taloudellisesta menetyksestä siten kuin valtion varoista maksettavista todistelukustannuksista annetussa laissa (666/1972) säädetään. Asianosaisten kustannuksia ei korvata valtion varoista.

Edellä 1 momentin nojalla maksetut korvaukset jäävät valtion vahingoksi.

6 luku

Oikeusapupyyntö todisteiden vastaanottamiseksi

26 §

Oikeusapupyynnön tekemisestä päättäminen

Tuomioistuin voi vireillä olevassa siviilitai kauppaoikeudellisessa asiassa asianosaisten pyynnöstä tai viran puolesta päättää oikeusapupyynnön tekemisestä todisteiden vastaanottamiseksi vieraassa valtiossa.

27 §

Todisteiden vastaanottamista koskevan oikeusapupyynnön muoto ja sisältö

Vieraan valtion viranomaiselle osoitetun oikeusapupyynnön tulee sisältää 5 §:n 2 momentissa ja 21 §:ssä tarkoitettut tiedot.

Oikeusapupyyntö on laadittava sen viranomaisen hyväksymällä kielellä, jolta oikeusapua pyydetään. Tuomioistuin vastaa oikeusapupyynnön kääntämisestä ja siitä aiheutuvat kulut jäävät valtion vahingoksi. Jos oikeusapupyynnön kääntämisestä aiheutuu huomattavia kuluja, tuomioistuin voi harkintansa mukaan velvoittaa pyynnön esittämistä pyytäneen asianosaisten korvaamaan nämä kulut valtiolle osittain tai kokonaan.

Jos tuomioistuin katsoo aiheelliseksi liittää pyyntöön asiakirjoja, asiakirjat on käännettävä pyynnön vastaanottavan valtion hyväksymälle kielelle. Pyyntöön liitettävien asiakirjojen kääntämisestä vastaa asianosainen.

7 luku

Oikeusavun antaminen muun kuin viranomaisen pyynnöstä

28 §

Todisteiden vastaanottaminen oikeuden valvomista varten vieraassa valtiossa

Jos tämän lain soveltamisalaan kuuluva asia ei ole vireillä ulkomaan tuomioistuimessa tai vastaavassa riidanratkaisuelimessä, mutta oikeusavun antaminen on tarpeen oikeusapua pyytävän henkilön oikeuden toteennäyttämiseksi ulkomailla, hän saa pyytää todistajaa kuultavaksi taikka vahvistaa vakuutuksellaan oikeaksi kertomuksen, selvityksen, ilmoituksen tai todistuksen.

Todistajan kuulemisesta sekä kertomuksen, selvityksen, ilmoituksen ja todistuksen vahvistamisesta huolehtii sen paikkakunnan käräjäoikeus, jonka tuomiopiirissä kuultavalla tai, jos kyse ei ole todistajan kuulemisesta, pyynnön esittäneellä on kotipaikka tai asuinpaikka taikka jonka tuomiopiirissä todistelun

vastaanottaminen muutoin voi tarkoituksenmukaisesti tapahtua.

Todistelu voidaan pyydetessä ottaa vastaan ja vakuutus tehdä käyttäen erityistä muotoa tai menettelyä, jos tätä ei voida pitää Suomen lainsäädännön vastaisena.

29 §

Asiakirjan vahvistaminen

Kärjäjätuomari tai julkinen notaari vahvistaa oikeaksi 28 §:ssä mainittuun tarkoitukseen tarvittavia nimikirjoituksia, todistuksia ja muita asiakirjoja.

Julkinen notaari voi vahvistaa annetuksi määrämuotoisen tai muun kirjallisen kertomuksen, selvityksen tai ilmoituksen siten kuin julkisesta notaarista annettu lain (420/2014) 2 §:n 2 momentissa säädetään.

8 luku

Tuomion tunnustaminen ja täytäntöönpano

30 §

Ulkomaisen tuomion tunnustaminen ja täytäntöönpano

Vieraan valtion tuomioistuimen siviili- tai kauppaoikeudellisessa asiassa antama tuomio ja päätös tunnustetaan ja pannaan täytäntöön Suomessa, jos siitä on erikseen sovittu tai siitä erikseen säädetään.

Tämän lain säännöksiä sovelletaan tuomion tai päätöksen tunnustamiseen ja täytäntöönpanoon siltä osin kuin toisin ei ole sovittu tai toisin säädetä.

31 §

Menettely

Vieraassa valtiossa annetun tuomion täytäntöönpanokelpoiseksi vahvistamista pyydetään kärjäoikeudelta. Asian käsittelyssä noudatetaan soveltuvin osin mitä hakemus-

asioiden käsittelystä oikeudenkäymiskaaren 8 luvussa säädetään.

Jos vieraassa valtiossa annettu tuomio on hakemuksesta vahvistettu Suomessa täytäntöönpanokelpoiseksi vastapuolta kuulematta ilman, että päätöksen antamisesta on ilmoitettu hakijan vastapuolelle oikeudenkäymiskaaren 8 luvun 11 §:n mukaisesti, päätös on annettava hänelle tiedoksi. Kärjäjäoikeus huolehtii päätöksen tiedoksiannosta siten kuin oikeudenkäymiskaaren 11 luvussa haasteen tiedoksiannosta säädetään.

32 §

Muutoksenhaku

Vieraassa valtiossa annetun tuomion täytäntöönpanokelpoiseksi vahvistamista koskevaan päätökseen saa hakea muutosta siten kuin muutoksenhausta asianomaisen tuomioistuimen tuomioon säädetään. Jos päätös on annettu hakijan vastapuolelle tiedoksi siten kuin 31 §:n 2 momentissa säädetään, päätös katsotaan muutoksenhakua koskevia säännöksiä sovellettaessa hänen osaltaan annetuksi tiedoksiantopäivänä.

33 §

Oikeudenkäyntikuluja koskevan päätöksen täytäntöönpano

Riita-asian oikeudenkäyntiä koskevan sopimuksen (SopS 2/1957) tai kansainvälisluonteisten oikeudenkäyntien helpottamisesta tehdyn yleissopimuksen (SopS 47/1988) osapuolena olevan valtion tuomioistuimen siviili- tai kauppaoikeudellisessa asiassa antama päätös, jolla kantaja tai väliintullut asianosainen on määrätty maksamaan oikeudenkäyntikuluja, on Suomessa täytäntöönpanokelpoinen, kun se on hakemuksesta vahvistettu täytäntöönpanokelpoiseksi.

Päätöksen vahvistamista täytäntöönpanokelpoiseksi pyydetään kärjäoikeudelta, jollei vieraan valtion kanssa ole toisin sovittu.

Hakemukseen on liitettävä:

1) oikeaksi todistettu jäljennös päätöksen niistä osista, joista käyvät ilmi asian laatu, asianosaisten nimet ja asema oikeudenkäyn-

nissä sekä velvollisuus oikeudenkäyntikulujen suorittamiseen; sekä

2) todistus siitä, että päätös on lainvoimainen ja täytäntöönpanokelpoinen siinä valtiossa, jossa se on annettu.

Jos päätös on laadittu muulla kielellä kuin suomeksi tai ruotsiksi, hakemukseen on liitettävä oikeaksi todistettu käännös siitä jommallekummalle näistä kielistä, jollei käräjäoikeus myönnä tästä poikkeusta.

34 §

Oikeudenkäyntikuluja koskevan päätöksen vahvistaminen täytäntöönpanokelpoiseksi

Käräjäoikeuden on ratkaistava 33 §:ssä tarkoitettu asia asianosaisia kuulematta. Jos hakemus täyttää sille asetetut muotovaatimukset, käräjäoikeuden on vahvistettava oikeudenkäyntikuluja koskeva päätös täytäntöönpanokelpoiseksi. Päätös pannaan tällöin täytäntöön niin kuin Suomen tuomioistuimen lainvoiman saanut tuomio, jollei ylempi viranomainen toisin määrää.

Asianosaisen pyynnöstä käräjäoikeuden tulee myös vahvistaa päätöksen kääntämisestä ja käännöksen oikeaksi todistamisesta aiheutuneiden kustannusten määrä sekä määrätä kustannukset perittäviksi ulosottoin samalla tavoin kuin 1 momentissa oikeudenkäyntikuluista säädetään.

Asian käsittelystä tai asiassa annettavasta toimituskirjasta ei peritä maksua.

Sen paikkakunnan käräjäoikeus, jonka tuomiopiirissä täytäntöönpano voi tapahtua, on asiassa toimivaltainen. Asian käsittelyssä noudatetaan mitä 31 §:ssä säädetään, jollei muussa laissa toisin säädetä tai vieraan valtion kanssa tehdyssä sopimuksessa toisin määrätä.

35 §

Todistus Suomessa annetun ratkaisun täytäntöönpanokelpoisuudesta

Jos Suomessa annettu tuomio tai muu ratkaisu taikka sovinto halutaan panna täytäntöön vieraassa valtiossa, sen tuomioistuimen

tai viranomaisen, joka on antanut tuomion tai muun ratkaisun taikka vahvistanut sovinnon, on pyynnöstä annettava todistus ratkaisun tai sovinnon täytäntöönpanokelpoisuudesta Suomessa.

9 luku

Erinäiset säännökset

36 §

Tarkemmat säännökset

Oikeusapupyyntöön liitettävien asiakirjojen kääntämisestä sekä asiakirjan tiedoksiannosta perittävistä maksuista ja kustannuksista voidaan antaa tarkempia säännöksiä valtioneuvoston asetuksella.

37 §

Voimaantulo

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 201 .

Tällä lailla kumotaan:

1) Suomen ja ulkomaan viranomaisten yhteistoiminnasta oikeudenkäynnissä sekä ulkomaan tuomioistuimen päätöksen täytäntöönpanosta eräissä tapauksissa annettu laki (171/1921);

2) todistelusta oikeuden valvomista varten ulkomaalla annettu laki (4/1927);

3) Suomen viranomaisten eräille kansainvälisille elimille annettavasta virka-avusta annettu asetus (214/1930);

4) siitä, miten korvauksia on maksettava asioissa, jotka koskevat virka-avun antamista ulkomaan oikeusviranomaisille taikka eräille kansainvälisille elimille annettu asetus (215/1930);

5) keskinäisestä oikeusavusta annettaessa tiedoksi asiakirjoja yksityisoikeudellisissa asioissa annettu asetus (211/1982);

6) Pohjoismaiden kesken tehdyn yksityisoikeudellista vaatimusta koskevien tuomioiden tunnustamista ja täytäntöönpanoa tarkoittavan sopimuksen eräiden määräysten hyväk-

symisestä ja sopimuksen soveltamisesta annetun lain (881/1977) 2 §, sellaisena kuin se on laissa 800/1996.

Edellä 1 kohdassa mainitun lain 20 §:n nojalla tehdyt vastavuoroisuusjärjestelyt jäävät

edelleen voimaan sellaisina kuin niistä on sovittu.

Tätä lakia ei sovelleta oikeusapupyynnöihin tai hakemuksiin, jotka on tehty tai otettu vastaan ennen lain voimaantuloa.

2.

Laki**eräille kansainvälisille elimille Suomessa annettavasta virka-avusta sekä sellaisten elinten toimivallasta annetun lain muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

kumotaan eräille kansainvälisille elimille Suomessa annettavasta virka-avusta sekä sellaisten elinten toimivallasta annetun lain (22/1930) 2 §:n 2 momentti ja 3 §, sekä *muutetaan* 1 § seuraavasti:

1 §

Suomen tuomioistuimen on annettava kansainvälistä oikeusapua kansainväliselle tuomioistuimelle sekä kansainvälisen riidan sovittelusta tai ratkaisemista varten asetetulle tutkintakomissiolle, sovintolautakunnalle, välitysoikeudelle ja muulle sellaiselle elimelle, jos sopimuksessa, jonka Suomi on tehnyt vieraan valtion kanssa tai johon Suomi on liittynyt, edellytetään sellaista kansainvälistä oikeusapua annettavaksi tai valtioneuvosto katsoo kohtuulliseksi siihen suostua. Kansainvälistä oikeusapua annettaessa noudatetaan soveltuvin osin mitä kansainvälisestä oikeusavusta sekä tuomioiden tunnustamisesta ja täytäntöönpanosta siviili- ja kauppaoikeuden alalla annetussa laissa (/201) säädetään.

2 §

Jos sopimuksessa, jonka Suomi on tehnyt tai johon Suomi on liittynyt, on 1 §:ssä tarkoitettu kansainväliselle elimelle varattu oikeus Suomen alueella kuulustelemalla todistajia tai asiantuntijoita taikka muuten itse ryhtyä todistusten tai muun selvityksen hankkimiseen taikka jos valtioneuvosto katsoo kohtuulliseksi elimelle tämän oikeuden myöntää, sellaisella elimellä on oikeutta käyttäessään sama toimivalta kuin Suomen tuomioistuimella.

Tämä laki tulee voimaan päivänä _____ kuuta 201 .

3.

Laki**Euroopan unionin jäsenyyteen liittyvistä oikeudenhoitoa koskevista säännöksistä annetun lain 2 §:n muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan Euroopan unionin jäsenyyteen liittyvistä oikeudenhoitoa koskevista säännöksistä annetun lain (1554/1994) 2 §, sellaisena kuin se on laissa 1114/2011, seuraavasti:

2 §

Oikeusavun antaminen

Euroopan unionin tuomioistuimen pyynnöstä käräjäoikeus antaa oikeusapua todistajien ja asiantuntijoiden kuulemiseksi taikka muiden todisteiden vastaanottamiseksi siten kuin eräille kansainvälisille elimille Suomessa annettavasta virka-avusta sekä sellaisten

elinten toimivallasta annetussa laissa (22/1930) säädetään.

Oikeusapupyynnö lähetetään toimivaltaiselle käräjäoikeudelle noudattaen, mitä kansainvälisestä oikeusavusta sekä tuomioiden tunnustamisesta ja täytäntöönpanosta siviili- ja kauppaoikeuden alalla annetussa laissa (/201) säädetään.

Tämä laki tulee voimaan päivänä _____ kuuta 201 .

4.

Laki**oikeusapulain 3 §:n muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
lisätään oikeusapulain (257/2002) 3 §:ään, sellaisena kuin se on laissa 927/2008, uusi
4 momentti seuraavasti:

3 §

Oikeusavun taloudelliset edellytykset

Asiassa, joka koskee kansainvälisuonteisten oikeudenkäyntien helpottamisesta tehdyn yleissopimuksen (SopS 47/1988) osapuolena olevassa valtiossa annetun tuomioistuimen

päätöksen saattamista Suomessa tunnustetuksi tai täytäntöönpanokelpoiseksi, hakija on oikeutettu saamaan oikeusapua korvauksetta, jos hän on saanut oikeusapua tai vapautuksen kulujen tai maksujen suorittamisesta siinä menettelyssä, jossa päätös on annettu.

Tämä laki tulee voimaan päivänä _____ kuuta
201 .

Helsingissä 30 päivänä lokakuuta 2014

Pääministeri**ALEXANDER STUBB**

Oikeusministeri *Anna-Maja Henriksson*

*Liite
Rinnakkaistekstit*

2.

Laki

eräille kansainvälisille elimille Suomessa annettavasta virka-avusta sekä sellaisten elinten toimivallasta annetun lain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
kumotaan eräille kansainvälisille elimille Suomessa annettavasta virka-avusta sekä sellaisten elinten toimivallasta annetun lain (22/1930) 2 §:n 2 momentti ja 3 §, sekä
muutetaan 1 § seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

1 §

Virka-apua, josta säädetään Suomen ja ulkomaan viranomaisten yhteistoiminnasta oikeudenkäynnissä ynnä muusta 10 päivänä kesäkuuta 1921 annetun lain 1 luvussa, on, soveltuvin kohdin noudattaen siinä olevia määräyksiä, Suomen tuomioistuimen annettava myös Pysyväiselle kansainväliselle tuomioistuimelle sekä kansainvälisen riidan sovittelusta tai ratkaisemista varten asetetulle tutkintokomissiolle, sovintolautakunnalle, välitysoikeudelle tai muulle sellaiselle elimelle, mikäli sopimuksessa, jonka Suomi on tehnyt vieraan valtion kanssa tai johon Suomi on liittynyt edellytetään sellaista virka-apua annettavaksi taikka valtioneuvosto katsoo kohtuulliseksi siihen suostua.

1 §

Suomen tuomioistuimen on annettava kansainvälistä oikeusapua kansainväliselle tuomioistuimelle sekä kansainvälisen riidan sovittelusta tai ratkaisemista varten asetetulle tutkintakomissiolle, sovintolautakunnalle, välitysoikeudelle ja muulle sellaiselle elimelle, jos sopimuksessa, jonka Suomi on tehnyt vieraan valtion kanssa tai johon Suomi on liittynyt, edellytetään sellaista kansainvälistä oikeusapua annettavaksi tai valtioneuvosto katsoo kohtuulliseksi siihen suostua. *Kansainvälistä oikeusapua annettaessa noudatetaan soveltuvin osin mitä kansainvälisestä oikeusavusta sekä tuomioiden tunnustamisesta ja täytäntöönpanosta siviili- ja kauppa-oikeuden alalla annetussa laissa (/201) säädetään.*

2 §

Jos sopimuksessa, jonka Suomi on tehnyt tai johon Suomi on liittynyt, on 1 §:ssä tarkoitettu kansainväliselle elimelle varattu oikeus Suomen alueella kuulustelemalla todistajia tai asiantuntijoita taikka muuten itse ryhtyä todistusten tai muun selvityksen hankkimiseen taikka jos valtioneuvosto katsoo kohtuulliseksi elimelle tämän oikeuden myöntää, olkoon sellaisella elimellä siinä suhteessa sama toimivalta kuin Suomen tuomioistuimella.

2 §

Jos sopimuksessa, jonka Suomi on tehnyt tai johon Suomi on liittynyt, on 1 §:ssä tarkoitettu kansainväliselle elimelle varattu oikeus Suomen alueella kuulustelemalla todistajia tai asiantuntijoita taikka muuten itse ryhtyä todistusten tai muun selvityksen hankkimiseen taikka jos valtioneuvosto katsoo kohtuulliseksi elimelle tämän oikeuden myöntää, sellaisella elimellä *on oikeutta käyttäessään* sama toimivalta kuin Suomen tuomioistuimella.

Jos 1 momentissa tarkoitettulla elimellä ei ole erityisiä varoja edelläsanotun lain 8 §:ssä

(kumotaan)

mainittujen kulujen suorittamiseen on siinä,
olevia säännöksiä noudatettava.

3 §

Valtioneuvoston asiana on tarpeen tullen
määrätä, onko ryhdyttävä toimiin korvauksen
saamiseksi valtiolle tämän lain soveltamises-
ta aiheutuneista kuluista.

(kumotaan)

3 §

Tämä laki tulee voimaan päivänä _____
kuuta _____
201 .

3.

Laki**Euroopan unionin jäsenyyteen liittyvistä oikeudenhoitoa koskevista säännöksistä annetun lain 2 §:n muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan Euroopan unionin jäsenyyteen liittyvistä oikeudenhoitoa koskevista säännöksistä annetun lain (1554/1994) 2 §, sellaisena kuin se on laissa 1114/2011, seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

2 §

2 §

Oikeusavun antaminen

Oikeusavun antaminen

Euroopan unionin tuomioistuimen pyynnöstä yleinen alioikeus antaa oikeusapua todistajien ja asiantuntijoiden kuulemiseksi taikka muiden todisteiden vastaanottamiseksi siten kuin eräille kansainvälisille elimille Suomessa annettavasta virka-avusta sekä sellaisten elinten toimivallasta annetussa laissa (22/1930) säädetään.

Oikeusapupyynnöksi lähetetään Suomen ja ulkomaan viranomaisten yhteistoiminnasta oikeudenkäynnissä sekä ulkomaan tuomioistuimen päätöksen täytäntöönpanosta eräissä tapauksissa annetun lain (171/21) 2 §:ssä tarkoitettulle tuomioistuimelle toimeenpanoa varten.

Euroopan unionin tuomioistuimen pyynnöstä *käräjäoikeus* antaa oikeusapua todistajien ja asiantuntijoiden kuulemiseksi taikka muiden todisteiden vastaanottamiseksi siten kuin eräille kansainvälisille elimille Suomessa annettavasta virka-avusta sekä sellaisten elinten toimivallasta annetussa laissa (22/1930) säädetään.

Oikeusapupyynnöksi lähetetään *toimivaltaiselle käräjäoikeudelle noudattaen, mitä kansainvälisestä oikeusavusta sekä tuomioiden tunnustamisesta ja täytäntöönpanosta siviili- ja kauppaoikeuden alalla annetussa laissa (/201) säädetään.*

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 201 .

4.

Laki**oikeusapulain 3 §:n muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
lisätään oikeusapulain (257/2002) 3 §:ään, sellaisena kuin se on laissa 927/2008, uusi
4 momentti seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

3 §

3 §

Oikeusavun taloudelliset edellytykset

Oikeusavun taloudelliset edellytykset

(uusi)

Asiassa, joka koskee kansainvälisluonteisten oikeudenkäyntien helpottamisesta tehdyn yleissopimuksen (SopS 47/1988) osapuolena olevassa valtiossa annetun tuomioistuimen päätöksen saattamista Suomessa tunnustetuksi tai täytäntöönpanokelpoiseksi, hakija on oikeutettu saamaan oikeusapua korvauksetta, jos hän on saanut oikeusapua tai vapautuksen kulujen tai maksujen suorittamisesta siinä menettelyssä, jossa päätös on annettu.

*Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta
201 .*

Liite
Asetusluonnos

Valtioneuvoston asetus

pohjoismaiden keskeisestä oikeusavusta tiedoksiannon toimittamisessa ja todistelussa annetun asetuksen 6 ja 7 §:n muuttamisesta

Valtioneuvoston päätöksen mukaisesti,
muutetaan pohjoismaiden keskeisestä oikeusavusta tiedoksiannon toimittamisessa ja todistelussa annetun asetuksen (470/1975) 6 §:n 2 momentti ja 7 § seuraavasti:

6 §

Jos tiedoksiantopyynnön johdosta laadittu tiedoksiantotodistus tai muu vastaava asiakirja on kirjoitettu muulla kuin norjan-, ruotsin- tai tanskankielellä, siihen on liitettävä oikeaksi todistettu käännös jollekin näistä kielistä.

7 §

Oikeusapua pyytänyt viranomainen vastaa tuottamiensa asiakirjojen kääntämisestä itse.

Muiden oikeusapupyyntöön liitettävien asiakirjojen kääntämisestä vastaa asianosainen tai muu asiakirjan tiedoksiantoa pyytänyt henkilö.

Tiedoksiannosta perittävistä maksuista ja kustannuksista säädetään tuomioistuinten ja eräiden oikeushallintoviranomaisten suoritteista perittävistä maksuista annetussa valtioneuvoston asetuksessa (1057/2013).

Tämä asetus tulee voimaan päivänä kuuta 201 .